

C. I. De iperio friderici primi & magistro petro
lōbardo et magistro petro comestore .ex croniciis

Hno domini sicut dictus
ē .M. cliv. Mūdi vero qui
timillelmo .cxvj. Frideri
cus impat nepos cōradi
p̄ decessoris ei. Impauit
aūt annis .xxxvij. Huius
tēpibz rex ludouic? fran
coz regnabat pater regis
philippi. Sub quo .f. ludo

uico floruit magister petr? lombardus parisiensis
epus. **A**ctor. Hic librū sentenciāz qui nūc i sco
lis theologie publice legitur. laboriosū certe opus
ex multoz sanctorū patrū dictis vtiliter compila
uit. sed & maiores glosas psalterij et epistolarum
pauli similiē ex multoz dictis collegit & ordiauit
Nā cu; esset iter francie magistrōs opmatissim?
glosaturā epistolaz et psalterij ab āselimo p̄ glosa
las interlineare3 marginalesq; distinctā & post a
gileberto oemūtie pductā latius et aptius ex pli
cuit. multaq; deditis sanctorū addidit. Idez etiaz
quosdam sermones viles cōposuit. Circa idē tēp?
estio floruisse magist? petr? comestorē q̄ scolasti
cā historiā oposuit. f. historiā sacre scripture breui
ter & vtiliter psequens. et difficultates in plerisq;
locis prudēter exponēs. Insup et qdam incōdētia ex
historijs iosephi iudei et quorūdam gentiliū locis
cēgruis iserens. Nonnulla et ā alia opuscula edidit.
et hos sequētes vers? i laudez beate virginis elegā
ter composuit. **V**ersus.

Si fieri posset q̄ harene puluis & vnde.
Vndarum gutte rosa gemme lilia flame.
Ethere celicole nix grando sexus vterq;
Vētorum penne voluc?z pecudū gen? omē.
Siluaz rami frondes auiū quoq; penne.
Ros gramen stelle pisces angues & ariste.
Et lapides montes oualles terra dracones.
Lingue cuncta forēt mī me depmere possent.
Que sis vel quanta virgo regina maria
Que tua sit pietas nec litera nec claudit etas

C. II. De quib?dam incidentibus illi? temporis
cronographus.

Hno igitur impij friderici primi rex frāco
rum ludouicus cū minimo exercitu normā
nie fines agressus cast?z vernon in dedico
nem recepit. Itēz dux normānie i anglia ptra regez
stephanū fortiter agēs. tandē cū eo pacez facit. Ita
ut viuentē rege p? cū secunduz in anglia mortuo
succeedat. Cūq; metensis cū vicinis militibus agre
diuntur. vicuntur. & pēunt ex eis plusq; duomilia.
Rex hierosolimo? regni integritate potitus asca
lonē palestine caput post longā obsidionē nō sine
grauo dāno & multa suoz p̄ligatōne tādēz cepit.
Fertur autē quia cū plures ex militib? templi qui ci
uitatē se posse capē putabāt ingressi. moxq; cruci
diti a paganis fuissent. ceteri obsessores āte crucez
domi se p̄strauerūt. & diuinū adiutorū cū multis
supplicatibus implorauerūt. et mox exaudiri meru
erant. Nam ciuitatenes diuina virtute exterriti. cu3
se non posse vltra resistere sensissent. urbē xpianis
tradiderūt cū suis abire pmissi. Vir autē religiosus
ualthe? laudunensis epus multarū fundator abba
tiāz migravit ad dominū. & p̄mōstrati sepelitur.
vbi quondā p xpo paupertatis habitus sumpsit. Cui
succeedit galther? laudunensis decan? . Inburgūdia
em eodē tpe sit terre mot? ter i nocte vna. mltaq;

riūt edificia. Anno autē sequēti rex francoz ludouic
cus henricum ducē normānie ad pacem recepit. qui
in breui rege stephano mortuo anglia intrat. et re
gni integritate potitus pacem antiqūā reformat.
Eodem anno panceps vtilis ac strenu? & acclitus
clarus rex sicilie rogerus post i signes de saracenis
victorias atq; terras occupatas obiit. nec inferiorē
se guillerinū regni ac victoriarū successorē reli
quit. Robertus autē de botua vir oī plenus nequitia
a nepotū suoz castra ingressus dolose tirānidē ex
ercet in terra. Qui spū etiā zelotipie succensus. quē
dam hoīem suū satis fidelē cū alio viro & alia mu
liere intra domūculaz iubet oburendos idudi. illi
vero instar anti quoz triū pueroz domo ardēte &
flama sup capita eoz in modū lucide nubis volitā
ti illesi p̄māserūt. Quos foras egressos cu3 p̄seque
retur iniqu? ille. mīster cui domin? su? hoc facm?
imūxerat & euagmato gladio vnū ex eis ferire vo
luisse repente quadā inuisibilis p̄sona retro eū per
comā capitis apphēdit. & cum equo cui sedebat i
terra p̄cipitē dedit. Vnde & mox ad sanctū iaco
bum se itūz esse sponondit. Sed & illi quos p̄pria
oseruauit innocentia gratia dei nō i vacuū recipien
tes vitā suam in melius mutauerūt. Obijt papa a
nastalius & epus albanensis nicola? anglicus. papa
sit adrianus. Luna passa est eclipsim. xi. kl. iulij in
posteriozibus p̄tib? gemioz. Hoc etiā anno ludo
uicus rex francoz filiā impatoris hispanie femina3
moribus p̄cipuā accepit auzeliā i uxore3. Ibiq; nu
ptijs quasi solēniter celebratis ab hugone senonēsi
archiepiscopo vncta ē i reginā. **III.** De adriano
papa & theobaldo cantuariensi thelinandus

Vic adriano pape familiaris fuit iohānes
salsberienensis. et ipse anglic? natōne qui d
eodem adriano talia refert. Audiui adria
nū papam dicentem q̄ romano pontifice nemo mī
serabilior ē. odicōne ei? nulla miserior. Fatebatur e
nim i eade; sede tātas miseras se iuenisse. ut facta
collacōne p̄sentū tota p̄sens amaritudo iocūditas
& felicitas fuerit. Spinosam em dicebat cathedraz
romani pontificis mātuz acutissimis vsq; q; osen
tum aculeis. tāteq; molis. ut robustissimos p̄mat
terat. et omīuat humeros. coronam & frigiū clara
merito videri qm̄ ignea sūt. seq; nūquā a natali an
glie malle exisse. aut in clauetro beati rufi apud va
lentiā p̄petuo latuisse qm̄ tantas iterasse āgustias.
misi quia diuine dispensatōni reluctari nō auderet.
Hoc etiā sepiissime michi adiecit. q̄ cū de gradu i
gradu a claustrali clerico p̄ omnia officia in sūmū
pontificēz ascendiss; nichil vnq; felicitatis aut trā
quille quietis vite priori adiectū est ab ascēsu. Et
ut verbis eius vtar. In icude inquit & malleo sēp
dilatauit me domin?. Sed nūc onerū qd̄ infirmitati
mee iposuit. si placet supponat dexterā qm̄ michi i
portabile est. Nonne miseria dignus est qui p̄ tāta
pugnat miseria. Hic dicissim? qui elect? est. sequē
ti die paup erit. et infinitis fere creditoribus tenebi
tur obligatus. An bire ergo ad sūmū pontificiū
et non sine fraterno sanguine ad illud etiā ascēdere
et romulo succedere i paritidij3. nō petro i ouib?
pascēdis. Bene ergo dicte nō ē i nūcupatie q̄ etiam
substatiue sūm? pontifex seruus suoz. Seruiat e
nim i suis auaricie. i. romanis necesse ē. adeo ut ni
si seruiert fiat aut expontifex aut exroman?. Flo
rebat hoc tēpe theobaldus cantuariensis archiepi
scopus d beccensi monasterio assumpt? vir p omia
laudabilis & magnificus. et tam in secularibus q̄ i

ecclesiasticis negocijs expressissimus. **T**homas archi-
diaconus cantuariensis p̄ industria archiep̄i theobal-
di factus est regis henrici cancellari⁹. Anno domi-
M.cl.vj. signū crucis apparuit in luna. Albericus
miles beluacensis p̄ fide cristi passus est martiriū.
In p̄tib⁹ saxonie sacramentalis elizabeth mirabiles
visiones vidit. Inter q̄s etiā angelus familiaris ei li-
brū q̄ dicit viariū dei annūciavit. etiā diē trāslatō-
nis sacrosancti corp̄is beatissime virginis in celū de-
monstravit sicut in loco agruo sup̄ius narrat⁹ est.
Erikericus aut̄ impator mediolanū fere p̄ vij. ānos
obsedit ac destruxit. Anno aut̄ seq̄nti tres lūe vise
sunt. & in media signū crucis. Anno aut̄ sequenti
filia ludouici regis francoꝝ datur filio henrici regis
angloꝝ ut pax inter eos firmaretur. Anno sequenti
nonis septēbris tres soles vise sunt in p̄te occidēta
li. sed duob⁹ paulatim deficientibus. sol diē q̄ medi⁹
erat remansit vsq; ad occasū. Eodē anno. s. **M**.clx.
ab in carnatione dñi adrian⁹ papa obiit. **E**o quoq;
mortuo facta est in ecclesia romana maxima turba-
tio. **C**ardinales em̄ abinuicē diuisi duos elegerunt
sibi pontifices. rolandū. s. cancellariū q̄ alexander pa-
pa dict⁹ est. & octavianū. graui scismate ecclesiam
dei disrūpentes. unde p̄ceres diuersarū regionum
turbati sunt. quidāz vni. q̄dā vero alteri adheferūt.
Impator sigōe roman⁹ cū suis ep̄is octauiano q̄ a
sibi fauētib⁹ papa victor acclamat⁹ est cessit. **R**ex
vero francoꝝ ludouic⁹ & rex anglie henricus cum
suis alexand⁹ in patrē et dñm susceperunt. Anno
sequenti fit eclipsis lune & moritur regina francie
vxoꝝ regis ludouici. filia impatoris hispanie fem̄a
vite laudabilis & actib⁹ clara. moribusq; p̄ornata.
Rex vero ducit in vxoꝝe adelam comitis theobal-
di filiaz. quā postea p̄dict⁹ hugo senonensis archi-
ep̄⁹ vnxit in reginā p̄fius. **H**ui⁹ em̄ temp̄is sūt mi-
racula beate marie de rupe amatoꝝis. **III. Mira-**
cula beate marie de rupe amatoꝝis **Ex mariāli**

Adolefcens q̄dāz ciuis lugduni gallie per
rodanū remigabat. nauī vino refecta ec-
clesie beate marie de rochemadōꝝ confra-
ter. **H**ic videns instare piculū & nec arte nec vi-
bus p̄cellis irruentib⁹ resistendū. intentōne suam
uertit adoradū. Cūq; beatā virginē mariā multis
p̄ciibus rogaret. **E**cce nauis nō modico fragore fac-
to sub vndis latuit. et quātūz q̄ter balista iaci p̄t
mferi? euecta p̄fundū; flumīs tenuit. inde pietate
n̄ ificordissime dñe ad sup̄iores auras reiecta. sine
lesione hoīm. sine dāno rez venaliuz. sine q̄ntalibet
vini effusione cū omī licitate appuerunt oīa. **I**n
argumētūz miraculi tā ille q̄ ali⁹ qui cum eo disci-
men hui⁹ mortis subierat. pellicea & pallia mō-
strantes i quib⁹ nichil aduertebatur eētisse ma-
didi. laudabant oīūz reginā et dominam. **M**ulier q̄
dāz de gothoꝝ p̄tibus suscepto virili semine. xxx.
mensib⁹ grauida quōtidie fetū nō enixa p̄turbat.
Hec vnica p̄tū suoz extiterat p̄p̄tē quā s̄fratres d̄
rochemadōꝝ n̄ m̄io merore macerabātur assidue iā
q̄si mortuā; lugētes filiam. **C**um em̄ queuis mulier
certo tēpe pariens in foib⁹ habeat mortem. quid
doloris illa; putē? passā tanto tēpe p̄turbet. **S**ane
pentes ei⁹ misericordē dei matre; mariam ad m̄ifi-
cordiaz mouere nitebantur. sciētes q̄ oratio deuota
celos penetrat. **A**p̄to itaq; celit⁹ umbilicō cō-
tra naturāz puer diu mortu⁹ & iam putridus fru-
stratiz extrahē? ē. **I**n bertholdi curia gerberta cu; q̄nq;
filijs habitabat. quoz iunior super caput i ca-
latho portans panē venalē tēpe nouaz frugū nōdū;

matura messe. quēdāz sibi notū p̄cul a uilla i medi-
o satoz habuit obuiū multiplici crimie inretitu. **H**ic
dolose cernēs iuuenē cui familiaris extiterat. ip̄m
min⁹ bautū claudicijs seductū cultellū ex-
torisit. et hūi violēter p̄stratū iugulauit pellicula
tū a posteriori remanēte illesa. **A**t ille moriēs vir-
ginē virginū voluebat i corde quāz voce p̄nere
non poterat. **D**ecedente aut̄ homicida neq̄m cum
spolijs adhuc palpitantis. **E**cce maria dñā quēdāz
eaz mirifico decore circumamicta varietate moriē-
ti asistit. caput q̄ a trunco seiūctū; de mul cēdo et
p̄pria manu signando materno affectu tangēs lo-
co p̄ozi restituit. et stillicidiū sanguis substitit. **I**ta
q̄ ab itinerantib⁹ inuent⁹ ē. & cū lamēto suoz ad
domū relatus. vulneraq; resut⁹ in breui sanatus ē.
Verū tamē ad hui⁹ facti memoria; vox eius rauca
p̄mansit & cicatrices i gutture quod ad vixit. **M**a-
lignus aut̄ spūs cui corpe & spū p̄phanus homici-
da fuerat. p̄ sceleribus vitā redditorus. eū i villāz
clam reduxit. **Q**ui cum lenonibus p̄notans et cū
aleatoꝝib⁹ ludēs opaz dabat vanitati. **Q**d p̄scripti
matri iuuenis i spiritu reuelatū ē. **Q**ua nūciante fi-
lijs delirāmēta putabant. **S**urgētes tñ eum tenue-
rūt & regi reddiderunt. **Q**ui iussit eum suspendi.
Iuuenis ergo viuificatrici sue gratias redditurus.
ad ecclesiā de rochemadōꝝ venit. cicatrices ei⁹ p̄-
tulit. & p̄mib⁹ rem innotuit. **CV. Item alia**
De eodem.

Empe belli regis arragonēis & comitis
tholosani. rai mūdus q̄dem p̄siter ad ali-
mentū motis p̄ssulanensiu p̄ mare frumētūz duce
re conabatur. **P**ermissu vero dei celo nube tecto.
vent⁹ cū tempestate obort⁹. incētabat naufragiū.
nec vllū iminebat subterfugiū. **O**rantib⁹ aut̄ illis.
& manns ad alta tendentib⁹. stelle maris domine
de roche madoꝝ singultibus & clamorib⁹ p̄ter mi-
sericordiā et auxiliū implorabāt. **N**ec mora nauis
e pedibus eoz elapsa maris interiora tenuit. **I**psi
quoq; sibi ad herentes i modū globi in medijs per-
stiterunt vndis. **T**unc quidē fluctuantes meat⁹ na-
turalē ne subintraret vnda tenuis p̄ posse stringe-
bant. ora non relaxabāt. eoq; viuētes & collotē
et altius texerat eos fluct⁹. **E**t ecce maria virgo
celebris & p̄ omīa laudabilis. nauē ab imo reductā
sub pedib⁹ eoz restituit. plenāz tñ aqua. atq; ad li-
tus tranquille et sine regimie etiā p̄dixit. **V**erūta-
men p̄sq̄m portū tenerent. nimo frigore rigidi.
totiq; artub⁹ imobiles orauerūt vt calefierent. et
exauditi sunt. **N**az āplius q̄ igne materiali calore
spū sancti interioris & exteri⁹ ignei facti sūt et ro-
borati. **M**iles quidā petagoricensis pagi hierosoli-
mā pegrin⁹ adiit. ceteraq; sanctoꝝ limina visitā-
uit. **T**andē ad ecclesiā beate marie de rochemadōꝝ
q̄ a vicinitate sua paz distabat venit. **V**idēsq; tot
imagines cereas & cetera que non viderat i rāle
iosaphat i assumptis ecclesia. nec in alijs etiā q̄n
plurimis & honoratis locis beate virgi dedicat. f
non eis fide; adhibuit. nec a pegrinis allata. s; fra-
dilenter a domesticis ipoita asseruit. **R**ediensq;
ad p̄p̄a his argumētis falsificare nitebatur q̄d de
basilica illa generaliter ac veraciter dicebatur. **I**n
de factū est. vt ad vindictā maloz. laudem vero
bonoz totis plecteretur artub⁹. fieretq; oract⁹.
Tunc ad se reuers⁹ cū diu āplius q̄ duobus mensi-
bus egritudine mulctat⁹ esset. penitencia duct⁹ q̄
in sanctā basilicam blasphemāz p̄tulisset. venim p̄-
cabatur. & q̄ ecclesia de rochemadōꝝ per mariā

matres domini virtutibus decorata esset ac subli-
mata publice fatebatur. In hac autem confessione ac
deuotione solidatur neruis. page mibroz reforma-
ta. surrexit san? & fortis. **CVI. Denouicio ci-**
sterciensis temptato a sathana belinandus.

Hic i anglia eo tempe vir quidam magnarum
virium corporis et propter illas vires magni
nomis. Hic post multa reprehensus a sua
eclesia peccata. proposuit ire hierosolimam ut ibi vires
suas expenderet in studio dei iuxta illud. Fortitu-
dine mea ad te custodiam et cetera. Et de hoc voto
posuit abbatem quendam cisterciensis ordinis. qui per
suasit ei ut crucem religionis acciperet. & ad cele-
stem hierosolimam properaret. Et fecit sic. Et cepit e-
se valde seruus in religione. postea vero temptatus
a sathana mutauit propositum. et proposuit se corporali-
ter iterum hierosolimam. sicut prius vouerat. Sed quia tunc
abbas presens non erat distulit recessione contra
sua voluntate usque in diem crastinum. Eadem enim noc-
te cum de necessariis ad lectum rediret. vidit super
quandam trabem dormitorij demones sedentes in spe-
cie simie. Et cepit cogitare quod dyabolus esset. quia in
illo ordine tales bestie non nutriuntur. Dyabolus
autem sentiens se cognitus desiliit de trabe super illum.
& verberauit eum tam fortiter quod sanguis de naribus
eius et ore exibat. Et hoc facto euasit. Illo autem
clamante fratres excitati sunt. et videntes illum no-
uicium tam grauiter lesum portauerunt in infirmito-
rium. Qui iacuit exens tribus diebus in lecto suo.
& videbatur magis mortuus quam viuus. Apertis oculis
nihil videbat. Qui cum ita iaceret. apparuit ei
sanctus benedictus dicens Benedicite. Et ille. Domi-
nus. Quasiueque dicens. Quis estis domine. Ego sum
inquit frater benedictus. seque me. **CVII.**

De visionibus quibus per beatam virginem confortatus est
secutus est eum in spiritu. Et ceperunt ascende-
re sublimem gradum. & erant in singulis gra-
dibus duo demones qui intentabant ascen-
dentes. & in singulis gradibus percutiebant illum nouicium.
Qui defatigatus ab ictibus demonum vix iam sequi
poterat ductorem suum. Respicies autem per se sanctus
benedictus posuit manum suam super caput nouicii & con-
fortauit eum. Post illos gradus ascensos vidit noui-
cius locum magne claritatis & viriditatis in regio-
ne puri etheris. et vidit ibi capellam in aere pendente
tam puram ut ad miraretur ad quod tam pura capella
facta erat. Ad quem sanctus benedictus. Noli mirari
opera dei qui solus scit rationem operum suorum. Intrans autem
sanctus benedictus iussit nouicium stare post hostium.
ibi enim erat quidam candidatorum grex sedentium in cir-
cau interiori capelle. & sedebat inter eos mater
miseresplendens sicut sol inter stellas ad quam accedens
sanctus benedictus ait. Benedicite. At illa. Dominus. Do-
mina inquit ecce nouicius quem adduci iussistis. Et
illa. Facite illum coram me venire. Qui cum accessisset
dixit ad eum dominus. Vis morari in domo mea mecum ad
seruendum mihi sicut promissisti. Ait. Etiam dominus. Ergo
inquit iura mihi super illud altare & voue quod mihi se-
per seruias. et opera facies domini & custodies. Qui
cum iurasset dixit dominus nostra ad sanctum benedictum. Re-
ducite eum unde adduxistis. Tunc sanctus benedictus
posuit eum post hostium dicens. Aspice diligenter et
retine firmiter quod visurus es. quia utile erit tibi
hoc vidisse. Tunc sanctus benedictus accepit peluim
& lintheo percussit se et dedit peluim domino nostro. Et
illa cepit lauare pedes omnium ibi sedentium per ordinem.
Et sanctus benedictus post eas extergebat flexis geni-

bus. factusque illo mandato. sanctus benedictus reducit
nouicium per loca florida & delectabilia et suauiter re-
dolentia. Et ecce multitudo monachorum & nouici-
orum occurrerunt eis. Ex quibus quidam pulcras coro-
nas habebant in capitibus suis alij nodum eas habebant
in capitibus. sed cum fiducia eas expectabant. Inter
quos erat quidam monachus qui per signum petijt a sancto
benedicto licentiam loquendi cum illo nouicio & acce-
pit. Qua accepta dixit ad nouicium. Frater guteline
ego fui monachus de domo tua. precor ut dicas abba-
ti meo et tuo ex parte mei quod frater matheus quondam
monachus suus mandauit ei ut se corrigat sollicitiusque
se habeat quam hucusque habuit ad custodiendum ordinem
suum. hisque inter signis credat. quod cum ego migrare de
corpe vidi quendam coronam descendere de celo quam
putavi meam fore. sed data est cuidam monacho qui
ante mortuum est. Pro qua re tristatus fui inuitens
bono fratri mei. De qua re eidem abbati confessionem fe-
ci et penitui. Teipsum etiam admoneo ut in proposito
tuo permanas humilis & obediens. et honores fugi-
ens. et tuam propter voluntatem quam facere de lecte-
ris & spiritus dei meas. **CVIII. De visione paradisi.**

Post hec verba sanctus benedictus iussit sanctum
raphaelem ut duceret nouicium quo ducere
dus erat. Tunc sanctus raphael duxit eum
in paradisum. Et cum appropinquaret vidit nouicius ciui-
tatem quidam ex auro cuius porta imense pulcritu-
dinis erat. Quam cum miratur. angelus misit eum intra
portam & vidit intra paradisum herbas et arbores pul-
cerrimas et aues cantantes. Sub vna arbore erat fons
limpidissimus. cuius riuus per mediam ciuitatem fluebant.
Cumque nouicius vellet pausare iuxta fontem. duxit e-
um angelus ad aliam arborem mire altitudinis & pul-
critudinis super quam erat homo pulcherrimus et pregran-
dis stature quasi gigas. vestitus veste diuersorum colorum
a pedibus usque ad pedes. Hic est inquit angelus pa-
ter humani generis protoplasta adam per sanguinem
hiesu christi filij dei redemptus. Vestimentum autem eius est
vestis illa glorie quam spoliauerat eum humani gene-
ris inimicus per transgressionem diuini mandati. Ab abel
enim filio suo primo iusto cepit ipse recuperare vestem suam
per bona opera filiorum suorum & filiarum. quam vero totus ve-
stitus erit. erit sanctorum numerus consummatus et finis
habebit seculum. **IX. De visione inferni.**

Post hoc venerunt angelus & nouicius ad re-
gionem umbrarum mortis et terram tenebrosam
Et vidit nouicius quasi facies horribiles.
et putauit quod ibi esset infernus. Sed angelus dixit. non
est. Ille autem. curres sunt & camini infernales per quos
fumus et flama ignis eterni exeunt. Post hec vidit
hominem in ardente cathedra sedentem. ante quem sta-
bant quasi pulcre femine. que tenebant cereos arden-
tes quos impingebant in faciem eius et in os. & retra-
hebant similiter ardentem per eius interanea. & sepe
hanc penam patiebatur. Hic homo ait angelus. amicus
fuit carni sue. et inimicus anime sue gulosus et etiam
luxuriosus. Cathedra enim signat quod potens fuit in ma-
licia. amauit mulieres. & ideo maligni spiritus in tali
specie torquent eum. Post hoc vidit hominem quem niger
nimis spiritus excoriabat viuum et fricabat cum sale et super
craticulam eum affabatur. Hic inquit angelus. potens
fuit. & crudelis in subditos. Post hoc vidit homi-
nem super equum ardentem clipeum igneum gerente. &
super collum equi sui capram tenentem. & ad caudam equi
sui trahere habitum monachi. Hic inquit angelus.
pauper homo fuit semper de rapina viuens. Capram ra-
puit vnam aquarum pauperum femina circa finem vite sue

voluit fieri monach? nō vere penitendo. sed vt ig
nominiam suam parūp tegeret. Nam si viueret co
gitabat se rediturū ad pōrem vitam. & ideo tra
hit habitū religionis sicut rem quā puam estimabat.
Capra enī et clipe? tormēta sūt damnacōis sue.
Post hoc vident diuersas personas religiosas. mo
nachoz. monialiū. epōz. p̄biteroz. et clericorum.
quorū qdam ridebant et cachinnabāt. alij quicabā
tur. alij studebant gule atq̄ande. alij libidini explē
te. Non q̄ iste voluptates post mortē sint. sed ad
maiorē ofusionem et cruciatōnem similitudines pec
catorū p̄teritorum in ip̄is suis cruciatibus rep̄ntāt
demonibus ad hec eos cogentib?. Qui etiā postea
eos pcutiebant fustib? p̄ media capita vsq; ad ex
cussionem cerebroz. & eiectionē oculoꝝ. & hoc i
cessabiliter. Post hoc angel? raphael duxit nouici
um vsq; ad pfundū inferni. vbi vidit rotāz horribi
lem igneam et hoīem extēnū desup. et dum rota
volueretur. quedam vox dixit ad nouiciū territū
Vides rem terribilem. sed adhuc terribiliore vide
bis. Et ecce rota rapido cursu d̄scendit vsq; i pfū
dum inferni. & tam magnū farsū fecit in cadēdo.
vt totus mūdus cecidisse videretur. celū. terra. ma
re. & dum rota caderet. oēs anime captiue que ibi
erant. omnesq; demones pulsabāt illū homine. et
maledicebāt ei & excomunicabāt eū. Hic erat iudas
traditor. **X.** De reditu anime illi? ad corp?.

Et dum inde redirēt. angel? raphael. s. &
nouicius. apparuit eis angel? q̄ guberna
bat solem in humani generis salutem.
Post hoc angel? raphael dixit ad nouiciū. Op̄e te
redire ad corp? tuū. Visione. istā nulli narres nisi
abbati tuo. & i ofessione. Tūc nouicius reuixit. qui
tribus diebus iacuerat mortuus. & cepit oscitare
et gemit? & plāct? dare. Et oblit? p̄ceptū ange
li cepit statim narrare que viderat dicens. circūstan
tibus & querentib? quid vidisset. Vidi infernum.
vidi p̄d. sū. Et cū hec diceret. ecce sanct? b̄dīct? **XI.**
venit cū baculo ante eū. et p̄cussit os infirmi. mo
bediētis. Infirmi? autē opponēs manū i cū. p̄cuss?
est grauit̄ in digito. Et querēs cām p̄cussionis.
audiuit a sancto b̄dīcto quia iobediens fuisti. &
si lesus es in carne scito q̄a magis lesus es i anima.
Et quia peccasti loquēdo loquelā p̄des. ix. die? **XI.**
Et iniuncta ei p̄nia dispuit. Per illos autē. ix. dies gra
uiter infirmatus est. & man? ei? itumuit. Post. ix.
dies sanus fact? est. et dixit abbati suo soli q̄ vide
rat. Abb. vero q̄ p̄ceptū tacendi non acceperat. ad
edificacōnem audientium & legentū visionē reue
lauit. **XI.** De fratre christiāo heremita ga
stinensi. helinandus.

Et tēpe q̄daz cenomanēs noīe christian?
iuuenis ouersus est in heremitoiū q̄dam
in archiepiscopatu thuronēsi q̄d dicit ga
stinum. vbi dū fortiter tēptaretur a carne sua.
affligebat se i q̄dragēsimā ieiunabat abstinentes se ab
omni potu p̄ter vñū diem i septimana. In hieme sta
bat vestitus in aq̄ frigida vsq; ad collū. disciplināz
sibi met dabat vsq; quo virge dirumpentur. Quod
cum quadā die hoc faceret. & se cecidisset vsq; ad
sanguinē. audiuit voce? a p̄te occidentis dicentem
Nil p̄dest tibi quod facis. Iste deus quē inclamas
non dabit tibi q̄d petis. sed ouertere ad me et auxi
liabor tibi. Qd ille audiens intellexit vocē esse mi
ni. Et cū orasset deū vt auxiliaretur sibi contra
temptacōnes p̄posuit aggredi pegrinatōem ad vi
uersos factos vt ita finiret vitam suā in pegrinan

do. et cū? dū hoc cogitasset. accepto baculo egre
sus est nudis pedibus. & cum venisset añ. quādam
ecclesia? flexis genibus rogauit deū vt daret ei bo
num cōsiliū. Vix ab orōne surrexerat. et ecce sen
sit fetorem magnū. p̄ quod intellexit dyabolū p̄pe
astare. q̄ ei suggererat relinq̄re habitū religionis
et locū suū & gratias agens dño de tali signo re
uersus est ad fratres suos. Hic aliqñ in festo sancti
stephani dormiebat ad matutinas. Et cum legere
illa lectio vbi legiē. et lapidabāt stephanū ex p̄ge
fact? ad hoc uerbū rep̄hendit se de somnolentia di
cens. Ve mihi q̄ sic dormio ad obsequiū dei. Iste
sanct? non dormiebat qñ lapidabatur & p̄ p̄secu
toribus orabat et ego miser debuerā rogare istū
sanctum martirē vt oraret p̄ me. Et post hoc ce
pit intentissime vigilare et rogare sanctū stepha
num vt oraret p̄ se. Incrastino cū ess? i refectorio
antequā aliquid gustaret venit vox ad eū dicens.
Tu intēdis ad terrenas escas. et non cogitas de
glorioso p̄thomartirē q̄ orat p̄ te. Tūc apti sunt
oculi eius. et leuans oculos in celū vidit martirē
orantē p̄ se sicut vox ei dixerat. Quod cū vidisset.
statim surrexit et petijt locū secretum i quo oraret
et dixit. Sancte stephane quis tibi gratias agaz d
hoc tanto b̄nficio tuo. nihil habeo p̄p̄iū quod tibi
dem. sed tamē hoc do tibi quodāmo p̄ amore tuo
nō induar lineis sed laneis tñ qd & fecit. Hic dū
postea moueret ceteros vt in bono p̄posito p̄siste
rēt. narrabat dicens. Eram aliqñ i gastimeto iacēs
in lecto pleno paleis i solario quodam. et cū vellē
repausare sentiebat nescio quid qd se mouebat sub
renibus meis. Dixi quoq; hec magistro meo. sed il
la morio non q̄uit. Quadam autē die inspirante
mihi dño cepi euertere paleā lecti mei. Et euerfa
palea cum nihil muenire m leuauī vñū de asseribus
solarij sub quo iueni vñū pedulem. & i eodez mag
nam massā denarioꝝ. quos cum iuenissem. relictis
illis encurri ad magistrū nostrū et ofess? sum quid
inuenissem. Ille iussit mihi vt afferē illos ad se. Qd
cum fecissem omēs iussit ogregari fratres. qui oēs
excomunicauerūt illum qui hoc fecerat. Quod cum
audiisset carpentarius qdam dixit se hoc fecisse. &
petijt veniāz humiliter correccionē p̄mittēs. Ma
gister autē iussit ei. & iniūxit ei p̄nia. s; denarij
male acquisitos retinere noluit. immo diuisit eos
paup̄ibus et egenis. **XII.** De transitu ei? ad
ordinem cisterciensium.

Post hec idem frater xpi mus audiens fa
ma. d̄ ordinē cisterciensium. cepit admonere
socios suos vt ad illū trāsirent. At illi noluerūt. s;
statuerūt inter se. vt qui vellēt de ip̄is ad ordinem
cisterciensium transire. trāsirent. Et eundem xpianū
miserūt ad abbatā de elēosina. cum quo iuit p̄ior
suus cum vno socio. Post annū quoq; p̄batōis ex
pletum. spūs maligni sepe apparebāt eidem xpianū
in visione noctis. minantes ei q̄ expellerēt illū de
domo illa. & i vanum illū laborare dicebant. quia
nō duraret i ordine illo. At ille recurrebat ad ora
tionem. Et dum hoc bellū haberet cū demonibus.
quadam die facta est ad eū quedā vox a capite lec
ti sui dicens. Memor esto hui? versiculi de psalteri
o. De? i noīe tuosaluū me fac & i virtute tua iu
me. Quod audiens ille retinuit. et ad omnes temp
tacōnes dyaboli semp postea de illo versiculo tan
qm clipeo se muniuit. Cum autē demones viderunt
eum habere fiduciam in isto versu dicebāt. Sculte.
hoc nos te docuimus. hoc volum? vt dicas. Tūc

ille in dubio positus ut hoc dicere deberet. an nō
quia simplex erat et illiteratus. q̄siuit a clericis qd
hec vox significaret. A quibz cū audisset hoc esse
p̄ncipium cuiusdā psalmi. totū illū psalmū p̄ grati
am dei didicit. & i hac pugna diu fuit cōtra demo
nes. Quada nocte dū fratres in hieme post vigili
as sederēt et legerēt ad lūmē in capitulo ille remā
sit in claustro orās. Et cum oraret dixit ad euz vox
de celo. Illi boni homines quos vides in capitulo.
sūt martīres dei. Eodem anno vidit idē xpianus
omnē ouentū circumdari a demonibz q̄ tātē multū
rudinis erāt. ut tegere viderēt qd quid erat inter
terrā et celū. Quod euz ille videret & diceret. Do
mine deus qm̄ hoc potest esse. et quis poterit eū
dere picula ista. audiuit vocē dicentē sibi. Qui hui
usmodi habere potuerit ab omnibus his laqueis libera
bitur. Non multo post venit qdam claritas d̄ celo
ab oriente. quā cū p̄sentirēt maligni spūs euāue
rūt. et illi gloriofi spūs qui erāt i illo lūmē appro
pinquarūt. & illū locum ubi erāt illi s̄cti homines
solari claritate repleuerunt. et i eadē claritate ap
paruit regina angeloz. Quā cū ille aspiceret & di
ceret intra se. De bone quo vadit dñā nra. aduo
cata nra saluatix mūdi. Rñdit ei eadē dñā. Veni
o succurre huic loco. q̄ meo idiget auxilio. Venio
auxiliari huic paup̄i abbacie & alioz paup̄ū locis q̄
ostendit me. **Ex cronica Anno dñi. M. clxi. cor**
pora triū regum siue magoz qui dñm i cunabulis
adorauerūt. olim ab impatore ostātinopolim trans
lata. & s̄cto eustorgio mediolan. miraculose tras
uecta. Inde postq̄m frideric⁹ impator illā vrbē de
struxit. rainaldus coloniēsis archiep̄us a mediolāo
coloniā trāstulit. Alexander papa in galliā venit.
& a regibus frācoz et angloz honorifice suscept⁹
est. Eodem anno henric⁹ rex angloz dux aq̄māie
venit contra tholosam. sed rex ludouic⁹ intrauerat
ad de. endēduz eam. unde nolens henric⁹ rex obide
re dñm suum recessit a loco. Anno dñi. M. clxii. de
structa vrbē mediolanēsi archiep̄⁹ coloniēsis sanc
tos tres magos apud coloniā trāstulit. & anno se
quenti alexander papa in gallias venit. XIII.

De ortu philippi regis frācoz ex patre ludoui
co. Ex historia frācoz.

Anno domini. M. clxv. philipp⁹ ludouici
regis frācoz fili⁹ nascit⁹. Anno. s. regni
patris sui. xxvii. Cū em̄ idē pi⁹ rex nūme
rosā filiaz sobolē de ebz vxoribz suscepiss⁹. et here
dez masculū regni successōē habere nō posset. tan
dem cū adela vxore sua & omī clero et populo to
tius regni ad orōnes & elemosinas ouers⁹ filium a
deo petijt et obtinuit. De quo etiā anteq̄m natus
esset talem visionē i sōnis vidit. videlicet qd philip
pus fili⁹ su⁹ aureū calicē i manu sua plenū huma
nō sanguine tenebat. de quo p̄p̄inabat omibz suis
principibz. et omnes in eo biberēt. Eo tempe tharā
tasiensis archiep̄us venit apud caluū montem qui
est in confinio francie & normānie p̄ pace. s. refoz
manda inter regem ludouicū et regem henricū. ubi
multas virtutes p̄ eam opat⁹ est domin⁹ in p̄cia
duoz regū. et henrici iunioris regis anglie. & phi
lippi comitis flandrēsis. In capite ieiunij imposuit
cineres bñdictos in capite regis anglie apud mor
tuū mare. **XIII. De aduentu s̄cti thome**
cantuariensis in franciā ad papam alexandrum

Eodem anno s̄ct⁹ thomas cantuariēsis
archiep̄us exul ab anglia aufugit i franciā
Anno siquidē domi. M. clxii. in ep̄um c

secratus. In quo. s. anno alexander papa in gallias
venit et thuronēse scilicet celebravit. Porro idē pa
pa venit senonis in festo s̄cti hieronimi. ac p̄ anū
& dimidiū māsit ibi in ecclesia s̄cti stephani. alta
re s̄ctoꝝ petri et pauli consecrauit. et ecclesiam
sancte columbe dedicauit. Porro anno domini. M.
clxii. s̄ct⁹ thomas p̄mo apud p̄tigniacū exula
uit. et post apud s̄ctā colūbam i sūptibz regiis

Ex gestis s̄cti thome Venit ergo senonis ad
papam alexandrum afferens secū osuetudines regis ā
glie scriptas. p̄pter quas exulabat. easq; tenens in
manibus cartā explicatā et expansā ante pedes e
ius posuit dicens. Ecce s̄cte pater sacre. imo sacri
lege osuetudines regis anglie canonibz et decretis
et etiā ip̄oz terrenoz p̄ncipū legibus aduerse p̄
quibus exiliū sustinere cogimur. ut eas s̄cte pat
nitati vestre ostenderem⁹. & cōsiliū sup his habe
remus huc adueimus. Iubeat igitur si placet s̄cti
tas vestra eas legi et audiri. Quisquis em̄ eas audi
erit. miz ē si non tineant ambe aures eius. audientes
a xpianis contra legem xpianitatis agi. & damna
tis s̄ctoꝝ patz venerādis institutis nouas & in
auditas tirānoꝝ veterē p̄sumptas abusiones in ec
clesia itroduci. Hec cum flexis genibz dixisset. iube
te papa surrexit. stetitq; i medio circumstante eum
turba clericoz suoz. Cūq; ad p̄ceptū domini pa
pe consuetudines ille legerēt. et qui legebat p̄mū
p̄nūciasset capitulū cepit venerādis acutis oia p̄
positum capitulum mirabiliter differere & regis
in hoc intentōnem plenī elucidare et detegere. o
stendens & quincens ex decretis & legibus in qui
bus & in quātis qd p̄nūciatū fuerat s̄ctoꝝ pa
trum canonibz obuiaret. quāq; discrimē ecclie
dei immineret. si rex qd intendebat obtineret. Filr
q; ad singula capitula dñō papa eū libenter audie
te. & asserciones ei⁹ p̄ singula diligentē notāte. car
dinales tñ qui accepta a rege pecunia. p̄tem eius
fouebant multam vexatōnem beato viro i sua cau
sa p̄stituerunt p̄cipue guillerm⁹ papiens⁹ qui regi
erat amici⁹ & familiaris. Hic em̄ beatum virū
mois oibz ip̄edire satagens ad singula i surgebat.
seq; ei obiciebat. multa pponens & multa iq̄rens
que vir venerabilis velut fila araneaz sine difficul
tate & hesitatōne. vel soluebat vel ouicebat. Puta
bat em̄ idē guillerm⁹ qd archiep̄us orōne r̄teretur
aliena & non p̄p̄ia. et si posset eū a tramite sui fi
monis de flectere. otinuo eū ludibrio & ofusioni
habendū. Sed et ip̄e s̄ct⁹ in telligena guillermū
sibi ex directo obniti. aliquociēs eū redp̄co sermo
nis excusū ita suis intercepit & illaqueauit obie
ctionibz. ut omibz manifestū fieret qd non solum
p̄p̄ijs r̄teretur viribus et disertitudine verū qd i
lupabilis esset ingenij et eloquētie. **XV.**

Qualiter a domino papa monachilem habitū
impetrauit

Omnq; tam in expōsicōne causē sue qm̄ in
cōtentōne cū aduersariis magna p̄a dei
osumpta fuisset. erat em̄. xvi. capitula cō
suetudinū illaz ad que stando responderat. ad
mirans tandem dñs papa eius sapiām. vocauit eū
ad se et iubebat eū sedere iuxta se et dixit. Bñuene
ris frater carissime. Cūq; ogaudens eum bene ve
nisse sepi⁹ repetisset. gratias agē ei cepit qd tātū
onus tamq; arduū negociū suscepisset et qd eccle
siam dei tam piculosis temporibz contra tirannoꝝ
insultus tueri p̄sumisset. Ip̄e quoq; venerandus
antistes cum debito honore & reuerencia domino

pape mltiplices gratias retulit. qd eū tāto honore dignatus fuerit honorari. Tūc dñs papa p̄suetudines illas ppetuo dñauit. & obſuatores atq; exatores eaz eterno anathemati ſubdidit. Vir ergo domi aliqnto tempe i curia demoraē. tandem cum licētia et cōſilio domi pape pontigniacū ſe ſtulit. ibiq; ferme p biennū ſtetit. Ibi inter cetera ſancte emulacōnis ſtudia etiā monachilē habitū ſcupiuit & accepit. Miſſo autem ad dñm papā tunc ſenōis cōmorātem ſecreti nūcio. habitū religiōis ſibi ab eo fieri. bñdici et trāſmitti poſtulauit et ipetrauit. domino papa ita inter cetera reſcribente. Miſimus tibi frater dilecte habitū non qualē voluim? ſed q lem habuim? Cognosces igitur rex angloꝝ i qnto honore venerand? pontifex a dño papa ſuſceptus eſſet. & q in p̄tigniacō locū ſibi māſionis elegiſſet. cum iam i ipm deſeuire nō poſſet. in ſuos iau dīto crudelitatis genere debacatus eſt. Precepitq; ut vbiq; aliquis de cognacōe eius vir aut mulier iueniri poſuiſſet. exheredat? et ſpoliat? bonis p̄p̄is a regno pelleretur. exacto p̄ius ab eo ſacramento qd pontigniacum p̄riſtandi archiepi gratia p̄ficiſceretur. & ſe ei p̄ntaret. Tūc expulſi ſunt ſenes & iuuenes ad cognacōnem eius p̄tinentes. ſed et mulieres cū pueris lactētibus et quedā etiā gra uide. **Ex cronica.** Anno p̄notato. ſ. ab incar natōe domini. M. clxv. alexander papa p̄nomina tus. ſ. hui? nomis tercius. reuerſ? romam cū honore recipitur. Guicard? abbas pontigniaci ſcōus in lugdunēſem archiepm eſt aſſūptus. Anno ſequēti opletū ſūt ab aduentu angloꝝ i britāniam maiorem āni tccc. xxx. a baptiſmate vero eoz. de. xxxiij. ab introitu noꝝ mānoꝝ. c. **XVI. De rabie luporum in pago ruthenēſi**

Hoc anno in ruthenēſi pago quedā tēpe ſtas graui flagello caſtigauit populum dei. Nam lupi ſeroces ab vberib? matꝝ p uulos rapiebant. & diuis modis? deuorabāt. Mulier autē quedam nomine ſtephana de treuere. cuius frater tam p̄icioſa clade iam ſuccubuerat. matre brachiū a corpe pueri euulſum dumtaxat retinente. rigilia aſſūpcōnis beate marie oꝝtū ſtrauit. ut ſp̄cas colligeret. Nebuloſū quippe temp? erat. Et ecce duo lupi cum tanto ſtrepitu ut putarētur equites adueniſſe accurrerūt. quoz vn? illa; p guttur. alius ſubleuatis ad umbilicum veſtib? diuerſis & letalibus vulneribus vulneratā. nō velle recto tra mite quo frequēter fugari ſolebant. a canibus. ſed trāſ muros duos et ſepe tres. velut ouē p̄dicēſ ad ſilua peraxerūt. Silua vero p dimidiū miliare di ſtabat ab opido. Mulier autē adhuc ſpirans. ſp̄m ex alatura ſupmū. in virtute ſp̄? ſancti & benignita tis virginis marie ſeris p̄cepit ferocibus ne corp? ſuū vltorius lacerarēt. et ne etiam diutius i eā graſ ſarentur ibibuit. Mox ab eius laceratōne deſiſtūt. corp? exangue a ſupuenientiū inſeſtatōne ſeraz di ligenter cōnuantes. Interea cum canib? requireba tur. & ſequēti die cū detecta ſub algoze noctis p noctaſſ. inuenta. ad villam relata eſt. Adeo erat la cerata qd vix i ea cognosci poterat forma humana. De lacerato corpe vermes et ſanies ebulliebant. a ſpe ctuq; terribilis exiſtebat etiā ſanguine p̄pin quis. qui etiā in breui e aīmiſericordiē repulerūt. plectꝝ lingue non mouebatur ad aliqd verbū for mādū. & victualia oꝝi iſuſa p foramina gutturis et pecloris exibant. icorpatō tenui vel modico ſa pore. neruoꝝ ſtractōne et mēbroꝝ leſione genua

peclori adherabant. et vulnera de quib? non modi ca caro detracta fuerat cute ſupduci non poterāt. Hāc igitur p̄ntes ſui impoſitam vehiculo nocte ad remotam villam detulerūt. q dimiſſa p foribus moſtꝝ ab ituentibus putabatur. et ne diuti? apud eos moraretur. ligatā aſino. quaſi truncū. p̄cul du ci fecerunt. Descendens autē aſinus quoddā mon tis p̄cipitiū bibitur? de torrente qui rapidus decur rebat. i valle caput opoſuit. mulierq; q laxē victa fuerat i aquam lapſa eſt. ſed beata manū non paſſa eſt eam mergi. immo eam ſup vndā euectam flumi nis in ripa oſtuit. Abſtracta autē de flumie i hoꝝ reo cuiſdam nobilis. cui? cor dñs tetigerat ab hoꝝ ſequeſtrata conſorcio. ſolitaria iacebat. quia p̄ ſeto re eius et vulnez imanitate grauabantur inuicis aſſiſtentiū & olfact? Miles autē curam eius. agēs vulnerib? vinū & oleū iſundi iubebat. Mulier inte rim cura medētium & amiculo ciboꝝ reſormabat. ſed modice. Et ſemp genitricem dei. i mente rumi nabat. p eam ſanari ſe ſp̄ans. ſignifq; & nutibus et quib? poterat. vebulis ad rochemadōꝝ ſe ferri pre cabatur. Ad quam eccleſiam miſeratōne multoꝝ delata ē. Vbi cū incuruata ſuſū reſpicere nō poſ ſet. p̄ſiſtēs i oꝝatōne et cordis p̄ritōne exaudi me ruit et ſanari & totaliter liberari. Ea tempeſtate henricus beluacēſ epus in archiepm remenſē trāſ latus eſt. Anno domi. M. clxvij. frideric? impatoꝝ dum romam obſider. omiſq; pene illi? exercitus pe ſte periit. & cum paucis ad xp̄ia meſt? redit. A malicius p̄us abbas karoli loci. deinde ſiluanecten ſis ep̄s. obit. Anno autē ſequēti peſtilentia moriun tur omnes pene pegrini noſtri hieroſolimitani. **XVII. De henrico iunioꝝ rege anglie & magno terremotu**

Hanno domi. M. clxix. Henric? rex anglie maior n filiū ſuū henricum generum lu douici regis francoꝝ in oꝝiū ſaceli thone archiepi cantuarienſ fecit oſecrarī i regem a roge ro eboracenſ archiepo qd ad ſolū cantuarienſ archiepm p̄tinebat. Eodeꝝ anno hugone archiepo ſeno nenſi deſuncto. ſuccedit ei guillerm? theobaldi co mitis fili? carnotenſ elect? ſed nondū ep̄? oſecra tus quem ſenonis oſecrauit. venerabilis mauricius piſienſis epus. Eodem tempe in p̄tib? orientis & i terra p̄miſſionis exigentib? peccatis hoīm. terre mot? multas vias & eccleſias. oppida & villas ſubruit. et innumera populoz milia hians terra d gluciuit. & edificioꝝ caſu morituros opuit. Inter ceteros q tam repente cadebant excidio. herman nus quidam genere viennēſis educatus antiochie cū eſſet i caſtro curſario quod eſt de iure patriar chatus antiochi i eccleſia beati petri cū viderz co ruſcatōnes. fulgura et tonitrua. et hiatus terre ex his dūtaxat qui erant i eccleſia pluſquam. c. et. xl. viuos degluſſet. ipſi? quoq; colloꝝne iā olapſ? p̄iſſimam matre; domini apud rochemadōꝝ patro cinantem iuocauit. et p̄ces ſuas exaudiend. oꝝiū o ſenſit. Nam cum arcū quaq; moꝝientes rugirēt & ad inferioꝝa terre ruerēt. hic licet coartaret a te ra et pene ſuffocaretur. auxilio regine virginum a terra extract? euasit viu? In natali autē apoſtoloꝝ rū petri & pauli circa hoꝝa. vi. oꝝigie hoc op? hoꝝ rendum. Eodeꝝ āno i ſicilia urb? cathama ante ho ram p̄mā terremotu ſubuerſa. & epus & clerua Abbas de mileto cum. xl. mōachis et oīs populus circiter. xv. milia. morte p̄iit repentiā. Plura etiā; caſtella i ſicilia hoꝝa ipa cum innumerabili populo

seuss a fite. Eo tempe asclm? ex pōze carthusie ble
sensis epus floauit q n ortuus visū est corpus suū
gracilib? strinxisse funiculis. & quatuor cerei capi
ti eius appositi celie? sunt accensi. Terre motus ve
ro i pibz et asmarinis sic. & i enumerabilis popu
lus cristiānoy et paginoz perit. Vrbes multe sub
uertuntur. & magna ps antiochie hierusalēqz vald
otren uit. sed non perit. Henricus rex anglie factū
thomā ab exilio reuocat & sicut dñō pape et ludo
uico regi francoz pmiat pacē cū eo factur? mis
sam cantan fecit p fidelib? sciens q ad illā pax nō
daretur quā ab archiepō sumere volebat. Itaqz an
no domi. M. c. lxxiiij. i. ianuarij. feria. iij. fiunt to
nietua horribilia cu n ful nīb? Eode n die anno se
quēti fact? thomas martiri? a. Anno autē sequēti
ab alexandro papa canonizatur. **XVIII. De vi
ta facti thome cantuariensis. Exgestis eius**

Hic sanct? thomas i iuuentute sua valde
fuit in omibz grātiōs. Sed cum viciis;
in curia regis anglie multa geri que pi ta
ti & castitati otantia et me curiam dimisit. & theo
bilho cātuariēsi archiepō se on iit. et oia barēz
angloz i multiz ecclesiis aduersantes fideliter tūi
cans. multociens roma n adiit. et oia negotia sēp
fideliter ac feliciter expetiuit. vnde & archiepū
cantuariensis eū archidiaconū fecit. Cum autē ide n
archiepū cerneret q rex anglie satis noxius eccle
sie decessisset & q henricus in regnū adhuc nimis
iuuenis successisset. tū mens ne ex impetu sue iuuen
tutis & pūoz hoim consilijs. ecclesiam grāu? fa
tigaret. fecit beatū thomā cance lariū regis. vt ho
nestate et prudencia sua n alignoz hoim seuiam
temperaret. qui int. mētū regi placuit. q post decessū
archiepū eum e de n ecclesie pscire pcurauit. Sed
ille attendēs morez regis & pcerū. et efficacem
maliciā otactoz. sedē ill i plenā mag oneris q ho
noris qntū potuit recusauit. Sed tandem vrgente
rege et quodā etiam romē cardinali hoc consensit.
Statim autē vt oseret? est mirabiliter se mutauit.
Nam lectōni et orōni smp mēdens cilio et ie
iunij carne m su i intolerabiliter crucians. ita facti
tatem su i sub iliter occultabat. q sub honestate
vestiū & apparatu vtē. illū et grātiōsitate iule?
populo p oia ocoz dabat. In secretōi autē cellul i
m. paupū n petez quotidie curauit. genib? ablu
ebit. & post plenā refectōne; singulis quatuor ar
gēteos tribuebat. Quod si forte aliqñ p se facere n
poterat. hoc diligentissimē fieri p vicariū faciebat.
Sed vidēs dyabol? sanctū virū plurimū ecclesie
psuaz. iudit et aliū quēd i archiepū n et multos
alioz qui ecclesiam defendere tenebantur. ad pniciez
eius exiit. Cum e n rex et cōsili i sui sanctus
thomā ad voluntatem suam in d. trimētū ecclesie
pmissis & blandicijs reflectere conat. tur ille om
nino resistit. Vnde ira n regis & pncipū eius con
tra se rigor iusticie pūocauit. Cūq; post inuiteras
rex. cōnes et iniurias ad quēdā locū barones & e
pisopi cōu. nissent. exigebat rex instanter vt con
suetudines quas reges anglie habere solebant. in ec
clesia firuissimē tenerentur. Quod sanct? thomas
et episcopi attendentes et vidētes vtrōq; piculū
videlicet quod vigeat s fidi s. lucisqz discrimen
aut guerrā contra ecclesiam itclerabile. illud negoci
um si possent libenti? distuliss. nt. Sed vrgente ne
cessitate ex magnoz viroz deceptus oilijs beat?
thomas verboten? petiētē fieri osensit. & sic ipe
et epī qmuis cū dispendio cause piculū mortis eua

sere. Sed beat? thomas in hac liberacōne corpm
mortem metuens aīaz. seipm in pñia grāu? cruci
auit. et ab altaris officio se suspendit. donec oress?
& penitens a papa meruit relaxari. Sed nec sic re
gis ira quieuit. imo minis & terrozib? exigebat. vt
consuetudines quas contra ecclesiam inducere niteba
tur. archiepōz et epōz literis firmarentur.

XIX. Qualiter i cā sua oia regē aglie ob. inuit
Theobaldus beatus thomas itrepidē se opponēs eū
multis dānis. iniurijs et otumelijs vrgere
tur aduers? epōs ne eū iuste oemmarēt.
vt vel sic regi blandirētur aplicam setez appella
uit. Sed cū nec sic quiescerēt pceres. vir sanct? cru
cem qm manu tenebat i altum erigēs a curia disces
sit. oclamatibus impijs p? eum. Capite surē. suspē
dite pōitorem. Cūq; in hospiciū recessisset. duo
magni pceres & fideles nocte ad eum veniunt. la
cri mātēs. et sub iuramēto dicentes. q n c. 23. eius a
multis pceribus iurata est. Ille autē magis timēs
ecclesie q sibi. nocte fugit. et dieb? latens. noctib?
qz ambulās. die. xviij. ad portū venit. & in pua. nauī
cula a duobus sacerdotib? trasuect? est in flādiā;
Quē papa alexāder tūc senonis manēs honozifice
suscepit. et in pontigniacēi monasterio vt pōictū
est omedauit eū. Rex vero anglie epōs & pceres
mittēs romā vt legati venirēt q negociū reg oia
archiepū diffinirēt. repuls? ē. Vñ ipse iratus iussit
ecclesiam et oia bona archiepiscopi & suoz etiā con
fiscari. & oēs omīno qui ad eū ptinebant exilio cō
demnari. Ille vero apud pontigniacū manens ieiū
nijs et orationibus se affligēs. iugiter orabat p ec
clesiam. p rege & p regno angloz. Sed a rege p ab
bates cisterciensis ordis exire opuls? ad regem frā
cie ludouicū se oclit. qui eum reuerēter excipiens.
donec pax fieret ei benighe necessaria ministravit.
Misertus itaqz desolationē anglicane ecclesie. seno
nensis archiepū romāz adiens impetravit ut rex
cū toto regno suo excomunicaret. nisi pax cātuari
e nsi ecclesie redderet. Pace ergo reddita. vij. c. lxxij.
sui āno sanctus thomas reuersus honozifice susce
ptus est. Cū autē dñs papa querelā sancti thome
audiisset cōtra quēdā epū & cōtra alios fauētes
regi epōs omnes suspendit. Vnde rex vehemēter
iratus sanctū thomā itez dānis & iniurijs adeo
fatigauit. q qñ pōitorem ecclesie sue septa exire
phibuit.

XX. De martirio eiusdem.
Theobaldus cum nec vi nec blandicijs flecte
ret. quā semp iura ecclesie sue tueret. ec
ce milites regis armati adueniunt. et vbi
esset archiepū inter clericos & monachos qui in
ecclesia cū ipso crāt vociferando requirūt. Quib?
mox sanct? thomas ex gradib? cācellī respondit.
Ecce ego. quid vultis. Respōdit vn? militū. Vo
lum? ut modo moriaris. qz vltra viuere nō potes.
Et ille. Ego p deo mori paratus sū & p assertōe
iusticie & ecclesie libertate. Sed si caput meū que
ritis ex pte dei omnipotētis. & sub anathemate p
hibeo ne cuiq; pter me nocaetis. Libentē quidē mo
riar dūmodo morte mea pacē et libtatē ec osequat.
Deo itaqz et sancte manē et sanctis hui? ecclesie
patronis et beato dyonisho omedo meipm et eccle
sie causaz. Et his dictis eductis carnificib? gladijs
inclinato capite decollat. Et qd dictu horribile ē
defuncti cerebrū p pauimentū cum cruore et of
sibus dispgit. Cū autē ex more ad sepeliendū pōti
ficatib? vestiret. inuenerūt corp? eius cilio inuo
lutū. pediculis et vermib? refocto ipaqz femozalia

et q3 ad poplices ciliat. Sed cum in his non quie
sceret furor impiorum dicentium corpus pitoris non
debere inter sanctos pontifices sepeliri. sed piciē
dū in paludem vel i patibulo suspendendum. et men
tes viri sancti seuiciam malignorum qui corp2 rape
rel pccere veniebant. sepelierunt illud ante altare
facti iohānis baptiste i quodā sepulcro marmoreo
ubi miraculis celeberrimis illustratur. **XXXI**

De roberto preposito de area et quibusdā alijs
Anno domini. M. clxxij. robertus preposi
tus de area duos episcopatus regebat. at
trebatensē. et tornacensē filius fabri cui2
dā rustici carnocēsis. Qui ut aiūt familiari demōe
rebatatur p quem ad tātos honores deuenerat. An
no sequenti acies ignee appuerūt in celo de nocte
iij. idus februarij. henric2 reg2 anglie filius cōtra pa
trē vastat normāniā. multiq3 moriuntur. Anno se
quenti ciuitas rothomagi obsessa ē a ludouico rege
francoz. et henrico nouo rege angloz. et philip
po comite flandresī. Eodem āno sanctus thomas
cantuariens. xxx. die post q3 i angliam est reuersus.
ab ipsi2 hērici regis mīstris hora vespētia ē occis2.
in ipsa etiā ecclesia cantuariensi nō longe ab altari.
sicq3 glorioso martirio factus est sacrificiū vespē
niū. Cuius meritū apud deū tam cā iustissima. qm i
numera otestantē miracula. Eodem anno noradin2
rex turcoz obit. et saladin2 genere humilis. cōsilio
et armis strenu2 regnū occupat. Exhereditat eū fi
lios noradini. egiptū aggreditur. babilonē et chare
am regni caput puadit. regem quē alij mulenē vo
cant. alij caphani pmit. omnē regiā stirpem exter
minat. ac regnū sirie et egipti sub vna redigit po
testate. Mēse aut nouēbri fit inundacō aq3 maxia.
et āno sequenti fames vehēmētissima. Eodem etiam
anno obiit sact2 petr2 tharataliēsis archiep2. Flo
rebat eodem tpe magister petr2 omeftoz pmas pili
ensū magistroz. de quo. s. iam supius dictū ē. An
no domini. M. clxxx. ppositus de area aribaldus oc
ciditur. pcurante vt aiūt necē ei2 iacobo de anesi2
inclito milite. Non multo post imo etiam eodē an
no mortu2 est henricus remēns archiep2. Fuerat
aut inter eos iuidia magna de potētatu. qā ille do
minat flandrie et iste fracie. et ambo i breui exticti
sūt. Itaq3 guill2 senonensis archiep2 fit archiepi
scop2 remēns. et succedit guido senonis. Anno do
mini. M. c. lxxvi. Eodem anno facta est ecclipsis
solis. hora. xj. idus septēbris. Eodem aut anno bea
tus thomas cantuariensis canonizat2 ē a papa alex
andro. Florebat aut his temporib2 anselm2 belua
censis ep2. Ad cui2 tumulū lampades accēse sūt
diuinitus. excepta vna cui mīstrabat vsurari2 qdaz
papulū olei. et illa non potuit accendi. Petr2 etiā
omeftoz celebris habetur in francia. De quo. s. iam
dictū est sup. vir etiq3 facundissim2. et in diuinis
scripturis excellenter instruit2. Florebat et mauri
cius pisenfis ep2 qui ob industriam et literaturā
de istimo statu magne paupertatis ad pētificalis dig
nitatis apicem est euect2. Nam et cū esset iunior.
paup et mēdicus ele. mofinaz postulatam accipe no
luit hoc pacto vt nūq3m foret ep2. Hic inter opa
sua pclara a fundamētis cōstruxit ecclesiā cui perat
Benedict2 adolefcēs refert a deo sibi fore reuelatū
vt pontem ostruat sup rodanū. Et cum ab audien
tibus derideretur. nō multo post ipsi derisores pō
tem inchoāt sūptuosissimū. Anno sequenti frideric2
impator abiurat scisma qd p xvi. annos durauerat
et publice satisfacit. et cum alexandro papa pacez

cōponit. Sicq3 depulso scismate vnitas reformat
ecclesie. Cum aut legatū ecclesia romana multis
scismatib2 fuisse discissa. isto tñ nllū aut rebeni2
icanduit aut diuti2 pseuerauit. Anno aut sequenti
alexander papa rome celebravit ecclīū. vbi ex diuer
sis terre pib2 factus est innumerabilis cōuentus taz
epoz quā etiā abbatū. Eodem vero āno innumera
biles pagani vincunt hierosolimā a paucis xpianis
Porro eodem anno. s. ab incarnatōe domi. M. clxx
viij. quo magnū illud scisma inter impatoz. fride
ricum et papam alexandru est sopitū. sancta hilde
gardis de tpe muliebri pphetavit in hunc modum.
Anno inquit post incarnatōe xpī. M. c. aploz do
ctrina et ardens iustitia quā i spūalib2 et xpianis
ostituerat de2 tardare et i hesitatōnem verti cepit
sed hoc muliebze temp2 nō tādū durabat qntum
sed hoc muliebze temp2. **XXXII.** De bonis mīstis reg
ni philippi francoz regis. Ex gestis francoz
ni philippi francoz regis.

Anno domini. M. clxxix. philipp2 ludouici
regis francoz filius die oīm sanctoū re
mis cōsecrat i regē a guillō auūculo suo
de asepato senon. in asepem remensem translato. a
stāte rege aglie henrico ex vna pre coronā sup ca
put regis francie ex debita subiectiōe humilit2 por
tante. Cum ipse philippus esset annoz. xiiij. adhuc
viuente patre iam circiter septuagenario. qui reg
nauerat plusq3 annis. xl. sed egredie palis que
gressū ei p2 negauerat pgrauato. Hic philipp2
optima mītia habuit. et sicut deū timebat ac reue
rebat. Id etiā ab oib2 in curia sua manentibus obsē
ua2 firmiter pcepit. Quodq3 mirabili2 est. iuramē
ta que ab aleatoribus frequēt in curijs v2 taber
nis enormia fieri solent. intm abhorruit. q3 qn for
tuito miles vel aliusq3lib2 ludens eo pntē iurabat.
stāim illū i flumine vel i lacu aliquo pijci faciebat
et tale edictū firmissime suari iussit i poster2. An
no p2ato philippi alexander papa conaliū latera
nēse celebravit. ipso aut anno pmo regni sui. bella
contra eum cepunt insurgere. et ipse cum esset eta
te puer. nō tamē pueriliter sed viriliter ac strenue
in omib2 agere cepit. Nam pmo quidem hebo de
carantonio in pago bituricensi cepit tirānidem in
ecclesias dei exercere. et grauib2 exactōib2 cleri
cos ibidē deo fientes oppmere. Quoz ouestioe
rex audita cum manu valida terraz ipi2 vastauit.
p2asq3 duxit. et intm ipius audaciam repssit q3 ne
cessitate opullus ad pedes ipi2 pcedēs ab eo veni.
impetravit. sub iuramēto pmittens q3 iuxta bñpla
citū eius ecclesijs dei satisfaceret et de cetero se ab
hui2 mōi temparet. Similiter eodem anno cōtra fi
lios mīqtatis imbertū de bello loco. et comitez ca
bilonensem cōtra regias imunitates ecclesias dei
grauare psumentes collecto exercitu terras corū
intrauit. ipozq3 supbiam atq3 tirānidē cōfringēs
ablata ecclesijs in iteg2 restitui fecit. Et quoniam
hec duo pma bella p defensione ecclesiaz et cleri
libertate strenue gessit. Postmodū in fraude circū
ueniētium affuit illi dñs. Oris etenim similitibus. i
fictis odijs inter pncipes regni quidaz eoz facta
cōspiratōne ptra regē. terras eius vastare cepunt
Qui furore succēsus cū infinito exercitu intra pau
cos dies illos omēs fugauit. ac potēter psequens.
ad omnē voluntatē suam faciendam coegit. Anno
aut sequenti. ipsa die ascensionis domi idem philip
pus scdo sibi diadema imposuit. et tūc vxor eius e
lizabeth apud sanctū dionisiū a guidone senonensi
archiepiscopo inūcta fuit filia. s. balouini illustris

comitis haenē. nepis philippi magni flandresius
comitis. qui ea die ut moris est ense ante regem
honorifice portauit. Eodem anno ludouic⁹ rex piis-
simus philippi pater in vrbe parisi⁹ obiit. & in ec-
clesia sancte mane de sacro portu que dicitur barbeel
sepultus est quā ipse fundauit. sup cui⁹ corp⁹ vxor
eius adela osterui fecit sepulch⁹ miro artificio cōpo-
sitū ex auro et argento & lapidib⁹. & ere ac gem-
mis subtilissime decoratū. Anno etia⁹ eodē iohānes
epus carnotens⁹ obiit. qui soci⁹ sancti thome cantu-
ariē⁹ vitam ipi⁹ scripsit. luna adhuc pma circa ho-
rā sextā appet in festo sancti thome sidere plucido
eam comitante. nec multo etiā ab ea distāte. Guido
em archiep⁹ eo q⁹ iudeis xpianos obsequi patitur
exiliatur. paulo post reuocatur. **XXIII. De**
sancta muliere alpaide

Eo tempe clauit opinio sancte alpaicis
de cudoro. Nec mirū si celebris in qua ni-
mirū effluit miraculū emiens ac pclarum
Nempe illi diuinitus collatū est ānis multis i corpe
degere & corpalis cibi subsidio nō egere. Hec q⁹ez
genere infima. officioq⁹ bubulca graui admodū at-
q⁹ diuino p⁹us est flagello attrita. adeo ut ppter
effluentem de toto corpe saniem. suis quoq⁹ fieret
in horrorem. Sed qui oremibilia mūdi elegit & in
fima post longa patientie pbanita respexit humili-
tatē ancille sue & quo magis eā in camino tribula-
tōnum excoxit. eo digniorem effecit. corpe ei reū-
tegrans. spiritali alimentis sustentās. Ita vero sui
facta est impotens. ut non nisi ab altero moueri q⁹-
at. lacens otinue resupina pter caput et dexteram
mēbris ceteris sui vigore officij destitutis. Cūq⁹
nullū facile cibū posset traicere. ad traiciendū tam
viticū naturalē meatū habet libere ppatū. Sic autē
in corpe facta est pexilis et marci da. quippe itesti-
nis p longa introit⁹ iedia euacuatis. Attamen ita
renusta et corpulenta quide⁹ i vultu cernebat. āchi
deliciaz copia frueret. Frequēter autē rapiebatur in
excelsis. et angelo duce freta. nūc penaz lo ca. nunc
beatoz pcurabat gaudia. Ad se vero rediens quid
et cui pferre lib. abat caute spū nūmiz interi⁹ do-
cente quid et qualiter filere debeat. quidue pferre
In solēitatib⁹ vero domi vel gloriose matris ei⁹
datū est illi plurimū fursū rapi. mundūq⁹ et omia
que i mundo sunt. libero mentis intuitu cōtempla-
ri. Cūq⁹ post vnū vel plures dies de altissima illa
quiete regrederetur. velut de quadā aplissima lumi-
nis regione i tenebris traici. ac velut molā quandā
sue mentis oculis sicut ipsā referentē audiui⁹ su-
perponi videretur. Referebat quoq⁹ quia dū i illo
raptu esset vniuersaliter mundū i modum pile for-
ma circuli circūscriptū aspiceret. solē a terza maio-
rem. terzā velud ouū i medio pēdū. et aquis vn-
diq⁹ circūiectā. Res vero rezq⁹ rōnes et causas
tam infinitas esse tāq⁹ abditas. ut tanto min⁹ vn⁹
quisq⁹ capiat. qnto curiosi⁹ inuestigat. plurimū q⁹
i spū videbat absentia. plexq⁹ pvidebat & futura
Illud autē eo spēali⁹ quo rari⁹ admirādū. feminā. s-
editam et educatam ruz. ruraliq⁹ operi assuetam.
tanto dono sapie insignitam. tam prudentē in consi-
liis. tā circūspectā verbis. Etenim tam prudentē
eloquebatur. tam discrete cōsulebat. tam salubriter
adhortabatur. ut luce clari⁹ esset ipsuz qui docet ho-
minē scientiā i ea delegisse sedem. i ea facere mansi-
onem. **XXIII. De** hostia sacra quam rex
philippus in specie carnis vidit et de quibusdam
alijs

Anno domi. M. clxxxj. apud aurelian. die
domica circa festū beati laurencij p⁹biter
celebrās pauerat duas hostias ppter via-
ticū. & pcellerat vsq⁹ ad cōnem domican. videt
illam quā manib⁹ tenet rubeo colore suffusā et sag-
uinē ex ea inter digitos pfluētem. eazq⁹ sup altare
in trib⁹ locis transponit. ut i singulis qntū ipa cō-
tinet tantūdem sanguine purpuratur. Popul⁹ oc-
currit. mirat sacerdos. illā sumit quā ipse pauerat
reponēdam. Rex autē philipp⁹ qui non lege est ac-
currit. & vidit hostiam i forma carnis viuide et su-
per corpale sanguis guttas. siue etiā nctas cū trā-
poneret hostia ad modum hostie circularas. Post
modicū apud cast⁹ earolam eadem hostia p⁹im ei
nis. p⁹im panis spēm representat. in festo. f. oim san-
cto⁹ dum p⁹oi celebrante et volente ipaz trigitre-
frangi non potest. sed integra manens p medium ē
replicata. & mox ps vna formā carnis iduit. Pars
religua in p⁹ima forma manet. Simile etiam quid
accidit apud soronam opidū. aliud autē simile in tē-
ritorio vindocinensi. Apud atrebatū quoq⁹ acci-
dit simile. Hec autē acciderūt ppter heresim in va-
sconia pullulantē. Dux em saxoniū iurat impato⁹
se saxoniā nō intraturum nisi p⁹us exulauerit per
septēniū. **Ex** cronici⁹. Anno sequēti alexā-
der papa obit et hūbal⁹ hostiens⁹ qui luct⁹ appel-
latur succedit. Philipp⁹ comes flandrens⁹. odo dux
burgūdie. guillerm⁹ archiep⁹ remens⁹ & fratres
eius cōspirant in regem. Rex autē p brabancēs ter-
ram comitis stephani vastat. & comes flādie ter-
ram regis. Henricus vero rex anglie cum filio fert
opem regi. Illis autem mediantib⁹ sponitur inter-
pres. Egid⁹ de cornetallis pcurat negocia regni
frater roberti demētis qui fuerat tutor regis p⁹mi-
dus et fidelis. Hoz frater gar mūd⁹ abbas pontig-
niā elegitur in ep⁹ antiochensem. sed quedam
p⁹sone ecclesie cōtradiciūt. Garmūtus autē & scij
vtriusq⁹ p⁹is pene omnes i romano itinere moriūt
Manuel impator cōstātinopolis dū vixit latinos di-
lexit. latināq⁹ vxorē duxit. et filio suo filia regis
frācoz datur vxor. Eo mortuo andronic⁹ se intru-
dit. & se facit tutorem ipato⁹ iuueculi. eiusq⁹ i
structu greci irruūt in latinos. Andronic⁹ palati-
um inuadit. portus incendit. et vrbis misabiliter pe-
iorat. Anno domi. M. clxxxvij. aruernie p⁹res i
pacis federa iurāt brabantōnes vincūt. & ex eis
circi⁹ trian. illa nullū suoz amittētes p⁹imūt. An-
dronic⁹ impato⁹ exterminat. & impium vsurpat.
Henricus et ricardus frēs in anglia discordāt. &
patre ricardi p⁹em fouente. Post paucos dies hen-
ricus moritur. Lucius papa ex vrbe pturbatur. mil-
tiq⁹ ex suis excecant. Mitrat⁹ sup asinos auer⁹ vul-
tib⁹ ponūtur. Et quia iurauerāt se pape taliter se
representāt. Ipe autē papa veronā puenit. Saladin⁹
hierlīmam adijt. loca flūma p⁹ligat. repul⁹ abse-
dit. Philipp⁹ rex francoz iudeos de regno suo ex-
pellit. **XXV. De** vltione eiusdem in iude-
os ex historia francoz

Aviderat nempe multotiens idē rex a pu-
eris qui cū ipso in palatio nutriti fuerāt.
q⁹ iudei qui p⁹si⁹ manebant singulis ānis
xpianū vnū in opp⁹baū xpiane religionis quasi p
sacrificiū i criptis et fossis subterzancis latenter i
die cene vel i illa sacra ebdomoda penosa iugula-
bant. Et i huiusmodi nequicia perseuerantes dep⁹
hensi multotiens et igne cōbusti fuerant. Nam et
sanctus ricardus cuius corpus in ecclesia sancti

innocentij pifius in capellis requiescit a iudeis sic interfectus et cruci affixus. feliciter per martirij migravit ad dominum. ubi etiam p eius intercessionem operante deo multa miracula facta fuisse referuntur. Venerabilis ergo rex philippus quod vivente patre diu mente clausu gestauerat. et ob patris reuerentiam pficere formidauerat. in ipso sui regni initio zelo dei inflamatus aggressus est. Na ad ipsius mandatu capti sunt iudei per totam franciam in sinagogis suis in sabbato et primo quidem expoliati sunt vestibus & auro & argento. Eo siquidem tpe multitudo maxima iudeorum prius habitabat qui de diuersis orbis partibus ob pacis diuturnitate illuc conuenerant. Audierat ei strenuitate regum francozum contra inimicos et pietate in subditos. Illuc ergo diu conuersati in tantu erat ditati. q fere medietate vrbis sibi vendi cauerat. Sed & contra dei & ecclesie decretu xpiana in domibz suis seruos et ancillas habebant qui etiam cum eis iudicabant. Cives quoqz milites. iusti eos. de suburbij et opidis & villis supra modum vsuris grauabant. & quosda etiam in domibz suis iuramento costrictos quasi captiuos in carcere detinebant. Sed et vasa sacra pro instati ecclesiaru necessitate sibi nomine vadij supposita tam viliter tractabant. q eorum infantes in calicibus offas in vino factas comedebat et cu eis bibebat. Itaqz in entibus illis ne domus eorum ab officialibus regis scrutaretur. q da ex eis cruce aurea et euangelioz codice. auro et gemmis deornatu. cu alijs vasis in sacco reposuit. et in profunda fouea ubi ventre purgare solebat. procholos vilissime proiecit. que omnia paulopost domino reuelate sunt inuenta. Dato itaqz edicto a rege vt omnes iudei o regno eius exiret. quida ad fide xpi conuersi sunt. quibus intuitu xpiane religionis omnes possessiones suas integre concessit. Alij vero barones et platos ecclesie doctos et promissis allicere ceperunt. vt per eorum suggestionem et in finit pecunie pmissionem animu regis a proposito reuocaret. Sed rex nec precibz nec promissionibus reru temporalium emolli potuit. Illis ergo cunctis eorumqz possessionibus in mobilibus ad filium regis deuolutis. rex omnes eorum sinagogas quas scolas vocabant mudari iussit. et eas contra voluntatem omnium principum ecclesias deo dedicari. ibi q altaria consecrari fecit. vt ubi prius xps more iudeorum blasphemabatur ibidem a clero & populo laudaretur. Acta em sunt hec anno domini. M. clxxiiij. etatis eiusdem philippi. xviij. regni vero. iij.

XXVI. De vltione eiusdem in cotarellis. Quid anno in prouincia bituricensi. xij. milia cotarellorum & eo amplius interfecti sunt ab illius terre incolis in vnu contra inimicos dei. Isti em terza regis vastando predas ducebant homines captos secum vilissime trahabant. et cu vxoribus captorum in proch nephas ipsis videtibus dozerunt. Sed et ecclesias incendebant. sacerdotes & viros religiosos captos secum ducentes. & in ipsis tormetis irasorie cantores eos vocantes. subfannabant dicentes. Citate nobis cantores cantate. et cofestum eis alapas dabant. vel cu grossis virgis eos cedebant. Quidam itaqz sic flagellati. beatas animas domino reddiderunt. Alij longa carceris custodia semimortui. data pro redemptio pecunia ad propria redierunt. Deniqz peccatis hominum exgentibus. idem cotarelli ecclesias spoliabant. et corpus domini o vasis aureis vel argenteis in quibus p infirmorum necessitate referuabatur extrahentes pro

dolor. et in terzam viliter xijcietes. pedibus conculcabant. De corpulibus vero concubine eorum pepla capitibus suis coponebant. Calices vero secum irruenter. portabant & malleis vel lapidibus confrigentes distrahebant. Hec videtes incole prouincie illius domo suo regi philippo p literas intimauerunt. ac ceptoz ab eo exercitu insultu in hostes unanimiter fecerunt. et omnibus intestinellis a minimo usqz ad maximu de preda illorum multi ditati sunt. Eodem anno idem rex parisiis a lexis extra vrbem manentibus nudinas sibi ac suis successoribus emit. & intra vrbem in foro quod campellis dicitur transferri fecit. Nemus quoqz vicenaz optio muro fecit. circuncingi. Quod audiens hericus anglorum rex. seras p totam normanniam & aqtaniam colligi fecit. Quas in nauem positas & ingeniose coeptas per fluuium secane longo. s. aquar ductu prefato regi domino suo pifius transmisit. qui eas in predictu nemus includi fecit. Nec multopost idem inclitus iuuenis henricus obiit. Eodem tempe multi heretici in flandria obusti sunt ab archiepo remsensi guillermo et comite flandrensi illustri philippo. **XXVII.** De pace inter regem aragonensem et comitem sancti egidij miraculose facta

Octa autem dissensio magna fuerat ex lego videlicet tempe inter ipsu regem aragonensem suu. et comitem sancti egidij raimundum. q cu nulla ratione pacificari possz cuiusdaz paup durado non ine deus apparuisse fertur in vrbem anicelsi q nunc podiu dicitur. eiqz tradidisse cedulam in q erat imago beate marie virginis in throno sedentis. tenens in manibus pueri ihesu imaginem. et in circuitu impressam. huiusmodi similitudinem. Agnus dei qui tollis pec in do. no. pa. Quod audientes principes euz vniuersis populis apud anicelu conuenerunt in assumpcioe beate virginis. Tunc illius vrbis epus euz clero et populo paupere illu carpentariuz in edito ponentes intentissime audierunt. eo q mandatu domini de pace reformanda inter eos audacter referente. & cedulam euz imagine beate virginis. p signo omnibus ostendete voce. cu lacrimis eleuantes. mente pmpissima se pace seruaturus sub iuramento p miserunt. In signu autem seruande pacis predictu sigillu beate virginis istanno impressu. ac pectori suppositu cu caputijs lincis albis ad modu scapularis alborum monachorum factis semper portauerunt et quod mirabile est omnes huiusmodi capucium cum signo portantes in tantu securi erant. q si quis frater alteri cu signo iam dicto occurrente videret. statim morte fratris obliuioni data in osculo pacis illum cu lacrimis recipiebat. et in propria domum inducens. viciu necessaria ministrabat.

XXVIII. De sancto petro clareuallensi et bonis eius inijs atqz operibz ex gestis eius. Lorebat hoc tempore petrus monoculus abbas clareuallensis q sublimitate generis sui semper quanta potuit dissimulatione celauit. Igniaci vero nouicius factus est. In cibo enim nil vnquam facile pter commune sumpsit. de ipso communi multum & sepe sibi subducens. cucullam tamen habebat et tunicam. In hieme pte solitu etiam vna cucullam & tunicam habebat. botis nunq vsus est nec etiam pedulibz nisi simplicibus. Vigilijs autem & iugiter & ptnaciter interfuit. vilijs volebat videri. non humilis pdicari. Gratias singulares nec habuit. nec habere quesuit. vt politu eloquz venustate

personae industria in negotiis secularibus fauorabilis largitate bona intima possidebat. In exterioribus se obscurum esse gaudebat. Nec sic obscurus et vilis erat ut ipse putabat. Sed apud recte iudicantes multum venerabilis et mirabilis erat. Nocte igitur quadam antequam veniret igniacum vidit in visu nocturno quod autem ingressus deretur pulcherrimam in qua sedes erat posita et supra sedem sedens quidam domina pulcherrima et modum reuerendi. Ingressienti autem in aulam occurrebant canes nigri et horribiles qui impetu facto in eum lacerare eum volebant. Sed domina illa magna et venerabilis canes auctoritate sua magnifice fugauit et petrum ad se vocatum blandis manibus et dulci sermonis alloquio securum esse iussit. Erat enim semper in eodem statu a quo cum quidam abbas familiaris eius querebat quomodo ita idem semper esse posset respondit. Cum essem nouitius quali quidam spiritus sensibiliter visus est michi me intrare et extunc usque nunc spiritus ille vis illa vel affectio michi quodammodo dominatur regit me et deducit velut ouem ioseph sperum per exteriora frequenter introitum colligit aliis volentem intrare orationi cogit etiam oculis igeretur aut auribus obstitit facit. Aliquiens non sentire sicut dicit beatus gregorius quem perfecte eterne vite caritas absorbit ad terrena foris desideria velut insensibilem reddit. **XXIX.**

Item de eodem

Quoniam adhuc nouus esset in ordine aliquando vigilis intererat aliisque psallentibus ipse stans in choro dormiebat. Seditque quasi tactum alicuius qui pulsans eum suauiter excitauit putauitque priorem esse. Et euigilans apertis oculis neminem vidit. Cumque hoc ei sepe contigisset et sepius excitatus excitatore non videret intellexit diuinam esse virtutem et egre ferebat quod se ei offerret et se non ostendebat. Quadam igitur nocte dum solitum exercitorem sensisset oculos citius aperuit et intrinsecus vidit sibi stare iuuenem splendidum et quasi aureos habentem capillos qui statim ab illo discedens per medium chorum ibat morose et manifeste mcedens postquam ita diu apparuerat disparuit. Media nocte dominica fratres psallabant et ipse cum illis tunc dolor capitis eum inuasit tam vehemens ut chorum egredi cogitaret. Et cum se propter hoc moueret audiuit vocem dicentem sibi. Laudans inuocabo dominum et ab inimicis meis saluus ero. Hac igitur voce confortatus remansit et post modicum iterum in inualecente dolore iterum egredi disponebat et iterum insonuit vox premissa totaque illa nocte et sequenti dominica usque ad finem conuentalis missae non cessauit conflictus ille doloris et confortatio vocis. Cumque in ordine suo accessisset ad cornu altaris et comunione acciperet in ipsa inclinatione visus est ei quod lapis magni poderis de capite suo corrueret. Et protinus se erigens et sanctam eucharistiam sumens ab omni illo dolore sanatus est. Qui dum autem religiosus et familiaris temptatus aliquando de nostre fidei ratione quesuit ab eo in confessione sua si aliquando tale temptationem sensisset. Qui ait. Non inficio me tali plethra cogitatione pulsatum sed multiplex experimentum fidei omnem meam talē infirmitatem fugauit. Quesuit ille quod esset experimentum illud. Aultum inquit de teo sensu et aliquando tale aliquid quod cum sentire desij grauius tuli quam si in clibanum ardentem proicerer.

XXX. Qualiter factus est abbas vallis regis et post igniaci et qui ibi egerit

Factus est autem prior igniaci deinde abbas vallis regis quae electionem talis vallis precessit. Videbatur abbati qui tunc fuerat igniaci cadellabum ardens et lucens ante altare maius positum subito per maiorem viream exire post modicum electus est. Quidam autem de mercenariis vallis regis mercedem a cellerario exigens habere non poterat cellerario asserente de iure ei reddendam non esse. Cumque mercenarius ad abbatem hoc referre vellet qui tunc egrotabat non poterat quia cellerarius eum intrare non sinebat. furens igitur ille ad vnam de grangiis finitimis accessit ferens prunas arduas in cacabo ut eam incenderet. Hec eo cogitante ecce affuit abbas et quid agere vellet inquit. Expauit ille viso abbate stupore vehementi et totum propositum causamque propositi confessus est. Cui abbas. Ne facias inquit hoc. Cras ad me in infirmitarium veni et mercedem tibi iubebo restituere. Feitque ille ut sibi fuerat in patum. Emissoque homine cum spe certa nec credis habende dixit abbas seruienti sibi fratri nicolao. Vere frater si nos de domo cogitaremus de cogitaret de nobis. Coniciens ille eum aliquid magnū audisse insecutus est hominem abeuntem et prudentem ac ingeniose pollicens se celare consiliū et accelerare negotium rei geste narrationem extorsit. Vocatus enim ibat ad electionem abbas igniacensis. Orabat autem mente dominum ut sibi inspiraret ad cuius electionem aspirare deberet. Hec eo cogitante et orante audiuit vocem dicentem sibi. Cum ad locum illum venis quod requiris agnosces. In locum illum attingebat et voti corpus nondum erat. Orante illo attentius vox iterum dixit. Interroga monachum illum qui tecum vadit. Ipse enim tibi dicet quis futurus sit abbas. Accersito statim roberto dixit ei abbas. Pergim? igniacum et credo quod ex me plurimum penitebit electio. Vos qui fratrum mores cognoscitis dicite michi quem digniorem hoc officio iudicatis. At ille incunctanter ait. Nullum vobis ait digniorem iudico nullum inquit alium non inabo. Ventum est igitur igniacum et unanimi consensu omnium absque ulla contradictione electus est in abbatem. Porro antequam eligeretur quidam frater religiosus nomine nicolao qui diu functus est officio cantoribus precabatur iugiter dominum ut eis idoneum prouideret abbatem. Cui quodam tempore dominum orantem quodam voce manifeste sic ait. Nicolao habebis abbatem. Et ille ostendit tibi quid te oporteat facere. Ostendens enim erat omnibus vere religionis et sancti feruoris exemplum. Henricus comes campanie precatus est aliquando seruū dei ut pro se dominum precaretur. Celebravit autem ille missam intercessurus pro eo. Expleto enim misterio cum ille dicturus extremam collectam ad suos se conuertisset ministros apparuit ei comes absens signum crucis habens in veste. **XXXI.** Qualiter factus est abbas clareuallensis et quid ibi egerit.

Orabat aliquando sanctus in quadam ecclesia et oranti astiterunt sanctus malachias et sanctus bernardus. Qui conuersus ad ipsos orationem et intentionem direxit. Cui unus eorum dixit. Tu eris abbas clareuallis quo dicto dispuerunt. Et ille tertius remansit quia hoc nunquam fieri voluisset. Non multo post abbas garthus clareuallis igniacum venit ubi tunc erat hugo de basochijs qui grauius in ordine deliquerat. Cuius offensam prefatus garthus regulari severitate vitauerat. Et erat ille hugo cum fratribus egriis corporis meo iacens infirmus. Et cum disponderet abbatem occidit

sedebat i vestibulo domus infir morz frater quidaz religiosus haymo nomine natione remensis. Tunc vidit ille haymo duas psonas horribiles introire i infirmitoziu. abbas aut gerardus nocte illa vigilijs i terfuit. Et du iret propter necessitate i dormitozium hugo i insidijs politus ferro ad facinus pparato illu letaliter vulneravit. Qui vixit vsqz in diez sequente. Circa vesperu positus cora ipso fratribus dixit. Dirige me domine in veritate tua &c & hoc dicto obdormiuit in domino. Tunc factz e abbas henricus quida vir potens in opere et sermoe. qui post modicu in epm cardinali assumptus est. Petrus aut ad electione citatus aufugit. qui tamen absens electus est. in eodem itinere cu monachi clare vallenses deferret corpus abbatis gerardi apud claramuallem & venisset cu corpe apud chathalanuz & petrus tristis deduceret corpe. Idem gerardus apparuit petro abbati igniaci dicens. Noli tristari de morte mea. quia cu domino nostro ihesu xpo su. Cu veneris ad clarauallē facies obsequiu meum & sepelies me. Cu ergo idem petr? rogatus ab alijs abbatibus vt cāaret missā p defuncto & esset in canone missę apparuerūt ei sanctus bernard? & malachias. vnus ex vna parte altaris. et alius ex alia. dicentes. Noli dubitare q abbas gerardus sit socius angeloz & in gloria eterna.

XXXII. Alteru de quibusdā gestis ac dictis & de morte ipsius.

Dapa romanus audita eius fama vocauit eū & peccata sua ei ofess? est. & sacrā euāgelia d manu ei? suscepit. & etiā habi tū cisterciens ordinis suscepiss? si vir dei pmisisset sz sūpt? necessarios dedit ei ad faciendū illi? ordiis vnā abbaciā. In quadam gallicana ecclesia orta ē dissensio inter clericos de electione pontificis & p sens erat cardinalis remanus. cōpromiserūt in eu? clerici q e duobus quos illi nominauerant. illū dī gerent quem nominaret. cardinalis aut virū sctū consuluit. quis de duob? illi melior videretur. Qui respondit. In duobus falsis denarijs melior inueniri non potest. Cū adhuc ess? i valle regis abbas ex violentia morbi capitis alter e duobus oculis eius totus liquefactus effluxit. et fact? est monocul? Qui postea iocando dicere solebat. vnū se de minimis suis euasisse. & se plus a residuo q a pito formidare. Dixit ei aliquando quidā religiosus familiaris equitans iuxta eum. Precedamus eos qui nos precedunt. vt procellā huius pulueris euadamus. Qui respondit. Ei pcedam? erūt ipsi in sorte quam? et pēa reuersura est i caput ista suū. Quodā messonis tēpe exiuit cū fratrib? ad laborem. Dū quoqz monachi pausarent in silentio. vidit abbas tres mulieres pulcherrimas venientes inter fratres. Quaz vna ceteris mirabiliter pcellibat. Tunc abbas iuit obuiā illis & ait. certe multū audaces estis que sic inter nos venistis. Nonne bene scitis q mulier non debet venire inter fratres. s. de ordine nostro. Tunc illa pclarior ceteris ait. Ego iquit bene debeo venire iter n eos. Ego em sum mater domini nostri ihesu xpi maria. que venio visitare mēsores meos. et ista est maria magdalena. et ista est maria egiptiaca. Quo audito abbas cecidit ad pedes ei?. Quam cū vellet amplecti illa euauit. Eo mortuo quidam frater vnum de dētib? eius p reliquijs extr. here cogitauit. putās se hoc facile factū. quia mortuus os aptum habebat. cumqz se ad hoc faciendū ppararet. os ita clausū & obstru

ctū reppit. vt propositum impleri non posset.

XXXIII. De hugone abbate boneuallis. Ex gestis eius

Eo tempore multa sanctitatis gracia florebat hugo venerabilis abbas boneuallis q iuuenis relinques seculum conuersus ē in domo cisterciens ordinis que dicitur macerie. et cepit valde religiose conuersari. Post hoc tempore valde cogitabat ad seculum redire. Nec igitur cogitans intrauit tēplum & orauit cum lacrimis & flexis genibus tēdēt manus ad celum. & vidit super altare matrem misericordie vestitam lumine sicut vestimento. Et visum ē ei q videret ihesum filium ei? iuxta eam & quomodo annūciatus fuerat ab angelo. & de virgine natus. & pastoribus nūciat? & quomodo circumcisus & a iudeis captus & flagellat? & illusus & crucifixus. & quomodo resurrexit tertia die. & post xl ascēdit in celum. cū hec omnia videret. dixit ei domina nostra. Viriliter age et confortetur cor tuum in domino. & certus esto te ammodo talibus tēptationibus nō pulsādū. Post hoc cepit nimis abstinētijs se affligere. ita vt pene sensū & memoriā ptere videretur. Interea sanctus bernardus qui tunc adhuc vivebat venit ad eum p dei prouidentia. & iussit eum mitti in infirmitorium. & ut ei singulis noctibus vigilie cāaretur priusqz ceteris infirmis. quatenus postea satis posset dormire et vt haberet generalē licētiā loquēdi vbi vellet. & ita p dei misericordiā in breui conualluit. Tunc cepit in eo religio multa feruere nec multo post abbas factus ē boneuallis. Sub hoc sancto viro factus ē quidā iuuenis nouicius valde feruens in suis principijs qui postea tēptatus valde cogitauit ad seculum redire. et hac cogitatione cōfessus ē abbati qui cepit ei suadere vt remaneret. sed nichil profecit. Tunc abbas ait fili inquit misere anime tue placēs dō. ne pōas gloriā tibi patē. Ego enim spondeo tibi et fideiussorē sponcionis huius meipsum statuo. q si tu remāseris. sctoz ageloz etius soci? eris. Ad hec verba pfortatus ille i domino pstitit et optime postea conuersatus ē. Qui duobus annis ateqz morretur grauissima infirmitate laborauit. Ad quē confortatū missus ē sctus iob cū maxima claritate q totū infirmitoziu repletū ē. Ego inquit sū iob. quē pater misericordiarū et deus totius consolationis misit ad consolādū te sicut ego in tali infirmitate paciēs fui. sic et tu. et ideo mecu florebis in gloria mea. et cras eris mecu et metes quod seminaui. quod et factū ē. non multo post apparuit abbati suo i gloria magna reddēs ei grācias q p eius amonitionē in ordine pstitit. Sub eodē viro scto facti sunt nouicij clerici? vn? et miles vnus pfidus et dolosus. q i eodē ano duo castella tradiderat et destruxerat. Huic aut militi tormētū videbatur i visu noctis q in puteū caderet tā profundū vt tres dies consumeret in cadēdo donec ad profundū pueniret. Quod cū abbati sancto retulisset. ille interpretatus ē puteū abissi infernalis in quo casurus erat si ordine relinqueret. Et idō monebat illū vt remaneret. At ille noluit sed recessit. et cum recessiss? tertia die ab iūmicis suis interfectus ē. clericus autē similiter vixit? confessus ē abbati tēptationē suā. quē consolās abbas promisit ei q si remaneret regina mundi pro anima ei? veniret et duceret eum in requiem suā quod et factum est. nā pridie quā moreretur apparuit ei domina nostra dicens se venire propter eum et q i crastina

futurus esset in regnie eterna. et ita contigit.

XXXIII Iterum de gestis eius contra admones
Nanunciatione beate marie virginis. cum ite ab
bas excitaret fratres in choro ad vigiliis. vidit di
abolus in medio choro stantem in forma horribili. ita
ut ipse abbas per timore caderet. Qui leuatus a fra
tribus. signauit se et rediit ad sedem suam. In crastino
narrauit abbas in capitulo quid vidisset. et dixit ali
quis de fratribus esse in criminali peccato propter
quem diabolus venerat. Quo audito omnes timue
runt. sed qui reus erat celauit conscientiam suam. In al
tero crastino iterum dixit abbas ad huc diabolus esse
inter illos. et tunc fratres confessi sunt et acceperunt
singuli disciplinam precantes dominum ut rei conscien
tiam reuelaret abbati. Quod et factum est. tunc ab
bas reum traxit in partem. et dixit ei peccatum suum. quo
audito ille cecidit ad pedes eius rogans veniam si
bi dari. et penitentiam secundum voluntatem abbatis
sibi iniungi. Quo facto diabolus ultra non compa
ruit. In quadam filia boneuallis abbas quidam genere
nobilis. sed moribus degener. dignis ex causis ab hoc
sancto viro depositus est. et alius dignior in loco
eius substitutus. Cumque post hoc factum sanctus hu
go recederet quidam garrulus familiaris depositus ce
pit ei detrahare et publice dicere. quod propter inui
diam magis quam propter iusticiam eum deposuerat. Quo
audito sanctus hugo manibus extensis in celum roga
uit deum ut manifestaret se pura et recta intentione
hoc fecisse. et mox ille garrulus insaniens cepit dis
currere per totam curtem abbacie. et comedere sterco
ra pecorum que ibi erant. quo viso misertus eius vir
sanctus orauit pro eo et sanatus est.

XXXV De his que gessit circa morientes
In domo boneuallis erat quidam monachus seruens
qui cum esset debilis corpore. semper tamen tenebat con
uentum. Tandem incidit in palium et diu languit in
firmicorio. Ibi erat etiam magister nouicioz iohan
nes nomine infirmus usque ad mortem. Cui seruiebat
quidam frater nomine benedictus. Ad quem iohannes
ait. Frater benedecte audis que ego audio. cui ille.
ne il audio. quid auditis. Ego inquit audio voces
angelorum psallentium tanquam vocem crebaretorum mul
torum qui veniunt pro anima nostri palitici. et ego
cras eum sequar. Sed festina pulsare tabulam. quia a
nimam eius multum festinat egredi. tunc frater bene
dictus iute considerare qualiter ille paraliticus se ha
beret. et vidit eum iam grosse abelantem. Cucurrit ergo
pulsare tabulam. et antequam fratres omnes essent con
gregati. nigravit ille paliticus. in crastino vero io
hannes. Quidam famulus cellerarii boneuallis infirma
tus est usque ad mortem. et confessus est peccata sua
monacho confessori pauperum. et dixit ille quoddam
peccatum quod monachus ille timuit recipere. et iux
ta illi infirmo ut hoc confiteretur abbati. quod ille
concessit. si viueret. Abbas autem tunc presens non erat.
sed in via interim vero famulus ille mortuus est. ab
bas autem cum redisset de via post completorium et se de
ret in lecto volens se discalciare. vidit illum mortuum
ascendentem gradus dormitorij. qui veniens ante il
lum. cecidit ad pedes eius veniam petens. rogans hu
milius ut confessionem suam audiret. dicens se missum ad
eum propter hoc. Et confessus est ei cum tanta lacrimarum
abundantia. quod etiam abbas motus est ad lacrimas. et
plorauerunt ambo itantem. et maica cuculle abbatis
valde humectaretur. Post absolutionem mortui ro
gat humiliter abbatem ut oraret pro se. quia ipse in
magnis tormentis erat. Et cum abbas vellet tactum

probare verum in corpore esset. an in spiritu. mortui eua
nuit. In crastino autem abbas quesivit a confessore pau
perum si mortuus ille tale crimen confessus fuisset. qui
respondit. Etiam et quomodo illud nostis. Ab ore i
quit eius audiui. Quidam iuuenis monachus in eadem
domo nuper decesserat. cuius mater postea viso ab
bate cepit anxie flere de filio suo. quam ille conso
lans ait. Noli flere. certa esto quod filius tuus in mag
na gloria est. et scio qualiter vixerit et quam sancte.
quo audito mater eius recepit consolationem. Non
multum post cum idem abbas oraret. apparuit ei mona
chus ille in vultu clarissimo et salutauit eum. quem
abbas recognoscens ait. Quomodo est tibi fili mi.
qui respondit. Bene domine sicut vos videtis.

XXXVII De his que gessit circa viuentes
Vidam conuersus de alia domo propter
culpam suam missus fuit bonamualle. ubi
infirmatus est usque ad mortem. Abbas autem visi
tas eum rogauit eum ut secrete confiteretur peccatum suum de
quo infirmabatur. quod ille nunquam confiteri volue
rat. nec etiam abbati proprio. Ille autem negauit to
tum et petiit sibi dari corpus domini. abbas autem
hugo suadebat ei ut non presumeret corpus domini
sumere. nisi bene confessus fuisset. at ille dicens se
bene esse confessum. instituit ut ei afferretur corpus
domini. quod cum presbiter attulisset. et in os eius po
suisset. ille statim clamare cepit. quid faciam miser
quid faciam. Tunc presbiter abstulit ab eo corpus
domini quod super linguam tenebat et mox ille expi
rauit. Item abbas aliquando infirmatus in
infirmatorio et vidit columbam niue candidiorem
super humerum monachi infirmarij. quam cum idem mo
nachus vellet apprehendere illa volans venit. ad ab
batem. et intrauit in sinum eius. et postea exiuit per
aperturam tunice abbatis. et fixit rostrum suum in aure
eiusdem abbatis dicens ei verbis humanis. In nomi
ne patris et filij et spiritus sancti para te. para te
para te mandat tibi beatus bernhardus ut vadat fa
cere pacem inter papam et in patorem alemanie. qui
sancti admonitione suscepta. pacem inter eos po
stea perfecit.

XXXVIII De dissensione et pa
ce inter regem francoz et comitem flandrensiu.
Inno domini. M. clxxxiiij. orta est dissen
sio inter philippum regem francoz. et phi
lippum flandrensiu comitem pro terra que
viromandia dicitur. Hanc enim prefatus comes longo
tempore ludouico rege viuentis cum pace et quiete
licet iniuste possederat. et adhuc pertinaciter reuere
re volebat. Ob hoc rex exercitum versus viquem am
bianis collegit. cuius multitudinem et robur comes
cum populo suo videns atque timens fuge presidium quod
fuit. Habitoque cum suis consilio principem milicie
regis theobaldum blesensium comitem. fratrem senascal
lum. ac Remensium archiepiscopum ipsius regis auum
culos per internuncios vocauit. ipsique mediantibus
regi totam viromandiam restituit. Castz tamen san
cti quintem atque personam tantum ad vitam suam sibi ti
mendi petiit. et obtinuit. Reserebant autem boni viri
anbianenses canonici quod dum rex iuxta castrum quod
bonas dicitur moram faceret. tam homines quam
equi totius exercitus. insuper et equi trabentes bi
gas per campos messes conculcauerunt. Insuper de
maximam partem cum fasciculis pro pabulo collige
tes equis ad onedendum dederunt. ita quod nichil pe
ne virens super terram remansit. Erat enim tempus
quando messis in spica est et flores producit. verum
succedente tempore deo operante miraculose tra

omniū opinione ita plene & abundanter messis re-
stituta ē. ut post granoꝝ excussione & aree vtili-
tationem centuplū estimatū inuenirent. non tantū
de spiciis conculcatis. sed etiā de his que cū fascicu-
lis secte & equis ad comedendū fuerāt date. In lo-
co autem ubi exercitus comitis flandrie collectus
fuerat. ita virentia omnia sunt desiccata. q̄ etiā her-
ba super terrā in ipso anno non ē ibidem repta.

XXXVIII De succursu terre sancte missio
a philippo rege

Eodem anno patriarcha hierosolomitani
& prior hospitalis transmarini. & magi-
ster templi. venerunt ad regem philippū
portantes claves vrbis & sepulcri domi. rogātes
ut terre sancte p̄stare dignaretur succursū. Intra-
uerāt em̄ saraceni xp̄ianoꝝ terras & multos etiā
ex eis interfecerāt. pluresq; captiuos secum duxe-
rant. multos etiā ex fratribus hospitalis & templi
militibus occiderant. Interi etiā magistro templi
defuncto duo sup̄stitēs parisi? venerūt. & ab ep̄o
mauricio cum clero & populo honorifice suscepti
sunt. Rex etiā omnibus aliis negociis omissis. eos
in osculo pacis recepit. p̄positis terre sue diligen-
ter precipiens ut vbiq; p̄ terrā suā irēt de reddi-
tibus suis eisdem necessaria ministrarent. Cognita
quoq; causa qua venerant conuocato generali cō-
cilio p̄latiis omnibus ecclesiāz. auctoritate regia
mandauit ut per frequentes predicationes suboi-
tos admonerent. quatenus pro fidei christiane de-
fensione contra crucis inimicos hierosolimā pete-
rent. Ipse quoq; de concilio principū illuc trāsmi-
sit strenuos milites cū multitudie peditū armato-
rū de propriis redditibus sufficientes ministras sup-
tus. Post aliquot dies dñ rex parisi? in aula deā
bularēt venit ad palaci fenestras vnde secandā ispi-
cere posset. sentiensq; & ferre non sustinēs fetore
intolerabilem quem rede per vrbē transeuntes lu-
tū resoluendo procreauerant. arduū opus excogi-
tauit quod omnes sui p̄decessores ex nimia graui-
tate & operis impensa aggredi non presumpserāt.
Conuocatis em̄ burgenfibus ac p̄posito vicis o-
nes ac vias totius vrbis p̄cepit duris ac fortibus
lapidibus sterni. Ad hoc quidem nitens ut nomen
antiquū auferret ciuitati. luterā em̄ a luti fetore
prius eā nominauerunt. sed gentiles quondā nomē
huius propter fetorem abhorrentes. a paride alex-
andro filio priami regis troie prius vocauerunt.

XXXIX De quibusdā incidentibus eiusdem
temporis

Anno dñi. M. clxxv. i media q̄oragesia fa-
ctus ē terremotus in gothia & in sequē-
ti mense aprilis eclipsis lune particularis.
Eo tpe guillerm? abbas eccl̄iaz bēi dionisi? tepidē
regebat. quod rex grauiter ferens aliū illi ecclesie
rectorē p̄uidere satagebat. Quadā ergo die dum
rex p̄ villā beati dionisi? transisset & in abbatiā de-
scendisset. hoc audito terziet? ē abbas. petebat em̄
tunc ab eo rex mille marcas argenti. eōuocatis fra-
tribus in capitulū seipsū deposuit. Dataq; rex eli-
gendi licentia. statim hugonem eiusdē ecclesie pri-
orem vnanimiter ab omnibus electū i ipso capitu-
lo confirmauit. tali tamen condicione regiaq; p̄hi-
bitione p̄iecta ut in illa nouitate p̄motionis sue
nulli d̄ penſela vel curie regis clerico vel laico mu-
nus aliquot daret vel p̄mitteret. Ipse itaq; hugo
ad benedictionē suā celebrandā meldensē & fil-
uaneſtensē ep̄os conuocauit. qui duo ex āti qua

romane ecclesie institutione tenentur ecclesie beati
dionisi? in cōsecratione altariū. seu i ordinatione
monachoꝝ vicisū subuenire & p̄cipue meldensis
Dū hec i francia gerebantur nūci? missi sūt a bele
rege vngarie. p̄anoie. cromacie. anaricie. dalmacie
rame ad regē philippū ut daret ei sororē suā mar-
garethā i vxorē. quondā. s. aglie reginā. hērici iuni-
oris defuncti relictā sub quo beatus thomas cathu-
ariensis passus ē cuius petitioni rex benigne acquie-
uit. necnō & nūcijs dona regalia tribuit.

XL De abbate ioachim

Eo tpe abbas ioachim d̄ calabrie p̄tib?
venit ad vrbā papā morantē apud vero-
nam d̄ quo. s. iochim fertur. q̄ cū p̄ti? n̄
multū ab homine doctore didicisset donū itelligē-
tie diuinitus accepit adeo ut faci de & discrete q̄s
libet scripturaz difficultates & obscuritates eno-
daret. Dicebat itaq; misteria q̄dam apocalipsis ha-
ctenus latuisse. sed nūc in sp̄itu prophetie clare
scere. sicut ex opusculo q̄ scripsit legētib? liquet.
Dicit em̄ quia sicut scripture veteris testamenti. v-
etarū seculi ab adā vsq; ad xp̄m decursarū histo-
rias continēt. sic liber apocalipsis etatis sexte a xp̄o
s. inchoante decursū exponit. Ipsamq; etatē sexetā
i sex etatulas disp̄tiam. easq; singulas singulis hu-
ius libri periodis satis congrue designatas. Dicit
quoq; hec reuelata fuisse in fine etateule q̄nte atq;
in proximo succedere sextam in qua. s. tribulacōes
varias. multiplicesq; p̄ssuras p̄hibet. emersuras
sicut in aptione sigilli. & in sexto libri periodo ubi
de ruina babilonis agitur patenter ostenditur. Ad
vero in libello eius p̄ ceteris notabile ac suspectū
habetur q̄ mūdī diffinit terminū. & infra duas ge-
nerationes que iuxta ipsum annos faciunt. lx. arbi-
tratur iplendū. Fertur itaq; multa scripsisse libros
q; suos domino pape corrigendos obtulisse. Naz-
& i quibusdam errasse dicitur & tamē ei multa de
futuris referata fuisse referuntur. Vnde & postea
duobus regib? francie. s. & anglie i itinē transma-
rino apud messanam vrbē & sicilie hiemātib? idē
abbas vocat? dixit nodū liberationis hierusalē ad-
esse tēpus. Sup̄ his aurē que scripsit de futuris tē-
poribus nos rez incerta? p̄sagiū relinqueret. vne-
nit iudicō posterior. Anno dñi. M. clxxvi obijt
p̄ti? godefrid? comes britanie terci? fili? henrici
regis agloꝝ & in ecclesia beate uirginis ante alta-
re ānuete rege philippo sepult? ē honorifice. Eo-
dē āno philipp? rex liberat vīrgiā scēse castz a lō-
ga obidione ducis burgundie pluresq; vident &
pluries formā ignis in modū dom? ignee p̄ celum
discurere. Hēac? friderici fili? a patre p̄fēditur
italie & vxorē duxit constātiā filiā rogeri regis
sicilie. Inter ipsū & papam similtas oritur ita ut
pape veronā morantē. quōq; p̄grediēdi facultas d̄
negetur & itineratibus iniurie plures inferantur.
Philippi regis soror in hūgariam dūctū regi hū-
garie despōlanda. Vrbā? hui? nominis terci? pa-
pa fit & petr? abbas clarcuallis obit. Anno sequē-
ti salahadinus totum sibi subicit oriētē a quo etia;
capta ē hierusalē. Eodē anno. viij. kl. aprilis fuit
eclipsis lūe pene vniuersalis.

XLI De mēdacio astrologorum & vanitate
histrionū.

Eodē anno astrologi oriētales & occidē-
tales. s. iudei & saraceni & etiam christi-
ani miserūt literas p̄ diuersas mundi p̄-
tes p̄dicētes & absq; dubio asserētes in septēbz

futura validorum ventorum tempestate ac terremotum et mortalitatem hominum. Seditiones etiam & discordias regnorum mutationes & alia multa committentes in hunc modum. Sed aliter forte quam diuinando prederant. manifeste probauit eundem subsequens rex. Cum autem in curiis regum vel principum frequens histrionum turba conuenire solebat ut ab eis aurum et argentum & equos seu vestes quas sepe principes mutare solent verba ioculatoria variis adulatibus plena proferendo ab eis extorqueant videns rex philippus hec esse vana et anime salutis contraria. mente promptissima deo promisit quod omnes vestes suas quantum viueret intuitu dei pauperibus erogaret. malis nudum christum in pauperibus vestire quam adulatoribus vestes dando peccatum incurere. quoniam a histrionibus dare est demonibus immolare. Hoc si quotidie principes attenderent nequaquam tot leccatores per mundum discurrerent. Vidi mus autem principes quosdam vestes diu excogitatas et variis floribus picturatos. artificiosissime elaboratas. vix euolutis vii diebus psycholorum histrionibus. scilicet diaboli ministris ad primam vocem dedisse per quibus forsitan. xx. aut. xxx. vel. xl. marcas argenti impenderant de quo nimirum pretio totidem pauperes per totum annum victui necessaria percipere potuissent.

XLIIII De dissensione inter regem francie et anglie et de castri radulphi obsidione

Eodem anno orta est dissensio inter regem philippum & regem anglie henricum. Philippus enim a ricardo eius filio comite pictauensi pro eodem comitatu hominum petebat quod ille a patre in structus die in diem dissimulabat facere. Petebat etiam ab ipso rege anglie gisornum & alia castra adiacentia. quod pater suus ludovicus filie sue margarethe pro dote traderat quando eam henrico regi filio maioris henrici matrimonio copulauerat. Ea tamen condicione ut si prole ex ea non susciperet. post ipsius henrici mortem ad regem francie dos reciret. Super his questionibus frequenter a rege philippo rex anglie citatur fuerat sed fictas semper proponendo dilaciones. eius cunctis iudicio stare indies protelabat. Itaque philippus infirmitate exercitu collecto in pago britannici aquitanie fines ingressus castrum solidunum et craniacum. et alias quatuordecim munitiones cepit. & terra usque ad castrum radulphi de populauit. Tunc rex henricus & comes ricardus exercitum contra francos adduxerunt. eosque ab obsidione castelli radulphi amittere conati sunt. sed cum rex philippus acies bellicorum contra eos ordinari fecisset. timentes illi solliciti francorum audacia viros religiosos cum legatis rogamane ecclesie qui etiam pro pace reformanda tunc venerant. ad regem philippum miserunt. qui ex parte illorum prestita cautione firmiter quod ipsi de tota querela secundum iudicium curie regis francie plene satisfacerent & sic datis inducijs ad propria redierunt. Verum dum ibidem rex in obsidione moram faceret. comes ricardus multitudinem cotarellorum illuc pro succursu transfugerat. Quibus ante beate marie virginis ecclesiam in platea cum tessellis ludentibus. unus ex eis verba blasphemie prorupit in beata virginem et in deum quia dea. nescio quos male acquisierat male etiam precebat. Deinde furibundus eleuatis oculis imaginem beate virginis in pariete totum vultu respiciens iterumque blasphemias in eam congemmans. lapide coram omnibus in ipsam imaginem proiecit. et brachium imaginis pueri ihesu quam illa tenebat in manibus fractum in terram proiecit. de qua fractura sanguis abundanter in terram fluxit ut multi qui in obsidione fuerat retulerunt. multique de

illo colligentes a variis morbis curati sunt. Brachium autem sanguinolentum iohannes qui dicitur esse sine terra filius regis anglie iunior pro reliquijs secum cum honore portauit. et infelix ille cotarellus a demone quo prius agebat eodem die arreptus miserime vitam finivit. Monachi vero ipsam imaginem intra ipsam ecclesiam cum laudibus intulerunt ubi ad honorem christi et matris eius multa miracula postea facta sunt.

XLIII De ammissione sancte crucis

Nterim autem dum hec agerentur venerunt ad philippum regem nuntii transmarini cum gemitu referentes quod saladinus rex sinie et egypti terras christianorum inuaserat. multosque de fratribus hospitalis et templi militibus cum episcopis et baronibus illius terre. et multa christianorum milia trucidauerat et crucem quoque sanctam et regem hierusalem necnon et ipsam urbem sanctam ad extremum ceperat. ac preter tiberiam et tripolim et antiochiam. et quedam castra fortissima que nunquam habere potuit. totamque terram promissionis subiugauerat. Cum enim ad colloquium guidonis tripolitani comitis conuenissent magistri templi et hospitalis non procul a nazareth. thurei dolo comitis supueniunt et nostri quidam primo vincunt postea vincuntur. multique occiduntur et multi capiuntur. Iohannes denique miles thureis mane nostris nodum armatis irruentibus. consulit ut in illum cuneum ubi saladinus vexillum altius eminet irrumpatur. Placet consilio vniuersis excepto prefato comite. de cuius consilio motana occupabatur. Nostri enim festu ac splendore solis grauantur ac celorum imbribus. opprimitur et obzuuntur. Comes tripolis arma proicit. et cum suis ad castrum safbetum fugit. nostrique miserabiliter atteruntur. Aconensis presul letaliter vulneratus crucem domini tradit alteri. et ille regi. Rex autem capitur et sancta crux asportatur. Sed et quot quot templarii et hospitalarii cum captiuis inueniuntur protinus decollantur. Porro guido rex. et magister templi in monumentum victorie referuntur sic exigentibus meritis suis in manus gentium nostri sunt traxi ac gentibus subiugati. Nimirum enim in luxu varios et clerus et populus effluerat. totaque terrarum facinorosis et flagitijs sordescerebat. sed et que religionis habitum preferbant regularis morum antie turpiter fines excefferant. rarus in monasterio. rarus in seculo. quem non vel auaricie vel luxurie moribus inficeret. rainaldus autem princeps. quia alia vice a turcis captus. ac per annos. xvi. tentus et redemptus multa pecunia. nunc tenebat orbem et regionem que est trans mare mortuum ubi est mons regalis. et urbs petracensis que dicitur erath turcorum inimicus an saladinum adducitur. et ab ipso mucrone proprio decollatur. Saladinus ergo habito celebri tropheo de nostris ad pontem tiberiadis redit. ibique multas diuidi & in damascum meliora deferri precipit. Dehinc achon que et petholomeus obsidet. ac post biduum in dedicationem recipit. Manentibus ac recedentibus adductus datur. quia saladinus nullum grauari permittebat volentem degere sub tributo. nec unquam iuramentum violabat. et vix alicui quod rogabatur negabat. Denique turci alias urbes castraque recipiunt. per vin autem nullum. Comite tripolis tripolim redeunte mandat ei saladinus. ut pacta que sibi iurauerat. ciues suos iurare faciat. Comes ciuibus iubet ut iurent. At illi nolunt. nisi iuramentum formam prius audiant. Instante autem comite petunt inducias usque mane. mane autem facto. diuinitus extectus inuenitur. apparuitque stigma circuncisionis

quod recenter suscepit. quia turci & saraceni ex paterna traditōe filios circūcidunt. Quorundā etiā clientū suoz cōfessione dēctū ē qd urbem turcis tradere decreuerat. habens penes se sigillū saladinū quod mox faceret p̄palari. Ab ipso autē anno domini. **M. clxxviii.** quo crux domini capta est infantes qui postea nati sūt non nisi. **xx. vel. xxi.** dentes habēt cū antea. **xxx. vel. xxxii.** habere solēt.

XLIII. De ortu ludouici filij philippi & capitione hierusalem

Anno eodē. **iiii.** die septēbris capitur ascalon a turcis. Ipsaq; die fit eclipsis solis particularis in. **xviii.** gradu virginis & durauit duabus horis. apparueruntq; stelle per diē ut in nocte. In crastino natus est ludouicus philippi regis francoꝝ ex regina elizabeth filius. De cuius ortu p̄sius tantū gaudiū fuit. ut per. **vij.** dies singulis noctibus cū faculis accensis ac cereis. totū vrbis populus i dei laudibus exultaret. **Lazunculi** autē sirie quos turco magnos vocant laodiciā urbē impetunt & deuastant. **Raimundus** princeps antiochenus cū eis congressus multos suoz perdit & ipsi antiochiā infestant. ac regiōne que neri mōs vel nigromontana dicitur amenissimā p̄datur. **Illosq;** ad propria redeūtes nostri de diuersis locis glomerati. cōgressi cū eis debellāt multos p̄munt pauci fuga euadūt. p̄da excutitur. captiui viriliter liberantur. **saladinus** autem ascalone recepta munitaq; hierusalem properat ut illā obsideat. **Arbitratur** em̄ defacili cessuros fore. qui videbāt & alios iam cessisse sibiq; paucissimos adesse qui defendērent & innumeros qui defendere non valerēt. **Hierusalem** em̄ a parte occidentali p. **x.** dies continuos passa insultus ciuesq; viriliter se defendūt. **Obsidē** autem eam a parte aquilonari. & muros destruit machinis qui non cessant. sed se reddunt **saladino** ita qd ab eo qui decē annos excesserat. **x. aureos** & **v. a** mulieribus accipiat. Et ab illis qui infra decē nū continentur duos. **Idibus octobris** die. **f.** obsidionis. **xiiij.** feria. **vj.** hierusalem capitur. & mox **saladinus** facit cōmuni cāpanas & metallū eis restitui quoz erant campae. In ipsis autem basilicis iumenta stabulauerunt. & fordes quallibz ibi pertraherūt. **Ecclesiā** vero s̄cti sepulcri auro multo redimūt surziani. **Templo** autē domini mirā renerationem exhibent turci. quod iuxta ritus suos cōsueuerāt atq; venerari. **saladinus** atq; iterum lauari facit pietes atq; rosacia. & multa. **M. pauperū** absoluit a p̄cio p̄taxato. **Infirmis** de fisco p̄prio p̄ aliquētum tempus iubet necessariā ministrari. **Heraclius** itaq; patriarcha. **eleusq;** vniuersus & de monasterijs diuersoz ordinū p̄fessores. turbaq; cuiuslibet eratis & sexus innumera de hierusalē recesserunt. **His** qui supra muros in cellis reclusi abstinentie & ordini vacabāt iussū ē ut abiret. **Vniuersis** pene latinis urbem relinquentibus. **surziani** & sectaz homines diuersaz vepote georgiani. **iacobite. greci. armenij.** remāserunt ibidem sub turcorū dominio constituti. **Audita** deditōe multa quoz loca que vix ab homine capi possent si defensores haberent i deditōnem recepta sunt. **Captaq;** ē hierusalem post ānos. **lxxviii.** ex quo a turcis exuta fuit & tātundem fere t̄pis possessa a nostris q̄ cum p̄ius & a turcis. pontificāte tunc papa vrbāo & nunc etiā vrbāo. **Qui** cum rem tā flebilem audisset nimis indoluit. & ex animi dolore languescens post breue decēsit. atq; in vrbe ferzaria qua nuper

aduenerat de verona. tumulat? exiit. **Cui** successit gregorius. **viii.** vir sciētia literaz facundiaq; clarus. sed & puritate vite & integritate animi p̄clarior sui q; vehemens castigatoꝝ. In p̄mis igitur ad subuentōnem hierusalem totis inhiat animis & ad concitādos principes populoz p occidentis p̄uicias tā legatos q̄ literas destiat. **Et** qui eadem orientalem exponant & p̄iarum absolutionem p̄fecturis hierusalem p̄mittāt. sed prochdoloꝝ in suo mox exortu suos decozus exaruit quia post duos menses apud p̄sā moriens ibidem sepultus fuit. **Cui** demens tercius successit crescebat em̄ vbiq; rumor lamentabilis de trāsmaris p̄tibz & igemisebat mūdus. **Pleriq;** de correctione vite attentius cogitabāt pluresq; signo crucis accepto ire hierusalem proponebāt.

XLV. De crucis signatione duorum regum & alioꝝ multozum

De autem. **xiiij.** ianuarij. **f.** i festo sancti hilarij factum est colloquiū inter reges philippum. **f.** & henricū iter etiam & gisoz cum pro sedādo inter se discidio vbi archiepo t̄zē si adhortāte contra omiū op̄inionem signum crucis acceperunt iunctū s̄cti spūs pro liberatione vrbis sancte hierusalem & s̄cti sepulcri dominici multi etiā alii cum eis archiepiscopi quoz **f. rotho** magenis cantuariensis. **Epi** vero beluacensis carnotensis. **comites** quoz **pictaueñs. flādenſis. carnotensis. blesensis. barneſ. suessoniensis. niuenſis.** dux etiā **burgundie** & **rotroudus** comes cāpanie. **comites** quoz **drocoꝝ. clari montis & bellimontis** & plures alii magni viri zelo dei accensi. In cuius facti monumentum duo reges in eodem loco crucem ligneam erexerunt ibiq; fundātes ecclesiā sedē inter se p̄petuo inierunt. **Ipsū** vero locum agrū s̄ctum vocauerunt. eo qd ibidem facis crucibus i signati sunt. **Anno** itaq; dñi. **M. clxxviii.** mēse marcio p̄sius generale cōcilium celebratū est ab ipso rege philippo i quo s̄cta cruce signata ē innumeralis militū ac peditū multitudo. **Ob** hanc em̄ in stāre nēitate cū assēsu epoz & baronū ēre sue p̄stituit rex ut p̄lati et clerici ouentualiū ecclesiā et milites etiā cruce signati de debitis suis reddēdis tā iudeis q̄ xp̄ianis a creditoribus biēnio respectū haberent. et omnes crucem non habentes quicūq; essent ad minus illo anno de omnibz mobilibz ac redditibus suis decimas daret. exceptis illis q̄ erāt cisterciensis ordinis et charthusiensis et fontis ebrardi. et etiā leprosis quantum ad suū propriū p̄tineret. **Et** iste decime **saladine** dicte sunt. **Eodē** anno secūda die febzuarii fuit eclipsis lune vniuersalis hora noctis. **iiii.** et durauit p̄ tres horas. **Ite** **iii.** idz febzuarii paulo añ aurozam serenissima nocte visa ē lūa vsq; ad terzias in momento descendere et facta morula quasi resūptis viribz iterū vsq; ad locū vñd descēderat paulatim ascēdere. **Hoc** ā no **fridericus** quoz imperator crucē accepit **saladinus** frequenter t̄rū infestat sed cū damno suozū sepe confusus recedit. In vigilia sancte marie magdalene antiodozū conflagratur et in crastino dicte festiuitatis vrbis t̄censis oburitur. **Hoc** etiā anno. **beluacū** p̄uiniū carnotū misabili iēdū ē.

XLVI. De ruptione federis inter reges per comitē ricardum

Eodem anno **ricardus** comes **pictaueñs** ruptione federis quod ipse et pater suus cum rege philippo inierant terziam comitis tolosani quam a rege francoꝝ tenebat intrauit. et

mos acū aliaq; castella ad eū pertinentia cepit. Qd
cū idem comes raimundus regi philippo p nuncios
intimasset. ille collecta multitudine armatorū sub
to terras eoz intravit & castz radulphi busfacū
q; & argentoniū cepit. quartū etiā qd leurosiū uo
catur obsecit. vbi dū i obsidione breuem morulā fa
ceret. accidit vt torrens ante castz in quo pluuijs
inundatib; solebat aqua inueneri sufficienter. esta
tis feruore nimio siccat; esset. Cūq; rex & totus
exercitus ei; aquaz penuria multū affligeretur. su
bito de terre viscerib; aqua miraculose intantū ex
creuit & sine pluuiā. vt vsq; ad cingulos equoz at
tingeret. et tot; refocillaretur exercitus. eozq; ani
malia. Tādiu autē durauit quādiu rex ibidē i obsi
dione fuit. Post paucos dies castz cepit et ludouico
oflagūneo suo filio comitis theobaldi dono dedit.
Ipo vero recedente. aque quoq; ad priorē locū re
uerse sūt. nec postea sparuerūt. Egressus inde rex
venit et obsedit montē tricaridū et cū labore cepit
et turrim erexit. Deinde paluellū et montesoriū
et castelletū cepit. et rupē willebaloi. & qui dūquā
iuris aglie rex in tota habebat auernia sibi subiuga
uit. Quo viso rex aglie p marchia normānie versus
gisofciū exercitū suū reduxit. p quam. s. marchiaz
trāiens castz dzeoz incendit multasq; villas cā
pestres destruxit. Rex autē philippus insecutus est eū
et in ipo trāitu cepit vindocinū. Persecutus est au
tem regem vsq; ad castz quod dicitur thzō. d quo
ipsū cū filio suo ricardo turpiter eiecit. totūq; vi
cū obussit. Supueniente autē hieme datis inducijs. v
terq; a bello quiescit.

**XLVII De cessione eiusde; comitis a pa
tre et q̄liter capta ē vrbis turonis**

Nterim comes ricardus a patre suo petijt vxore; q
debeatur sibi. sorore. s. regis philippi que tradita
ei fuerat a patre suo ludouico ad custodiendū. et cū
ea petijt etiā regnū. Sic em fuerat i pactis. q. qui
cūq; de filijs regis aglie eā haberet in iugū post
more ipsius regis haberet et regnū. Hoc ergo ri
cardus de iure sibi cōpetere dicebat. quia post henri
cū fratrē suū primogenitus erat. Quod cū rex soli
cit; nī mis hoc facere noller. iratus comes a patre
recedens ad regē fraco; se trāstulit. & ei hominū
faciens fedus sub iuramento firmavit. Anno domi
ni. m. c. lxxix. philippus rex exercitū apud regentū du
xit. et firmitatē bernardi cū alijs quattuor firmis
mis castellis cepit. vrbēq; cenomānis d. q. hēricū re
gē aglie cū. dcc. militib; armatis epiter fugauit. et
psecutus est eū vsq; chinoniū. cenomānisq; reuers
turim fortissimā ac bene munitā muro. p mīnarios
quos semper secū ducebat suffosso laboriose cepit.
Deinde versus urbē turonis exercitū duxit. vbi su
p ligerim fixis tentorijs ipse solus aquas fluminis
cū lācea temptās. quod auditū a seculo nō fuit. va
dū inuenit. Positisq; signis a dextris. et a sinistris
vt inter illa totus post eū exercitus trāsuadaret pri
mus ante omnes trāsiuit. Videns autē exercitus a
quaz diminutionē. subito miraculose factā statim
collectis tentorijs omnes p vadū secuti sūt regem.
Omnib; autē trāmissis. aque reuerse sūt. ad statū
priorē. Quod videntes turonenses timuerūt regē
rex autem dū immunita ciuitatis circūquaq; cōsid
raret. ribaloi eius qui pamos ipetus i expugnan
dis munitōibus facere osueuerant. ipo cernēte per
muros cū scalis ascendentes urbē ex impulsio cepe
runt. Tunc rex cū exercitu totam urbem recepit. i
biq; custodes posuit.

**XLVIII De obitu regis henrici et inicio ri
cardi et quibusdam alijs**

E Volutis autē. xii dieb; obiit apud churoni
um rex henricus dolore nimio vt aiūt ab
sorptus eo qd se videret a rege francie sic
oppressū. et a suo quoq; filio qui ad eundem regē
confugerat derelictū qui in omnibus satis prospere
egit vsq; ad tempora philippi regis. quē dominus
quasi frenū in ore eius posuit pro vindicando sang
uine beati thome martiris. Sepultus est autē apud
fōtem ebzardi in abbacia monialiū. multis a se red
ditibus et muneribus ampliātū. etq; successit filius
eius ricardus comes pictauiensū. Ad cuius pāmū
ingressū apud gisofciū eodem anno totū castz fla
grauit incendio. Sequenti autē die i ingressu ipsius
castelli pons ligneus sub pedibus eius fractus est
omnibus socijs eius libere transeuntibus. ita qd ip
se cū equo suo cecidit i fossatū. Post paucos dies
pax que inter reges philippum et henricum. s. fue
rat iterlocuta inter ricardum & philippum est cō
summata. Cui etiam tunc philippus urbem turonis
et cenomānis reddidit pro pacis bono. Et etia; ca
stellum radulphi cum toto feudo suo. Qua de cau
sa ricardus philippo feudum crariaci totum ppetuo
quitauit. & omnia feuda que habebat i auernia. Eo
dem anno obiit vxor philippi elizabeth regina. &
i ecclesia beate virginis parisijs est sepulta. Rāuē
natis et pisanus archiepiscopi cum multo popu
lo et fridericus imperator cum filio suo duce sueuie
transmarinum iter arapiunt. Anno ergo pnotato
fuit ingens pegrinorum motio ac de diuersis parti
b; p mare p terras ptes adeunt transmarinas. Pre
facti vero archiepiscopi cum magno agmine de italia
transfretantes appulsi tiz tirisib; sunt non modū
cum adiumentum. Imperator etiam imperij sui fines
egreditur cum multitudine infinita. rez omium af
fluenter instructa. De frisia et de dacia naues. l. fe
derate pariter eandem peregrinationem arapiunt.
De flandria quoq; xxxvii. rates cum apparatu gn
di secute sunt. Eo et de francia et d. campania per
gunt hierusalem illustres viri titulisq; militie glo
riof. Cūq; multa milia nostrorū apud tirū existe
rent achon petunt & obsident. Et ecce saladinus
cum multis milibus accurrit. vt obsessis succurrat
et obfessores ipetant. Cūq; nostri hostiū assultus
assiduos ferre nō possēt valla et aggeres i giro ca
strozum extruunt et sic tutiores existunt post hoc
pugnam acerziam cum hostib; conferunt. multi
q; nostrorum occumbūt. Multis itaq; dieb; i tho
lomaids obsidione morantes multas patiuntē cala
mitates vel per icursū hostiū vel per aeris inclemē
tiam vel per victualū indigentiam. siquidem et a
facie et atergo hostilis imminēbat obsidio et aeris i
temperies tanta fuit et inundatio pluuiarum vt p
nimia humectatōe corrupta cibaria deperirent et
innumeri etiam morbo dissenterico laborantes obi
rent. Miranda pinde ac perpetuo memoranda vi
rozum illorum cōstantia que tot malis obsita non
defecit sed permansit intacta. Rege siclicet mortuo
sine herede siculi faciunt regem tancredum. et hen
ricus imparatoris filius se dicit heredem esse ratō
ne vxoris sue videlicet sororis dicte regis. et etia;
ex pacto promissionis sicq; mors illi; regis testi
mabile detrimentum intulit omnib;.

**XLIX De ordinatione regni philippi et te
stamento eius.**

Anno dñi. M. cxc. rex philippus iter transma-
rinū arripe cupiens. pñius cōuocatis amī-
cis et familiaribus testamētū odidit. & a
dele matri sue et guillermo remensi archiepiscopo
auunculo suo p tutela & custodia totū regnū fā-
corū cū filio suo ludouico cōmendauit. Ipñius autē
regni ordinationē fecit statuens vt balliui sui p sin-
gulas terras positi i balliuis suis singulis mensibz
assistentiā vna die tenerēt i quo omnes qui clamo-
rem facerent ius suū p eos sine dilacōe reciperent
Guillermus etiā archiepiscopus & adela regina nichilo
minus vnū diē pñius singulis quatuor mētibz sta-
tuerūt. in quo clamores hominū regni audirēt. ibi
qz eos ad honozē dei & vtilitatē regni terminaret
p hūit etiā vniuersis pñatis & hominibz suis. ne
qñiū esset i seruicio dei calliā vel exactionēz darēt
Et si eū mozi cōtingeret ne similiter hoc facerent
dñec ludouicus filiū ei ad etatē veniret. i qua per
dei graciā regnū regere posset. Qz si aliquis eidem
filio guerzā mouere vellet. & sui etiā reddidit. nō ei
fufficerent homines ipsi. & de corporibz suis &
de pecuniis auxiliū ei facerēt. Prepositis insuper et
balliuis suis p hūit ne aliquē hominē vel eius pe-
culiū caperēt. qñiū bonos fideiullos dare vellet
& de iusticia i curia regis prosequenda nisi p homi-
cidio vel murdo vel raptu vel proditōe. preterea
pcepit vt omnes redditus eius & obuencōes et
fructus pñius afferentur p tria tpa. s. ad festū sancti
remigij ad purificacōem. ad ascensionē. Et si eū i uia
mozi cōtingeret regina & archiepiscopus & episcopus
pñiensis cū alijs tribus viris thesaurū suū in duas
ptes diuiderēt. De quaz vna p arbitrio suo a re-
pandas ecclesiis p guerzas ipsius dñstructas distri-
buerent & illis qui per callias nimis depaupari ef-
fent. Residuū autē eiusdem pñis pro anima sua & a
tecesso p suoz darent quibus vellent & quos ma-
gis egere crederēt. Aliā vero mediā partē ad opus
filiū sui ludouici custodirent. sed & quibus pñis-
enibus pcepit vt rēbz parisius quā multū dilige-
bat cōptimo muro cū carnellis et portis diligenter
clauderēt quod & faciū est in breui spacio. sed &
hoc idē i alijs rēbz & castellis per totū regnum
mandauit fieri. **De transfret acce duozuz re-**
gum vsqz achon

Sicigit ordinato regno peraqz & baculo
peregrinatōis acceptis in ecclesia. s. beati
dionij ab archiepiscopo guillermo vice-
liaciū perrexit. Ibiqz baronibus dimissis vsqz ad iar-
nuā venit vbi naues & victui necessaria parari fe-
cit. rex autē ncarous apud massiliā cū suis mare in-
trauit processerūtqz duo reges cū agmine infinito
& apparatu incredibili ac procures fere vniuersi.
Inter quos fuerūt odo dux burgū die philippus co-
mes flandzie henricus cāpanie theobaldus blefens
stephanus sacri cesaris sed & archiepiscopi episcopi quaz
plurimi & qui alicuius i militia habebant nominis
diuerso quidē tempore sed eodem anno iter arrip-
unt peregrinationis tantqz aliquādo motōne po-
pulorū fuisse nulla meminit etas nulla qz refert hi-
storia Diuersos itaqz portz adeūt. naues a scēdūt
Cum aut venisset rex philippus apud messanā. v-
bē honorifice receptus est in palacio regis tācre-
ti qui & de victualibus suis abundāter ei doauit
Illic itaqz natale domi celebrauit. & militibus frē-
sue qz res suas orta in mari tempestate perdidit. re-
multa & magna dona tribuit. rex autē aglie cū euz
rex philippus quasi hominē suū opelleret vt sicut in

rauerat cū eo mare trāsiret i passagio marciū nolu-
it sed vsqz ad augustum deferri. Sorozē quoqz phi-
lippi quā de iuramento tenebatur vxorem ducere
recusauit. Rex ergo philippus prosperis vētis ap-
plicuit achō i vigilia pasce. vbi cū multis lacrimis
& gaudio quasi agelus domini receptus est ab his
qui. s. longo tempore federāt i ei obfisione. Fixis
qz tentorijs & fabricata domo tā prope muros vt
bis vt vsqz ad eam & vltra frequenter hostes qua-
rellos & sagittas emitterēt. Absente siquidē rege
aglie noluit assilire. Condixerāt em q non nisi pari-
ter assilirent. sed erectis petrarijs suis & māgoel-
lis & alijs ingenijs ante aduentū eius tantum de
muris ei frugerat. q ad eā capiendā nō n assult. d
erat. rex autē aglie per mase cū suis veniēs cū transi-
ret per insulam cipā inuenit quendā pseudo impe-
ratorem eidem insule dominantē. ipsamqz cū impa-
ratore suo & eius filia cepit. omnesqz thesauros ip-
sius asportauit. Insula vero d suis hominibus mū-
ta proficiscens obuiā habuit nauem vnam salabari-
ni que veniebat i succursū achon ciuitati miro mō
munica. In qua erat infite phiale plene igne greco
& baliste. ccl. et arcuū et amoz copia maxia. Erāt
qz ibi bellatores fortissimi qui omnes a rege aglie
et suis sunt interfecti et nauis ofracata periit. Ali-
am quoqz nauem eiusdem apud eiz cepit. franci-
in qua erat amoz copia que similiter veniebat ad
succursū achon. rex autē aglie cum venisset achō
et omnium esset voluntas vt assultus fieret. suos
ire non permisit. sed et pñios cum quibus iuratus
erat. assilire prohibuit. et ob hoc rex philippus su-
os a iuramento quod de exercitu regendo fecerat.
absoluit.

**De morte friderici in itinere transmarino
et successione henrici**

Eodem anno fridericus imperator cum fi-
lio suo et vniuerso exercitu veniens i par-
tes transmarinas obiit inter niceam bichi-
nie urbem et antiochiā. non minimā christianis re-
linquens mesticiam. Hic nēpe miles strenuissimus
soldanum iconi q ei promissū non soluit. prosequi-
tus est. castra eius diripuit. et turcos miserabiles i
angustijs iuentos debellauit. Deniqz fluuium tran-
siens equo cecidit. et vix extractus paulopost obi-
it. Moñes autē totum exercitum suum filio suo du-
ci bohemiē reliquit. Qui cū paucis de terra turco-
rum euadens. cum illis accium venit vbi et ipe bre-
uiter naturali lege vitaz finiuit. Friderico autem
successit filius eius henricus strenuus i agēdis. acer
i hostes et cum omnibus accedentibus ad eum lar-
gus et mirificus. sumpsit autem imperium āno ab
incarnatione domini. M. cxc. ab inicio vero mundi
quintimillesimo. elui. et imperauit ānis. vii. Anno
sequēti obiit clemens papa. iiii. cui successit celesti-
nus natione romanus. Hic die pasce consecratus
in papam. in crastino prefatum henricum osecrat i
peratorem. Eodem āno mense iunio ac iulio tāta i
temperies aeris ex nimietate pluuiay facta ē vt se-
getes in campis priusqz colligi possent in spicis ac
folliculis suis germinaret. porro. xxiii. die iunii re-
gibus existentibus in obfisione acci fuit eclips. so-
lis in. vii. gradu cancri. et durauit per. iiii. horas. In
sequenti autem mense. x. kl. augusti ludouicus fili-
us philippi regis grauissime parisius vsqz ad rite
desperationem egroauit. Quem totus conuentus
sancti dionisi clauum et coronā domini secum fe-
rens cum processione cleri et populi nudis pedibz

incedens. & preces domino cū lacrimis fundens vi-
sit. Cui maurici? ep̄s cū multitudine cleri et po-
puli pari forma vsq; ad sanctū lazari occurrit et il-
lis se cōiungens ad palaciū regis venit. ibiq; facto
sermone ad populū et oratione fusa. puer sacris re-
liquijs ī modū crucis attactus a periculo liberat?
est. sed & ip̄a die serenitas et temperies aeris mul-
to tempore amissa restituta est. Eodē anno leodiē-
sis ep̄us a facie impatoris fugiens dū apud guiller-
mū remensē archiep̄m moraretur. ab eiusdem hēri-
ci legatis ī dolo ē interfectus. quia cōtra eius volū-
tatem canonice fuerat electus et cōsecratus. Eodē
āno comes theobaldus fr̄cie senescallus et comes
clarimontis. & cōes pticensis. et dux burgūdie phi-
lippus quoq; comes flāndrie ī obsidione accij mor-
tui sūt. Et quia cōes flāndrie alium nō habebat hē-
dem terra eius ad baldinū nepotē suū filiū comitis
hacensis deuoluta est. qui postmodū impatoris cō-
stantinopolitanus factus ē

CLII De dōtōe achō et dōitu regis philippi
Porro rex ricardus in assulibus achon ope-
rabat remissius. Rex aut philippus ad de-
structionem muroz bene laborabat. vrbē
q; intantū impugnavit. q; custodes salahadini qui
erant ibi. s. sunathosū & carathosū. satrapas eius
cum ingenti armoz copia sub certa pactione ad dō-
dicionem ciuitatis coegit. Promiserūt enī iuramē-
to sue legis astricti tācū corpib; suis saluis dimis-
sis q; verā domini crucē quā salahadinus habebat et
omnes captiuos christianos quos ī tota terra sua
inuenire possent regibus francie & aglie restituerēt
Achō igit ī iudō iulij recepta ē a nostris p; dēfuz
fere biennū ex quo obliuiscē cepit. Quo audito su-
per hostes irruit timor ac tremor et ascalonē ac ce-
tera castella que de manu nostroz raperant diru-
unt vacuaz dimittunt. Igitur tota vrbē reddita
christiani cū dei laudibus intrauerūt. et victualia
que ibi inuēta sunt inter se diuiserūt. Reges quoq;
captiuos omnes eq; lance inter se diuidentes ī for-
tem acceperūt. Rex aut francoz partem suāz duā
burgundie cū multa sūma auri et argenti et victu-
aliū copia delegauit ei; omnes exercitus suos cō-
misit. Morbus etenī tūc grauissimus eū vexabat ī
super et regē aglie valde suspectū habebat. q; glo-
rie illius inuidens ab omni auxilio oportūo se sub-
trahēbat. nūcios quoq; frequenter clam ad salaha-
dinū mittebat et ab eo mutua dona accipiebat. Ti-
mens itaq; doli eius. sed magis vt aiūt quidā ēre
flāndriaz cupiditate ductus cōtra cupiditatē om-
niū fere pce; francoz a terra sancta recessit. & ī
apuliā trāsuectus illic aliquātulū cōualuit. Inde vi-
sitans apostolorū limina benedictionē a celestino
papa accepit. et sic ī franciā redijt. Sed priusq; a ē-
ra sancta recederet. ricardus regi iuramento firma-
uit. q; infra l. dies postq; ī franciā reuersus esset
illius terre non noceret. rex aut ricardus transmare
remanens captiuos suos qui saluis corpibus se sub
predicta pactione reddiderūt ad id q; pmisserat
compellauit vt. s. crucē dominicā et captiuos chri-
stianos sine dilatione restituerēt. Quod quia non
potuerūt ad effectū pducere. rex irat. v. milia ex
eis et ap̄ius decollari fecit retentis maiorib; et di-
scipulis a quib; pro redemptione innumerā pecunie
sūmā accipiens liberos eos abire permisit. Insulam
aut cipri quā ī transitu suo cepit pro. xxv. millib;
marcarū argenti templarijs venalē tradidit et post-
modū eis ablatam guidoni quondā hierusolomitā

no regi iterū vendidit ciuitatē ascalonē multo au-
ri precio paganis perentibus funditus euerit.

CLIII De iudeis apud bzaia cōbustis et de sā-
cto guillermo p̄bitero et falso etiā rumore asca-
darū ad regem philippum

Philippus aut rex ī franciā reuersus. dum
esset apud sāctū germanū ī laya audita
cuiusdā xpiani morte ignominiosa ab ip-
sis iudeis perpetrata xpiani religioni cōpaciēs fami-
liaribus suis ignozitib; quo iret subito iter arripit
it apud bzaia velocissime veniens. positus ī portis
ipsius castri custodib;. comprehēsusq; iudeis. lxxx
et amplius cōburi fecit. Comitissa etenī ipsi castri
muneribus eozū corrupta tradiderat eis quendam
christianū cui falso imponebat furtū et homicidiū
Hunc igitur antiquo odio cōmoti manib; a tergo
ligatis sp̄mis coronatū per totā villā fustigantes
duxerūt. et postea patibulo suspenderūt. Eodē an-
no p̄dicte idus marci apud nogentū ī p̄ico militū
acies ex aere descendentiū ī terra vise sūt. Ibiq; fa-
cta inter se mirabili pugna subito euauerūt. Por-
ro. xx. die nouemb̄is fuit eclipsis lune duab; horis
In anno sequenti. vi. idus maii apud pontizārā guil-
lermus sacerdos nomine anglicus. vir caritatiuus
sanctitate vite pollens ac morib; et officij sui pro-
secutor vigilantissimus migravit ad dominū ī pro-
cessione rogatōnū. Ad cuius sepulcrū tpe mortis
eius operante deo multa miracula facta sunt ceci il-
luminati. clauē curati. alijq; multi a diuersis mor-
bis sanati. Vnde et fama tanti viri p orbem diffusa
de diuersis p̄ibus causa peregrinationis ad locum
illū multos fecit venire. Eodem āno regi philippo
de transmarinis partibus litere sūt allate. q; ad ip-
sum interficiendū p suggestionem ricardi regis an-
glie mittebantur ascadie. Interfecerāt enī eo tem-
pore marchisiū regis consanguineū ultra mare qui
terram sanctam anteq; illuc reges venirēt mira re-
gebat strenuitate. Hinc rex philippus cum multis
diebus sollicit; pmaneret. tandē habito consilio mi-
sit nūcios ad vetulum ascadarum regē. vt p̄ ipm
rei veritatem cognosceret. interī tamē instituit cor-
poris sui custodes clauas enneas se īper ī manibus
portantes ac per totam noctē alternatim circa eū
vigilantes. reuersus aut nūcijs per literas vetuli as-
cadie rumores falsos esse cognouit et sic a falsa su-
spitione quieuit.

CLIII De reditu regis ricardi ī angliā et electione hērici
ī regem hierusalē.

Rex aut ricardus ad terram suam redire di-
sponens henrico nepoti suo iuueni campa-
nie comiti exercitū suum tradidit. totam
q; terram transmarinam quam tunc xpiani tenebāt
ei dimisit. et ingress; mare naufragium patiens cum
paucis euasit. Quidā autem comes maumardus de
gozte populisq; regionis illius. audito q; ī terra
erat ipsum īsecuti sunt. eo q; ī fugā verso milites
octo de suis ceperunt. Sed et cum trāsiret per ep̄a-
tum calaburgēlem frideric; quidam. vii. milites dō
suis cepit. Eundemq; sapulduz austrie dux obsua-
ta strata & positis vbiq; custodibus inuentum ī
domo despecta captiuauit et omnibus bōis spolia-
tum hērico imperatori tradidit a quo iuste fere p
annum et dimidium detentus. multisq; expensis et
varijs exactionibus grauatus. tandem datus. cc. mil-
bus marcarū argenti pro redemptione. per mare ī
angliam transuectus est. Timebat enī transire per
terram francoz. quia valde regem habebat offensus

Prefatus autem henricus vtriusque regis nepos ex parte sororis videns terram sanctam desolatam pietate motus maluit ibi in labore cum suis remanere. & si locus se offerret animam suam pro christo ponere. quod ad terram suam cum rubore redire. Quod videntes milites templi et hospitalis et peregrini qui ibi erant. scilicet eius in domino constantiam ipsi in regem vrbis sancte unanimiter elegerunt. et filium hierusolomitani regis ei dederunt. Anno domini. M. cxciii. rex philippus exercitu collecto cepit gisortium et paulopost totum vulcasinum normannicum quod rex anglie iniuste possidebat. Eo autem tempore saladinus obiit apud damascum. Cum autem sciret sibi mortem imminere signum feru suum vocauit dicens. Tu qui soles ferre vexilla mea per bella. fer vexillum mortis mee. scilicet paniculum. vitem per totam damascum super lanceam clamitans. Ecce rex orientis moriens non fert secum nisi hoc pallium vile. & sic mortuus est. Huic enim successerunt duo filii sui. saphadinus super siriam. & meralucius super egiptum. Veruntamen inter eosdem & saphadinum qui fuerat saladinus frater de regno diutius concertatus est. Eodem anno in festo beati dionisii quidam puerulus subito mortuus ad ecclesiam eiusdem martiris a parentibus depositus & ante corpora sanctorum super altare positus. meritis eorum coram vniuerso populo resuscitatus est.

CLV De secundo coniugio philippi regis et quibusdam euentibus illius temporis

Idem temporibus misit rex philippus Stephanum nouionensem episcopum ad canonicum regem danorum ut vnam de sororibus suis ei mitteret quam ille acciperet in coniugium. Quod ille gratanter accipiens vigeburgem ei tradidit puellam sanctam & bonis moribus ornatam. Hanc rex apud atrebatum in legitima uxorem duxit. et in reginam coronari fecit. sed mox instigante dyabolo rex ipse ut dicitur a quibusdam maleficijs per sororarias impeditur. uxorem tandem cupiebat exoriam habere cepit. nec multopost osan gumitatis linea per karolum flandrensiem comitem ab episcopis & baronibus computata matrimonium separari fecit. Regina tamen ad danos redire nolens in locis gallie religiosis manere decreuit. malens coniugalem continentiam perpetuo seruare. quam alij iuncta prima matrimonij federa maculare. Sed quoniam huiusmodi coniugium dicebatur iniuste dissolutum. papa celestinus ad questionem danorum misit duos legatos in franciam meliorem. scilicet presbiterum cardinalem et eiusdem subdiaconum. Qui prius conuocato concilio de reformando coniugio tractauerunt. sed pelli sue timores ac tepidius agentes nichil ad perfectum duxerunt. Eodem anno. iiii. idus nouembriis fuit eclipsis lune vniuersalis & durauit duabus horis. In mense autem februario rex philippus intrauit normanniam. & cepit urbem ebroicam & nouiburgum & vallē ruolij. & alias plures munitiones. Rothomagum quoque obsedit. sed nichil ibi se proficere videns iratus obstinatis petraijs & magonellis suis & alijs ingenijs recessit. Anno domini. M. cxciiii. michael decanus pisensis in patriarcham hierusolomitani est electus. vir in regendis scholis parissus & in largiendis elemosinis & in alijs pluribus bonis floridus. Sed domino aliter ordinante post xv. dies a clero senonensi iterum electus. ibique in archiepiscopum est consecratus. Carnotum autem populosa ciuitas exustione subita exarsit. Illoque incendio insignis ecclesia beate virginis cum toto clauetro conflagravit et corruit. ubi reliqui et hominum multitudo nec non & ornamentorum conge-

ries immensa deperijt.

CLVI De guerra duorum regum ad inuicem et de tempestate mirabili.

Philippus autem rex iterum normanniam ingressus vernoliū obsedit. & pre murozū destructa audiens nuntium quod a normannis vrbis ebroica quam tenebat munita capta esset. iratus ab obsidione recessit. & fugatis normannis ipsam urbem funditus evertit nec non & ipsas dei ecclesias in spiritu uehementi contriuit. Eodem anno guillemus leocestrie comes vir fortis & magnanimus a rege philippo captus est. & stampis in carcere positus. Iterum rex anglie lochas cepit. & canonicos sancti martini turonensis ciciens rebus suis spoliavit. Quo audito rex philippus versauit omnes ecclesias terre sue prementes ad episcopatus vel abbatias terre illius cepit. & quorundam prauorum hominum istum monachos et clericos ibidem deo famulantes eiecit eorumque redditus in usus proprios transtulit. Itaque philippus & ricardus reges a paterna similitudine non quiescunt sed implacabili odio se inuicem persequuntur. & maxime in regionum suarum finibus multas grauissimas direptiones ac frequenter incursum faciunt. Eodem anno in pago beluacensi inter clarum montem & compennium tante pluuie cum tonitruis & fulminibus & tempestatibus facte sunt. quantas nulla memorat hominum antiquitas. Lapides enim ad quantitates ouorum quadraguli mixti de celo cum pluuia cadentes. arbores & fructiferas vineas & segetes penitus destruxerunt. Ville quoque in pluribus locis a fulminibus destructe & combuste sunt. Corui etiam quamplures cum huiusmodi tempestate visi sunt in aere de loco ad locum volantes & cum rostris suis uiuos carbones portantes ac domos incendentes sed & vtriusque sexus homines ictu fulminum interierunt. & alia multa horrenda ea die monstrata sunt. Ipsa etiam die in episcopatu laudunensi castro quoddam. scilicet caluum montem auxiliunus a fulminibus destructum. Eodem anno imperator totam apuliam & calabriam et siciliam que iure hereditario ex parte uxoris eum contingebant imperio suo subiugauit. Raimundus quoque tolosae comes obiit cui filius eius eiusdem nominis successit. regisque consanguineus francozum ex constantia sorore ludouici regis. Aeris quoque insolita commotio facta est. turbine et tempestates et grandines vineas et messes destruxerunt. Vnde in sequenti anno fames valida infecta est.

CLVII De alternatione treuge et guerre inter duos reges

Inno domini. M. cxcv. redite sunt treuge a rege anglie et guerra denuo icipita. Tunc rex philippus vallē ruolij quam munitam tenebat funditus evertit. et post paucos dies sorores suam quam rex anglie ricardus remiserat eorum de potino in uxorem dedit. Eodem tempore rex moabiturum cum multitudine infinita hispaniam intrauit. et terras christiana vastauit. Cui hildeuolfus rex castelle cum exercitu occurrit. et pugna missa victus ab eis cum paucis euasit. In quo bello plusquam milia christianorum cesa fuisse dicuntur. Eodem anno sacerdos quidam vulco nomine cepit in galliis predicare. multosque ad usuram restitutionem adducere. Cum autem rex philippus exercitum in pago bituricensi iuxta isoldunum collegisset. & rex anglie exercitum suo in oppositam partem staret. & vterque exercitus ad pugnandum armis accingeretur. operante deo contra omnium opinionem ita factum est quod rex anglie depositis armis cum paucis

ad regē francoꝝ venit. ibiq; corā omnibus pro du-
catu normannie et comitatu pictauesū et andega-
uensium hominū ei fecit et de pace seruanda dei
cepz vterq; rex iuramentū ibi prestāit. Anno do-
mini. **M. c. xvi.** i. marcio subita et nimia aquarum
& fluminū inundatō facta pluribus in locis villas
destruxit. et homines habitātes in eis extinxit. **Pō-**
tes etiā fluminis secane confregit. Eodem āno phi-
lippus rex duxit vxorē mariā nomie filiā ducis mo-
raue & bohemiē. marchionisq; histerie.

LVIII. Qualiter rex philippus cepit gisfordi-
um et de morte mauricij episcopi.

Post breue tempꝝ rex ricardꝝ postposito
iuramento castꝝ milionis in pago biturici-
censi dolo cepit & fūdit. euerit. Ob hoc
rex philippus collecto exercitu albāmallā obsedit.
Vbi dū morā faceret rex anglie castellū nouētoꝝ
data pecunia militibꝝ ipsū custodiētibꝝ recepit.
Rex autē philippꝝ p̄dictū castꝝ erectis petarijs
& aliis ingenijs p. vij. ebdomadas et āplius ipūg-
nauit donec fracta turri et muris. interiores bella-
tores ad deditionē coegit. Cūq; castꝝ soleret de-
struisset. nouentore obsidens in breui cepit. et co-
mici roberto custodiendū tradidit. Eodē āno vene-
rande memorie mauriciꝝ p̄sienis ep̄us pater pau-
perꝝ et orphanorꝝ feliciter migravit ad dñm. Hic i-
numera bona que fecit quattuor abbatias fūdauit.
& de proprijs sumptibꝝ dotauit. s. heriuallē. herme-
rias. hederā et giph. Et quia de resurrectiōe corpo-
rū multi tempore suo dubitabāt. quā firmissie cre-
didit. moriens rotulū scribi mādauit scripturā hu-
iusmodi continentē. Credo qd redētor meꝝ uiuēt zē
Hūc iūgē i. extremis agens sup̄pectus suū p̄cepit
extensū poni vt de omnibꝝ ad eius sepulturā que-
nientibus posset legi. Huic successit odo natōe soli-
acens. frater henrici archiep̄i bituricensis. moribꝝ et
vita longe a suo p̄decessore dissimilis. Anno domi-
ni. **M. c. xviij.** balduinus comes flandrensis qui i. āno
precedenti philippo regi hominū apud cōpennū
fecerat ab eius fidelitate manifeste recedēs. ricardꝝ
regi anglie cōfederatꝝ est. ipsū etiā regē francoꝝ
& terzā eius grauit̄ p̄secutus est. Similiter & re-
gnardꝝ filius comitis domi martini cui & maxima
dilectiōe comitissā boloniē cū coitatu suo dederat
rex in vxorē. **LIX.** De morte impatoris hērici
et exaltatiōe othonis & p̄dicatiōe magistri fulco-
nis cū socijs eius.

Eodē anno. s. ab incarnatiōe domini. **M. c. x-**
viij. ab initio vero mūdi quicimillesimo.
clx. romanoꝝ impator henricus obiit qui
p̄ tyrannidē suā scilicet sibi subiugauerat. multosq;
magnos & nobiles viros ibidē p̄emerat cōtra reli-
gionem quoq; ch̄ristianā archiep̄os & ep̄os
pos trucidauerat. et cōtra romanā eccl̄siā semper
tyrannidē exercuerat. Qua de causa innocentiꝝ ter-
cius qui eodē āno in papatu celestino successit. i. p̄-
motiōe philippi fratris ipsius henrici aduersariꝝ fu-
it et omnes eius fautores excomunicauit. Otho uē-
ro duci saxonie viriliter adhesit & eū aquisgrani i.
regē germanie coronari fecit. Interea vngarie regi-
na philippi regis francie soror cū post mortē viri
sui multo apparatu p̄tes transmarinas peteret. iam
q; cholo maidē appulisset. paulopost defuncta ē. **Sz**
et in eadē vrbe hisdem diebꝝ sup̄radictꝝ comes tre-
censis henricꝝ nepos eiꝝ qd rex in terzā sacta fuerat
cōstitutus. dū in superiori cēculo palacij sui fene-
stre cuidā innitendo se applicaret. miserabili p̄cipi-

cio collisus expirat. cuius mater nomie maria atq;
soror philippi regis francoꝝ ex pte patris et etiaꝝ
soror ricardi regis āglie ex pte m̄ris erat. Et comi-
tatū cāpanie satis strenue viriliterq; regebat. cū de
filiꝝ morte ac sororis sue regine hungarie nūciū ac-
cepisset nimis indoluit. & nō multopost obiit. eius
q; filius indolis egregie theobaldꝝ nomine i. comi-
tatu succedit. Eodē āno petrus cantorꝝ p̄sienis tā
vita qd doct̄ima cōspicuꝝ obiit amator pietatis ac
q; iusticie. apud cenobiū lōgi pontis in magna de-
uotione sactaq; confessione miḡuit a corpore. Eodē
anno. s. a principio predicationis p̄dicti fulconis
āno. iiii. dominiꝝ multa miracula p̄ eū operari cepit
cecivis visū. surdis auditum. mutis loquelaz. claudis
quoq; gressū restituit. Anno dñi. **M. c. xviij.** fulco
aliū sacerdotē nomine petꝝ de rosiaco ad officiū
sibi predicationis sociāuit viz literatū et bonū qui
multos a peccatis luxurie et vsure reuocauit. Mere-
trices quoq; publicas ad iugale cōmentiaz quas
dam puocauit. Quedā vero iugiū respuētes et so-
li deo seruire cupientes. sūpto religionis habitu in
noua abbatia sancti anthonij p̄sius collocatē sūt.
que causa illaz eo tēpore fūdata fuit. alie vero diū-
lis pegrinationibꝝ et laboribꝝ se exposuerūt nudis
pedibus. incedētes. p̄ter hos etiā herluimꝝ mōachꝝ
sancti dionisi sacris literis eruditus in cismaria bzi-
tania p̄dicauit. per quē innumera batonū multitu-
do crucē domi assūpsit. Subitoq; nō expectatis ali-
is peregrinis mari transito apud achon eodē mōa-
cho ductore peruenerūt. sed ibi rectorē non habentes
i. multas p̄tes diuisi nichil ad p̄fectū duxerunt.

LX. De quibusdam euētibꝝ admirandis &
pugna duorum regum.

Hoc autē anno multe nouitates apparuerūt
apud rosetū in bria in sacrificio altaris vi-
nū visibiliter mutatū ē in sanguinē & pa-
nis in carnē. In ver mendelio quidāz miles qui mor-
tuus fuerat reuixit. multa q; futura multis p̄dixit
& p̄tea ē sū cibo et potu lōgo tpe vixit. In gallia
circa festū iohānis baptiste ros i nocte d̄ celo cadēs
mellitus spicas segetū infecit ita vt multi eas i ore
ponētes odorē mellis aperte sentiret. mēse autē iū-
lio orta ē tempestas valida. tanteq; magnitudinis
lapides de celo ceciderūt qd a trēblaco vsq; ad mōa-
steriū chale. & circa loca adiacentia segetes & vie
as & nemora penitus destruxerūt. Eodē anno mē-
se iulio rex philippus contra omniū opiniōē ipiꝝ
q; regis edictū iudeos parisiꝝ reduxit. & ecclesi-
as dei grauit̄ persecutus ē. nec multopost. s. men-
se septembꝝ pena secuta ē. Rex autē anglie ricardꝝ
cū. **M. dc.** militibꝝ armatis. & cotarellis ac p̄uici-
bꝝ innumeris vulcanū circa gisfordiū vastauit cor-
cellas destruxit. pluresq; villas campestres incen-
dēs p̄edas eorꝝ abduxit. Rex autē philippus cū ad
gisfordiū transire cuperet. sed ei facilis transitꝝ non
pateret cū quingētis militibꝝ tantus per medias
acies hostiū furibꝝ dū irumpēs. et contra hostes
virilē pugnans dei gracia sanus euasit. & vsq; ad
gisfordiū uenit. multis tamē ex militibꝝ suis captis
alijsq; fugatis. Ibi em̄ capti sūt viri nominati ala-
nus de ruiaco. mathens de mariaco. guillermꝝ iu-
uenis de melleto. philippus de nautolio. & plures
aliꝝ. Sicq; rex anglie cū triūpho recessit ac p̄edas
diuisit. Rex autē philippꝝ normanniam ingressꝝ eaz
vsq; ad nouūburgū et vsq; ad bellūmontē rogerū
vastauit. et statim exercitū vt quibusdāz visū ē mi-
nꝝ caute diuisit. Quo audito rex anglie cū cotarell-

suis quibus preerat mercedius de vulcasino et de
 pago beluacensi p̄das magnas duxit. et ipsius v̄z
 bis ep̄m philippū nomine v̄z in armis strenuum
 philippi regis consanguineum. et guillemum de
 melletto acriter insequētes ut ab eo p̄das excute
 rēt. positis insidijs cepit. longoq; tempore carceri
 mancipauit. comes autē flandrie eo tēpore sanctuz
 horimaz cepit. **CLXI.** De philippo imperato
 re et petro capuensi legato & morte regis anglie ri
 cardo.

Philippus autē dux suevie frater hērici quō
 dā impatoris maximā partē obtinuit. cō
 tra quē otho dux saxonie stetit habens co
 adiutores regē anglie ricardū auūculū suū. comitem
 q; flandrensē & archiep̄m coloniensē. Rex autem
 francoz philippus dicto philippo regi alemānie du
 cū suevie cōfederatus est. sperās p̄ eū comitē flan
 drie sibi subicere. ac regi anglie facili? posse resiste
 re. Inter hec innocentius papa. iiii. misit in frāciā le
 gatū petrū capuensē diaconū cardialē ad reformā
 dā inter duos reges pacē. Qui pacē siquidē refor
 mare nō potuit. sed fide duoz regū interposita qui
 quēnes treugas ab ipsis accepit. quas tamē p̄ obsi
 des impediēte ricardo confirmare nō potuit. Anno
 domini. M. cxcix. ricardus rex anglie iuxta lemoni
 cas grauiter vulnerat? occubuit. obsederat eū qd
 dā castz propter quendā milicē ibi manētē qui the
 sauz inuenerat. quē ricardus ambiciose sibi reddi a
 vicecomite lemonicensi petebat. ad quē miles ille
 ofugerat. Dū ergo rex castruz illud fortiter ipug
 naret. balistari? quidā ex improuiso quarellū trans
 mittēs. vulnus ei letale inflixit. Et post paucos di
 es mortuus apud fontem ebzardi sepult? quiescit
 Cui frater eius iohannes qui sine terra dicebatur i
 regno successit. Porro rex francoz statu rez i me
 lius mixato. ebroicā vrbē totāq; normāniā vsq; ce
 nomannis vastauit. Arthur? autem adhuc puer co
 mes britanie nepos regis anglie cū māu valida ve
 niens. andegauensiu comitatū cepit. & apud ceno
 mannis regi francoz. occurrens hominū fecit. Ali
 enordis quoq; quondā regina anglie apud thuron.
 eidem regi fecit hominū p̄ comitatu pictauiensiu
 qui eā iure hereditario contigebat. Anno quoq; p̄
 notato franci cū venetiis constantinopolim capiūt et
 balduinū comitē flandrie impatorem cōstituit. In
 ter hec philippus mauriciū comes frater comitis flā
 drensīs captus ē a roberto de bellefio & eustachio
 de noua villa iuxta castrū leuciū cū. xii. militib? re
 gi philippo traditus cū petro de duaco clerico q
 multa mala regi fuerat machinatus. Electus autez
 cameracensis captus fuerat ab hugone de hālecort
 pro quo supradictus petrus romane ecclesie legat
 us totā frāciā sub interdicto posuit. Sed p̄ tres
 menses habito rex saniori osilio eundem petz eccle
 sie liberū reddidit. **CLXII.** De sancto guillermo
 bituricensi archiepiscopo

Eodem anno henricus bituricensis archie
 piscopus obit cui guillermus abbas karo
 li loci post eū in ep̄atu successit. Ex ge
 nitis eius. Hic sanctus genere nobilis a puericia
 quidē i p̄sienfi & suessionenfi canonicatus eccles
 sia dū i robur virile maturior excreuiss? molestias
 seculi ferre nō valens. ruptis earū opedib? ad grā
 dimontensem heremū cōuolauit. Ibiq; sinceritate
 mentis et conscientie puritate aliqñdiu vixit. sed i
 eodem ordine turbatōe suborta mentis sue trāqui
 litati timens ad cisterciensē ordinē i pontigniacen

si monasterio se transtulit. Ibiq; professus et pro
 ficiēs in virtutibus officiū prioratus suscepit. P̄
 modū ex abbate fōtis iohānis ad carolocēse mōa
 steriū translatus ibi p̄ electionē officiū abbatīs suf
 cepit. Vbiq; em̄ subditos in māuetudie pertracta
 uit et virtutū exempla ppagauit. Tandē licet inui
 tus in ecclesia bituricensi pontificali honore subli
 matus oneri succubuit nō honori. Suscepti autem
 p̄ius ordinis obseruantiā nō mutauit. humilitatez
 pristina et habitū retinuit. Et licz archiep̄scopales
 ciboz delicias inueniret. vsū tamen sobrietatis aī
 que nō deseruit. meditationi & orationi libenē itē
 tus de animarū cura sibi omīssa sollicitus. confessio
 nes em̄ earū in multa leuitate suscipiens spiritus o
 fouebat. Predicationi p̄ se vel p̄ aliū sedulus iuste
 bat. cui dominus etiā illā meritorū graciā addidit
 ut viuens miraculis coruscaret. Nam presbiter qui
 dam girardus nomie qui vsū sinistre manus ita oī
 no amiserat ut celebrare non posset ad eū accessit.
 qui manū eius palps dicit ut peccata sua cōfite
 tur & melius se haberet. Post terciū igitur diē ita
 plene conualuit q̄ terciā die celebrauit. Quidā eti
 am puer cerebro turbato & oculis tremorem capi
 tis patiens. cum vehementer angere ad beatū uirz
 a parentibus deducit. Qui dolozi eius cōpaciens
 puero manū imposuit sup caput eius blāde palpa
 uit & tremor omīno cessauit. Erat autē hic s̄ctus
 fere semp hilaris et iocundus qd quibuscū etiā dis
 plicebat austeris. Et cū se i huiusmodi socialem et
 amabilem exhiberet. riciū detractōis quod in lo
 cutōis cursu subripe consueuit. viris etiā studio
 se sibi cauētibz sūma intentiōe vitabat. Ita qd cū
 occasio detractōis incideret aut verba detractō
 riā mutando materiā incidebat. aut si verba dēra
 hentis p̄sisterent p̄itus absorbebat. nolens pollui
 audiendo que rix aut nunq̄ eū polluere consueue
 rant in loquendo. Tandem assumpta cruce uolens
 ad fines albigentiū contra hereticos p̄ficisci cū iti
 nerī necessaria prepararet infirmitate corrept? v.
 idus ianuarij obiit ac sepultus in bituricensi eccle
 sia miraculis statim coruscari cepit. Quem hono
 us papa. iij. iquisitione de vita eius & miraculis fa
 cta canonizauit. **CLXIII.** De petro corboli
 censi & interdicto frācie & repudiatione vigebur
 gis regine

Eodem anno quo prefatus guillermus ad
 archiep̄scopatū promotus est michael se
 nonensis archiep̄s vir bonus & dō plen?
 ad dominū migravit. Cui petrus d corbolio quon
 dam innocenti pape didascalus successit. p̄ cuius
 manum & auctoritatem post cameracensem sedem.
 deinde senonsensem obtinere meruit. Nec multop?
 eodem anno apud diuionem a prefato petro cardī
 nali omniū ep̄scopoz abbatum & priorum totius
 regni conuocatum est concilium. Sed quia regnuz
 francoz sub interdicto ponere nitebatur a nuncijs
 regis ad romanam sedem est appellatum. Ipe tam
 cardinalis appellationi non deferens sententiā co
 ram omnibus p̄tulit. sed vsq; ad .xx. dies p̄ nata
 le non esse publicandam precepit. Extunc tota ter
 ra regni frācoz interdicto subiacuit. Quo audito
 rex iratus quoniā ep̄i sui interdicto faciēdo ofen
 serāt. ipsosq; appzijs sedibus p̄urbauit. Caōnicos
 eorum vel clericos d̄ terra sua eiiciens. eorum bona
 confiscauit. presbiteros etiam prochiales eiecit &
 p̄ omnia eorum bona diripuit. ad cumulum etiam
 malī totius vigeburgem vxorem eius sanctaz oīm

qz suozū solacio destitutū apud stampās in castro suo reclusit. Sed & milites olim sua libertate gaudentes & etiam homines ipso cruciauit. i. terciāz ptem omniū bonorum suorum eis abstulit. A burgensibus suis etiam intollerabiles tallias et exactiōes extorsit. **LXIII** Qualit̃ barones francie pperantes ad terram sanctam constantinopoliz

Bortuo rege anglie n̄ applicuerunt cardo barones quidā francoz uidelicet balduinus comes flandrensis. ludouicus comes blefensis. stephanus picensis. marchisus de monte ferzato & alij q̄plures magni viri ac strenui bella totas p liberatione terre sancte crucē acceperunt. & apud constantinopolim factū memorabile pegerūt. Et ut rei geste plenius seriē pandam? a superiori exordiū capimus. Tempozibus em ludouici francoz regis. emanuel vir sanctissimus & omni magnificētia pclarus apud constantinopolim imperauit. Cuius filio alexio pfato ludouici filia agnes nomine data fuit in vxorem. Hunc alexiū post patris sui mortē andronicus patruus suus regnādū cū p̄tate illectus. in mari proiectū extinxit. & vij. annis circiter impauit. Tandē conrejas ex ispato su pueniens ipm andronicū in compitis viāz apud constantinopolim ad stipitē ligatū quasi signum ad sagittā propter imensa flagicia sua sagittari fecit. & post eū impauit. Hic fratrē. a. in armis strenuū sed iniquū habebat. cui totā potestātē imperij tan q̄ fratri carissimo tradiderat pter coronā & ipsi? imperij dignitatē. Qui tandē ambitō is iuidia per motus. potentiozibus imperij p dōaria magna ascitis ipm fratrē ac dominū suū crudeliter excecavit sibi qz nomē impatoz is usurpare p̄sūpsit. excecātū quoqz filiū incarcerari p̄cepit. Sed ille dei nutu de squalore carceris elapsus. a grecie finibus ad sororē suā & philippū regē germanie sororizū suū i alemaniā proficiscens cui dā ex francis in italia occurrit. Cūqz franci venecias decurrissent. competentes nūcios idem puer destinauit qui eis patris et filij lacrimabiliter causā pponerent. promittens etiam se eis daturū. xxxij. milia marcarū argenti q̄bus veneciāis tenebant. necnō & pecuniā quā pro nau lo dederāt si ei succursū preberēt & q̄ ipse puer cū virtute imperij sui ad liberationē terre sancte cū illis veniret. ac de fisco suo etiā sufficēter exercitui necessaria ministraret. Ecclesiā quoqz constantinopolitanā ecclesie romane subderet & vniret. Vocato igitur puero & iuramento ab eodem recepto q̄ promissa nūcioz impleveret. statim ventis & mari se cōmiserūt. & nauigantes ostātinopolim applicuerūt. **LXV** Qualit̃ vrbis capta est a frācis & venecianis & balduinus imperator est electus

Beci autē qui defozis inuēti sūt. francoz audaciā & firmā in domino constantiam inuenientes intra vrbis menia se receperunt. Cūqz p. vij. dies terra & mari frāci vrbē fortiter obsiderent. & frequenti varioqz cōflictu victoriā am obtinerent octaua die imperator egrediēs cum sexagita milibus equitū. & infinita multitudie peditū armatorū. ad dimicandū contra francos acies ordinauit. Franci vero licet grecozū respectu paucissimi. cū leticia tamen congressū expectabāt. q̄a secure de victoria confidebāt. Quoz ille proditor ac tyrannus cōstantiā attendēs. statim cū suis fugiens intra muros ilico se recepit. multis cōminatiōnibus q̄ i carstīm pugnaret assuerans. sed nocte sequenti clā aufugit. Porro sequenti die frāci vrbē

viriliter impugnaverūt. & cū scalis p muros ascēdētes infra muros inter grecos se audacter p̄cipitauerūt. ac de illis nō minimā stragē fecerūt. Audiens autē dux veneciāz q̄ francos multitudo grecorū concluderat. eosqz mori & exicio dabat. cū venetis & stolo suo viriliter ad succurrendū venit. Inter quos ipse dux licet senex & debilis corpore fortis tamen & fremēs animo primus galeatus frācis pugnantibus se adiunxit. Vnde & francis assumptis viribz ad pugnandū acerzime recalescētibz. impio proditore cum hereticis suis paruulos nostros rebaptizātibz fugato ciuitas capte pater adolescētis e carcere liberatus. statim in palacio domiatur. Puer autē ipse tū in ecclesia maiori q̄ in palacio imperiali solenniter diademate coronat. Qui adeptio imperio sine mora cūcta. que promiserat frācis impleuit. Dux quoqz veneciāz & veneciani sui iura uerūt francis se nauigiū exhibituros & stolū suaturos. p̄mittētes etiā si deus illis beneficeret quod ipsi sperabant. se nūq̄ ab eis recessuros nisi ad plenū subiugatis hostibus ihesu xpi. Ad qm̄ promissione in patois munificētia sūt inducti. quibus. c. milia marcarū argēti exoluūt. pro obsequijs hactenus francis exhibitis & postea exhibēdis. Mortuo deniqz puero imperatore in bello. de cōsilio ducis venecie ceterozqz principū cū assensu cleri & populi balduinus comes flandrensis i imperatorē est electus. & comes de alentiōe postmodū. Ecclesia quoqz oriētalit̃ tūc ab impatore isto principibz suis annuētibus romane ecclesie tanq̄ capiti membz subdita est & vnita. **LXVI** De pace iter duos reges & nupciis ludouici & legato octouiano & recōciliatōe vigeburgis.

Anno dñi. M. cc. i. ascēsiōe domini refozmata ē pax inter duos reges frācozū. s. & anglozū inter vernonē & insulam andeliaci. In sequenti vero feria. ij. ludouicus regis frācozū vnigenitus blancam hildesunsi regis castelli filiam & regis anglie neptē duxit i vxorez. pro quo matrimonto rex anglie iohannes omnes munitioes & vrbes & castra. totamqz terram quam rex francoz ceperat pfato ludouico et heredibz suis quitauit. Totam etiam terram cismarinam post decessū suū si ipsū sine herede mori legitime cōtingeret eidē cōcessit. Anno dñi. M. cc. i. octouianus hostiēsis. & iohannes vellecrensis ep̄s. ut legat? i franciam venit. cuius admonitōe rex vxorez suam vigeburgē i qualemqz grāciam recepit. & supductā a se ad tempus sepauit. Tunc duocatū ē dñiū suetionis ab ipso octouiano & iohāne legato cui rex philippus interfuit cū episcopis & principibz suis ubi p. xv. dies tractatū ē de vigeburgis regie matrimonio ofirmando vel sepando. p̄ multas vero & varias iurisperitozū disputatōes rex longa mora tedio affectus cum vigeburge vxore sua mane ipsis insalutatis recessit. mandans eis p nuncios q̄ vxorem suam sicut suam secū ducebat. nec ab ea separari tūc volebat. Quo audito solutum ē cōcilium stupescētibz cardinalibus & episcopis qui cōueniant ad faciendum diuorciū. Et iohannes quidem cum erubescētia recessit. octouianus autem i franciam remansit. Eodem anno theobaldus comes xxv. ānozum etatis obiit. Et quia masculum hēdēz nō habuit. rex philippus terram suam sub tutela et custodia recepit. Vnicam em tantum filiam habebat. sed postea natus est ei filius posthumus quoniam vxor eius pregnans remanserat. Eodem anno

iohannes anglie rex i fracia venit. que rex philippus
valde parissus honorifice suscepit eiq; munera preci
osa multa & varia dedit. **CLXVII** De filiis
philippi regis ex maria superinducta & iterata di
scordia inter reges.

Tunc etiam ateq; octouianus roma rediret
maria a rege philippo superinducta defun
cta est. De qua idem rex filium nomine phi
lippum et filiam unam suscepit. quia. v. annis
contra legem et dei decretum eam tenuerat. Illa ve
ro mortua innocentius papa ad petitionem philippi
regis infantes predictos legitimos heredes esse ma
dauit. et postea literis suis confirmauit. Quod fa
ctum eo tempore pluribus displicuit. Eodem anno rex
philippus inter vernonem et insulam andeliaci cum
rege anglie colloquium habuit. submouens eum tanquam
hominem suum legem ut pro comitatu pictauiensi & a
degauensi. & p ducatu aquitanie post. xv. dies a pa
scha veniret. super his que aduersus eum propone
ret aduersus eum responsurus. Qui quoniam ad diem
predictum nec in propria persona venit nec responsale suffi
cientem mittere voluit. habito rex philippus consi
lio normannia ingressus muniuncula quaz boto
uant vocant funditus euerit. deinde arguellum &
mortuum mare. Tandem gornacum cepit. totaq; terras
quas hugo de gornaco tenebat sibi subiecit. Ibidem
archum militem fecit. tradens ei comitatum britanie qui
ei competebar iure hereditario adiacens comitatum
pictauiensium & andegauensium quos sibi acquireret iu
re armorum. sed &.cc. milites i auxilium magnamq; pe
cunie summam ei tradidit. & sic eum perpetuo in hominem
legem accepit. Qui cum ab eo recessit rex anglie ei su
perueniens ex impulsu ipsum cum hugone bruno &
gaufredo d laudunaco. & postea vicecomitem lemo
nicensem cepit qui tamen tres erat ipsius regis anglie
legij homines. Sed quoniam hugoni bruno qui erat
vicecomes thearcentis uxorem suam videlicet filiam co
mitis engolismensis sibi abstulerat ab eius fidelita
te recesserat & regi francoz sub iuramento datis et
am obsidibus confederati fuerant. Ut autem hiems sup
uenit. uterq; rex sine pace & treuga marchis mu
tis a bello cessauit. **CLXVIII** De munitio
nibus capitis a rege philippo i aquitania & normannia

Anno domini. M. cci. rex philippus cum ex
ercitu aquitania intravit. & adiunctis si
bi i auxilium pictauiensibus ac britonibus mu
nitioes multas cepit. Tunc etiam comes alenconis ei
confederatus. terram suam eidem custodiendam tradidit.
Reuersusq; rex i normannia cochas & insulam adelia
ci & uallum ruolij cepit. Inter hec innocentius papa
misit abbatem de camarij ad regem francoz & regem
anglie p reformanda inter eos pace. Qui adiuncto
sibi abbate triu fortium utriq; regi auctoritate aposto
lica preceperunt. ut conuocatis epis & principibus
regni. salua utriusq; iusticia pacem facerent. et ab
batias ceterasq; ecclesias p gentes eorum destructas
i statum pristinum reformaret. Audito rex philippus
huiusmodi mandato causam ad summi pontificis ex
amen p appellationem interpositam reuocauit. Deinde
collecto exercitu radipontem obsedit. erectisq; e
ribus ligneis i circuitu fortiter impugnavit ac cepit.
Post hoc castz fortissimum gaillardum a rege ricardo
i excelsa rupe super secanam edificatum obsedit. In qua
s. obsidione. vi. mensibus et eo amplius moras fecit
ipsiq; tandem cum magna pugna cepit. Anno pno
tato sulco presbiter de melliaco moritur. multiq;
p eum cruce signati post multos labores veneciam ve

niunt. sed transitus impedit. multiq; obeunt et mul
ti redeunt. reliq; sua expendunt. Die. xxx. may fuit
terremotus tribus ante ascensionem domini diebus
et vox terribilis auditur. magnaq; pars urbis acho
nensis cum palacio regis corruit et populus multus
perit. Tirus pene omnino vertitur. Archas opidum
munitissimum ad solum usq; diruitur. tripolis maxima
pars ruit. et plebs plurima suffocatur. Antarados
autem illesa seruatur. i qua beatus petrus apostolus
primam basilicam beate dei genitricis construxisse dici
tur. Dehinc terre sequitur sterilitas et hominum mor
talitas. Guillelmus remensis archiepiscopus apud laudu
num moritur intestatus. nec multoties etiam retrochus
nepos eius cathalanensis episcopus negligens in sacerdo
tis officio decedit fere simili modo. Iohannes autem
rex anglie archum britanie comitem filium maioris fra
tris sui gaufredi apud mirabellum capit. ceterisq; p
obsides liberatis ipsum ut fertur latenter pimit. Su
per quo a baronibus apud regem francie accusatus
cuius vasallus erat. cum comparere nollet post mul
tas citationes p iudicium pium exheredatus est.

CLXIX De infectioe dauid idie regis a tartaris
Anno domini. M. cci. secundum quosdam
tartari post occasionem domini sui exierunt
in populorum destructionem. Hi etenim prius
adhuc i terra sua videlicet thartaria que affinis est
indie residentes contra regem dauid dominum suum
videlicet presbiteri iohannis quondam dominatoris
et imperatoris indie filium conspirauerunt. eumq; do
lose machinando interfecerunt. antea siquidem ab anti
quo thartaria indie regi fuerat subiecta ei q; pacifi
ce et quiete debita usq; ad tempus illud exoluerat
tributa. Cumq; predictus rex ab eis tributum solitum
ex peteret. precipiens insuper ut in armis vel in an
garia aliqui defuissent. illi super aggrauatione manus do
mini sui conquerentes. inierunt pluries consilium
utrum ei simpliciter obedirent. an ei prout possent
obuiarent. Tandem unus eorum nomine cignischus
qui sagacior et antiquior videbatur dedit consilium
ut mandato regis contradiceret. et omnes unanimi
ter i eum exurgerent eumq; ac suos quos inuenire
possent occiderent. ad executionem autem iquit tan
ti facti oportet ut omnes in unum et unanimiter
congregemur. et unus de quinque qui super alios est
tuor ex omnibus quinquariis eligatur qui quatermo
nuncupetur. eiusq; precepto in omnibus obediatur
ab illis. et qui non obedierit occidatur. Similiter etiam
super nouem sit decimus. et super. xix. xx. et sic usq; ad
mille. et etiam usq; ad milies milia. Deiq; usq; ad
infinitum ascendendo tandem unus omnes super
excellens tanquam dominus et cam. i. rex vel impera
tor habeatur. cui omnes usq; ad mortem per omnia
obedire teneantur. Omnes autem consilium hoc o
corditer approbantes ipsum in dominum sibi cum suc
cessoribus suis elegerunt. eisq; predictam obedi
entiam i perpetuum se seruaturum promiserunt et us
q; hodie seruauerunt. Hic igitur electus altera die co
uocatis omnibus in montem altum ascendit. eosq;
exhortans ait. Scitis quod usq; nunc tria i nobis pec
cata semper inundauerunt. videlicet mendacium.
furtum et adulterium. Nunc ergo ne vindicante do
mo in executione huius facti vel alias i posterum impe
diamur de cetero nos omnes a predictis abstinere
ipsi promittamus ita quod si quis in aliquo eorum plap
sus inueniatur sine ulla misericordia occidatur. Quod cum
omnes se obsequaturos imperpetuum promississent
licet iam iniquitas merita sit sibi. precepit omnes illos

armis paratos congregari. eosq; i duabus aciebus diuisos vna die a duabus ptibus equaliter a medio terre distantibus terrā domini sui dauid ingredi. ac velociter eā pcurrentes nulli pacere sexui vel etati. **Illi ergo** causa seruitutis excutiende. triūphiq; obtinendi q̄plurimū armati de terza sua exeuntes. arcubus & sagittis clausq; siue fustibus tanq̄ amia suis potio abus p̄muniti quoq; maxima ps erāt pedes minor i bobus equitates. minima vero i asis & iumentis ac pullis equoz ofidētes domi sui ēraz simul a duabus ptibus inuaserūt. ea m̄q; totaliter i fusione sāguinis intinxerūt. **Rex autem dauid** aduē cum eoz audiens impuise nec vllatenus valens resistere. cū ab vna pte exercitus effugere vellet. ab altera puentus est & oppressus. tandemq; cū tota familia sua p̄ter vnicam filiā membrati detruncat? quam videlicet sup̄stitem p̄dict? cingischā sibi uxorem accepit et de ea vt dicit filios generauit.

LXX De rabbanata monacho nestorino

Rabbanata vero monachus xpianus sed tamen nestorinus. quia viuēte dauid rege fu it ei familiaris & fortasse q̄nq; consiliarius post mortē ipsius dauid a filia eius vxore cingiscam tandem ē euocatus et eidem occasione atiq; patris sui amicitie. & quia christianus erat consiliarius ac penitentiarius eius factus est. tartarisq; familiaris est effectus ipso tamen dumtaxat viuēte cingiscam pmittente. **At illa mortua** factus ē idē monachus tartaris extraneus. & ab eis elongatus. Ipse autem rabbanata tum mediāte regis dauid filia tum etiā mediāte curie frequentia. multa de osiliis & factis tartaroz nouerat. multaq; diuinādo eisdem reuelabat. **Propter** que nimis ad tempus ab ipsis est magnus abiturus. & ab illis qui curiā cingiscam & baronū eius frequentabāt sanctus est reputatus. **Postea** vero i armeniā maiore trāsiit. ibiq; i thauris ciuitate p aliquo tempus latuit sed sicut postea diligenti inquisitione p fratres predicatorum qui d mandato pape ad tartaros ibāt & ad ipsum etiā rabbanatā literas deportabant ac p viros religiosos et alios fidedignos inuētū est q̄ mercator erat & vsurarius ac diuinus & hereticus. fidiq; catholice & orthodoxe inimicus. licet etiā eam consideretur oretus. **Latebras** tamen libēter que rebat nec vnq̄ omedens ab aliquo de fratrib? se videri pmittebat. **Talis** semper vixit talisq; moriēs qualis vixerat sicut credere dignū & iustū ē ad infernū descendit. **LXXI** De exteriori qualitate tartarorum.

Sunt autem tartari homines turpissimi q̄ plures parui oculos habent grossos et p̄minentes multū coopertos palpebris ita q̄ valde parua ē aptura in eis latas habent facies latasq; habent frontes nasosq; platos. **Sunt** autē imberbes. exptio q̄ i superiori labio & i mento raros habēt pilos & quasi volatiles. graciles sūt in cingulo generaliter omnes exceptis paucis omnesq; fere sunt stature mediocris. rasurā faciūt. ppe verticis summitatē que descendit inferius per tempora ab aure vsq; ad aurē. sedetq; rasura illa sup caput eorum ad ferri equini modū. **Raduntur** itē a pte posteriori. & longos habent capillos. ac tricas retro iuxta aures. **Talem** etiā rasuram habent omnes illi qui cū eis sūt. ut romani & saraceni & alij. **Sed** facies hominū eoz dissimiles sūt facibus tartaroz. **Ipi** porro tartari leues & agiles sūt q̄plures. ac bene equitantes. **A** puericia quippe discunt equitare cur

rendo post armēta equoz & aliozū aialium. **Cūq;** maiores effecti sūt. cū patribus suis in bellis quasi p̄tinuis equitat. nullusq; eozū pedes vadit. **Sz** omnes etiā minimi garciones equis aut bobus insidēt quia breuissimas tibias habent. **Incomposito** itaq; gradu incedūt. & pedites ire diu nequeūt. **Mulier**es eozū turpissimē sūt. & eq̄tāt sicut & viri. **Equos** autem habent. qui nō ferrātur nec ozdeo vtūt multumq; sunt disciplinabiles ac magni laboris & castrati sūt & nares fixas habēt. **P̄terea** tartari modo interrogatiuo clamoroso loquūt in gutture rabido & horribili. **Cantātes** mugiunt vt thauri vel vlulāt vt lupi uoces inarticulatas i cantādo proferrūt. & hanc cātilenā alai alai omuniter ac frequentissime canūt. **Turpissime** bibētes. caput quatunt & quod bibunt velut equi in gutture trahiciūt. **In** tentorijs semper habitāt & nō in villis vel urbib? **Pastores** em̄ pecoz rurales sūt. ac gregib? ouium & capraz armentisq; boū & camelozū & equozū supabundāt. **In** hieme manere cōsueuerūt i planicie in estate vero pascuaz vbertatem sectantur in montibus. **In** luctuacōib? & in sagittationibus delectātur tanq̄ in suis potissimis gaudimōijs & exercitatōibus. xpianis autē debiliores sūt corpibus. v̄catores quidem mirabiles sunt & orōmati ac ferrati ad venandū pergūt ita q̄ animalia venaticia fugando corā se ducūt. **Deniq;** concludendo ea quali de seipsis corream vnam faciūt. **Et** tunc sagittando vndiq; interficiūt & capiūt. vilissime omedūt. **Panē** non habent nec curāt mensalibus non vtuntur nec manutergijs. eduntq; manibus illotis.

LXXII De cultu ac ritu religionis eorum

Num quidem deū tartari credunt. ipsum quoq; omnū esse tam visibiliū q̄ inuisibiliū factore. & tam bonoz in hoc mundo q̄ penarū esse datorē. nec tamē oratiōibus vel laudibus vel aliquo ritu ipsū colunt. **Nichilomin?** etiā habent idola quedam de filtro ad imaginē hoīs facta q̄ ponūt ex utraq; ostij tētorij parte & quidam de filtro in modū vberū femine subtus illa ea q̄ credūt pecorū suozū custodes esse ac beneficiū pullorū & lactis eis prestare. **Alia** vero d pannis sericis faciūt. illaq; multū honozant quidam ea ponunt in pulcro curru cooperto ante ostium tētorij. **Et** quicūq; in curru illo aliqui d fuzatur sine vlla miseratione occidit. cum autem idē la huiusmodi facere volunt. omnes maiores domine que sunt in statione conueniunt. eaq; cum reuerentia faciunt. **Deinde** ouem interficiūt. eamq; manducant. & ossa eius igne cōburunt. cum etiam aliquis puer isir matur. p̄dicto modo faciūt idolū & ligant super eius lectū. **Duces** quoq; millenarij ac cētearij semper habent hircū in medio sue stationis. & idolis p̄dictis offerūt p̄mū lac omnis iumenti ac pecoris. **Sed** & quādo p̄mo bibere vel cōmedere incipiūt. p̄mitus eis de cibarijs suis vel de potu offerunt. cumq; bestiam aliquam interficiunt. offerunt eoz eius idolo quod est in curru in aliquo capho. & vsq; in mane dimittunt. tunc quoq; de p̄fētia idoli auferunt illud ac decoquūt & illud manducant. **p̄mo** etiam imperatozi factum idolum ante statidē honozifice ponunt. cui multa munera offerūt sed & equos ei solent offerre quos nullus audet usq; ad mortem ascendere. alia quoq; animalia eidē offerunt que occidunt ad manducandum et nullū ex ossibus eorum confringunt sed igne comburūt huic etiam idolo ad meridiē tanquam dō inclinant

& aliquos nobiles inclinare faciunt qui se ipsis red-
diderunt. Vnde michaelē magnū ducem ruscie oc-
ciderunt cum nollet se imagini cingischā inclinare.
Solem etiā ac lunā & ignem & aquā & terrā uene-
ratur & adorāt. primicias eis potus ac ciborum offe-
rentes. mane. s. potissime atēq; comedāt ul' bibant.

CLXXIII De legibus ac statutis eorum

Statutū ē autē inter tartaros & a cingiscā
p̄mo eorū domino cōfirmatum. ut quicū-
q; in superbiā erectus auctoritate p̄pria si-
ne principū electōe voluerit impator esse. occida-
tur sine ulla miseratione. Propter hoc & vnus de
principibus nomine cuiusdā nepos ipsius cingischā
occaf? est ante electionem ipsi? quia regnare vole-
bat nō elect? Aliud quoq; statutū habet. qd omne
terzā sibi debeāt subiugare. nec cū aliqua gēte pacē
habere nisi subdat eis quousq; veniat temp? ipso-
rū interfectionis. Annis. lxxx. debent pugnare. &
.xviij. tātummodō regnare. post hoc ut ipsi dicūt ab
alia natōe debēt vincī ut vaticinatū est eis. nesciūt
tamen que illa sit. Et qui euadere poterūt ut dicūt
legem illā tenere debent quā tenēt illi q; bello eos
deuincēt. Ipsi nāq; tartari diuinationib? augurij
aruspicijs veneficijs & incantatōib? multū intēdūt
et cū illis a dmonibus respondeatur. deū sibi loqui
credūt. Est etiā statutū cingiscā illi? p̄mi qd p mil-
lenarios. cētenarios ac decanos eorū exercit? debz
ordinari. porro edictū generale chaā est. ut vbicū-
q; capiantur a tartaris vel a seruis eorūdem muli-
eres quantecūq; sint. ab ipsis teneāt. eisq; pro sua
volūtate abutantur. easdem in seruitutē sibi ppetu-
am si voluerint reseruantes. De equis quoq; tale ē
edictū chaā generale. Quicūq; tartarus equū ra-
pere potuerit vndeūq; & vbicūq; inuenerit et cu-
iuscūq; sit. ipse uerus possessor illius habeatur. dū
tamen tartari nō sit. porro de uiatorib? tale ē edi-
ctū generale ipsius. Quicūq; inquit tartarus seu
tartari seruus aliquem in viā inuenerit dū tamen
non sit mercator habēs bullā cartaricā ille inuentor
ris vel accipietis eū sic seruus perpetuus habeat.
& si sit tartari seruus donec a domino suo repetat.
Sunt autem duo genera tartarorū diuersa quidem
habentia idiomata sed unicā legem ac ritū sicut frā-
ci et theutonici.

CLXXIII De superbia eorum et impietate

Ante uero impietatis & arrogātie sūt ut
dominū suū chaā filiū dei appellēt. et ipz
loco dei super terrā venerantes adorent dicētes fa-
ctoq; ostendentes illud in eis esse impletū. Celum
celi domino ter. aū. de. fi. ho. Nam et ipse chaam
se filium dei appellat. et in literis suis sub hoc noīe
mandat omnib?. eiusq; subditi videlicet tartari de
mandato ipsi? principes suos baiochonoy et bato
violenter ab omnibus nuncijs ad ipsos venientib?
faciūt adorari cū triplici genuū flexiōe. triplici quo-
q; capitū suorū in terrā allisione. Deniq; supra mo-
dum gloriāntes & ad totius mūdi dominū i breui
se venturos p̄sumentes. Ita adeo desipiunt. ut ma-
iorē domino suo chaā neminē in mūdo fore credāt
vel etiā corā se nominari papā vel aliū maiorem su-
stineant. Omnes homines qui i mundo sūt veluti
pecudes reputāt. seq; solos hominibus p̄ferētes. pa-
pam et omnes xpianos canes appellant. ipsos etiā
idolatrās esse affirmant. quia ligna et lapides. i. q;
signū crucis in ligno et lapidibus impressū vel i
sculptū adorant. Somnia vero obseruant et male-
ficijs artibus intendunt. Habentq; magos secū vel

diuinos p quos a demonibus in idolis habitantib?
sibi responsa dari petūt. deumq; sibi ut dictum est
loqui credunt. quem. s. deū ythoga nominant s; ip-
sum comanī chaā appellant. quem mirabiliter reue-
rentur ac timent ei q; multas oblationes et primici-
as ciborū et potuū offerunt. ac secundū eius respō-
sum vniuersa faciunt. Solē patrem esse lune eo qd
lumen a sole recipiat dicunt. omniaq; per ignē pu-
rificari credunt. Dies ac menses maximeq; lunatio-
nes et annos et tempora obseruant. Nulli? diei vel
temporis abstinentia inter illos seruatur. Ad ce-
terorum hominum societate incōmunicabiles et in-
amicabiles sunt ut etiam colloquiū eorū eis habere
dedignantur et in ludis et vbicūq; p̄fera volunt.
Vnde cum in eorum exercitu duo xpiani georgia-
ni ab ipsis inuitati cum duobus tartaris luctarent
causa ludi. et duo tartari absq; ulla lesione corpo-
rum et a georgianis ad terrā essēt submissi. alii tar-
tari de eorū prostratione supra modum intēgnati
fremētes i georgianos illos irruerunt. ita qd eorū
vnicuiq; brachium vnum extorquendo confrēgerūt.

CLXXV De iporū cupiditate & auaricia

Antea vero in eis cupiditas exardescit. ut
cum aliquid quod sibi placeat vidēt statim
aut nimia iporū oportunitate extorqueant aut
violenter auferant ab illo cui? est velut nolit. pecu-
nias suas cōmittunt ad vsuram. ita qd accipiunt d
decem denarijs vnum ad vsuram p mensem. post
primum itēz decenarium de quolibet decenario d
cimato p vsuram iterum accipiunt vnum denariū.
Itaq; miles quidam in georgia de quingentis ipe-
peris a cataris acceptis p annos. v. retētis coact?
fuit eis. vij. milia reddere pro vsuris. Quedam eti-
am domina tartarica p. l. ouibus quas cuidam cō-
miserat. et ille per. vij. ānos tenuerat petijt ab illo
p vsuris illaz ouium ipepera. vij. milia que omnia
ille coactus exoluerat p vsura. pretrea super tri-
butarios suos aggrauant onus exactionis. ut i ter-
ra anagh magni videlicet cuiusdam terze baronis
primo siquidem chaam suum habet tbutum admi-
nus. xv. dragmas seu asperos qui bene valet. xxx.
stirelingos. Secundo domin? specialis. Tercio doi-
nus p̄uincialis. Quarto nuncijs solennes. Quinto fre-
quentes qui fiunt eis exeniorum presentatōes. P?
hoc etiam nuncijsupuenientes cum equorum anga-
rijs quibus puidetur in expēsis. preterea de quoli-
bz rustico laborate accipiūt aspos tres ac d quolibz
boues tres. et de sex pecorib?. iij. & munera quidē
bene accipiunt & nō sequuntē retributiones quia p
nullo dato alicui aliquid retribuunt vel etiam gra-
tis reddunt. quimpotius quecūq; quādocūq; il-
lis dantur. ea sibi deberi tanq; omnium dominis ar-
bitrāt. Itaq; manus eorum semper ad accipiendū
est porrecta sed ad dandum collecta. Cūq; infi-
tis abundent gregibus pecorum & armentorum.
multumq; in eis nutriendis et multiplicandis dele-
ctent. quia gaudium onagrorum pascua gregum
p̄ nimia tenacitate auaricie vix aut nunq; animal
omedunt sanum aut viuū. sed quādo mortuum ē
statimue moriturum vel muclatum aut aliqua mo-
lestia consimili afflictum. Deniq; cum abundēt ta-
bernacula ipsozū. manum egeno et pauperi non
porrigunt. hoc tamē solum laudabile quo ad quid
habent. qd vbicūq; in prandio vel cena aliquis eis
superuenerit libenter illud quo vescūtur ei omui-
cant. ac volentem secum omedē non excludunt.

LXXVI De effrenatōe eorū et luxuria

Sic autē i malicia sua effrenati sūt. vt nulla
tenus se debere vel posse refrenari putēt
a destructione quā ceperūt. Exemplūq;
tale de seipsis non verentē ponere. Nos inquit su
m? qñ sagitta de manu sagittātis emissā q̄ nunquā
desistit. dōec obstaculū eum repellēs & cōfringēs
eū inueniat. Sup multitudine quoq; gētis sue glo
riātes. nullā gentē eis resistere inuēt. p hoc exem
plū quod i medio pponūt. Nos sumus autē vt flu
uius magnus aquarū multaz. qui pze profunditate
sua nimia transuadā nequit. Cuius impetus inun
dās absorbet quecūq; inuenit. licet a puo fōte ori
atur. & a pluribus riuiis deriuetur. Ceterū etiam
mimi garciones eorū accipiūt et rapiunt mulieres
p ciuitates eis subiectas. s. georgie. turquie phidis
armenie maioris & minoris. exceptis etiā illis que
proiūdent a cōmunitatibus ipsis. Idem quoq; gar
ciones iporū ac nunciū quoscūq; equitātes ibidem
inueniūt si equitaturis indigēt. faciūt illos d equis
descendere ac ducūt eos vbi voluerint. Oculos icō
tinentes penitus habent tartari plenos icessabiles
elicti omnibus pecudibus se indifferenter commi
scent sicut & saraceni. nā in illis semp rigit sodo
mie peccatū. & i tartaris est etiā diffusū. Preterea
vxoies sibi tartari accipiūt quotquot volunt et su
stentare possunt. nullusq; cōsanguinitatis vel affi
nitatis gradus i eis obseruatur. Nam vxoz tartari
cū mortua fuerit. ille omnes sorores eius vel filias
earū si sibi placeat singillatim vel simul i vxozes ac
cipit. Persone tres tantū ab eo excludunt. matri
monios. mater & filia & soror. Omnes em psonas
alias sibi vel vxozibus quas habent vel habuerunt
aliter attingentes sibi libere accipiūt vxozes. cunq;
tartarus vxozem accipit non reputat eā vxozem su
am donec ab ipo conceperit & peperit. Vnd si ste
rilis sit ipse si vult eam dimittit. Item maritus do
tem pro vxoze non recipit donec illa ei puez pepe
rit. Similiter nec mulier a patre vel a matre do
tem nec ipsa peperit. **LXXVII De crudelita**

Ote iporū et fallacia.
Rudeles adeo sūt. vt nec senem reueren
tur. nec pueroz misereātur. Effusio sang
nis apud eos tāquam effusio aque reputatur. hūa
nozumq; corporū pstratio tanquā stercoz coacer
uatio computatur. nec solū in vnam gentē sed etiā
i christianorū et omniū aliorū hominū exardescūt
extinctionē. carnes humanas deuorāt vt leones tā
assas igni q̄ elixas & hoc quandoq; causa necessita
tis quandoq; causa delectatōis. quandoq; causa ti
moris & horrois incutiēdi populis hoc audituris
Itaq; in occisione hominū exultantes gloriātur &
in multitudine occisorū anima eorū mirabiliter de
lectatur. Itaq; de rupibus homines precipitāt. ali
os colla ponēdo super lapides excerebrant. alijsq;
lapidibus ipsū terrendo collū occidūt. Intranses
domos homines etiā timore mortis absconditos i
fixos cultello in corde occidūt & sanguine eorū
adhuc de vulneribus effluente sedēt & comedunt
ac bibūt dicentes iterūq; pcurientes. Ecce modo
iacetis hic vos inimici nostri. Multa quoq; in eis ē
dolositas fallaciaq; & mēdicitas vnde cum an mu
nitionē aliquā obsidētes lōgo tempore stant blāde
loquūtur obfessis. multaq; illis promittūt vt se in
manus eorū tradant. Et si quidem illi se reddiderint
eis dicūt illis Exite ad nos ut secūdo morem no
strū numeremus vos. cūq; ad eos exeūt quos cōpi

unt esse artifices sibi reseruāt alios autē omēs pre
ter illos quos sibi pro seruis retinere volunt cū la
pidibus sup lapides excerebrāt. In bellis etiā quos
cūq; capiunt occidūt. nisi forte aliquos resuare ue
lūt vt illos in seruitute semper teneāt. Occidēdos
autem p cētenarios diuidūt vt cū bipēni ab eis inē
ficiātur ipsi vero diuidūt hos p captiuos. & vnicū
iq; seruo ad interficiendum dant decem vel plures
vel pauciores. secundum q; maioribus placet. De
niq; si aliquid promiserint illis qui se reddiderunt
nichil obseruāt sed quascūq; possūt occasiones cō
tra eos querunt & opponunt. hoc itaq; semp i eis
oportet attēdere q; sepius fraudulētia doloq; ma
gis pugnant q̄ fortitudine.

LXXVIII De victu eorum

Porro in victu sunt homines immundissi
mi atq; spurcissimi. neq; etiā mensalib;
nec manutergijs vtuntur nec panē habent vel cu
rant sed quidam ipsum etiam comedere dedignāt.
Olera quoq; vel legumina nō habēt nec aliquid ali
ud q̄ carnes ut comedant. De quibus etiam tā pau
cas manducant q; alie nationes vix inō viuere pos
sēt. Porro omne carniū genus preterq; mule quia
non gignit comedunt. & hoc turpissime rapaciter
q; tangētes pinguia digitos suos lambūt & ocre
is suis tergūt. Solēt tamē maiores aliquos habere
pāniculos cū quibus ad vltimum tergūt. manus o
mesturi nō lauant. nec postea scutellas. Et si aliqñ
eas brodeo carniū abluūt itēz loturam cum carni
bus in olla reponunt aliter etiam nō lauat ollas vel
coclearia vel alia huiusmodi vasa. i canib; at eqnis
plus delectantur q̄ in alijs. Ratos etiam & canes
edunt. & caros libētissime comedunt. vinū libētis
sime bibunt quando habere possunt. lacte iumentio
quod ipsi kamous vocant quotidie sicut & homies
ceteri vino forei se inebriant. Cūq; kalēdas vel fe
stiuitates venterū suoz celebrant. cantū vel poti;
vlulatu atq; potatōibus vacant. Et q̄diu potatio
nes huiusmodi durāt nulli negotio intendūt nullū
q; nunciū expediunt. Quod & fratres ordis p
dicatozū qui ad illos a papa missi sunt in eodē exē
citu omozantes p. vi. dies cōtinuos probauerunt.
Carnes autem humanas deuorant vt leones assas
igni & elixas comedētes. cūq; capiunt aliquē sibi
cōtrariū & inimicū ualde cōueniunt i vnum lo
cum omesturi eum in ultionem rebelliois sibi facte
sanguinē eius auide sugētes uelut sanguisuge infer
nales. Deniq; cum eis uictualia dīficerēt in obsidio
ne. s. cuiusdam vrbis hūmoz d decē hominibus ac
cipiebatur unus ad manducandum. Pediculos etiā
comedunt. vxoz uiri & amic; amici d capite uel aliū
de illos extrahētes atq; dicētes. utinam sic possim
facere de inimicis domini mei hic astantis. Apud
ipsos ē peccatum magnum. si aliquid d cibo vel po
tu pire pmittunt. ideoq; ossa nisi prius extrahatur
medulla dari canibus nō permittunt.

LXXIX De habitu illorum

Habit; autē eorū communis & solēnis est
talis. capillos habēt oēs cuiq; coloris
sunt qui nō sūt profundī in se sed quasi la
icorum mitre super capita iacent plane. In poste
riori uero pte extētam habēt caudam ad vni; pal
me lōgitudinē. & in latitudine tantundem. & etiā
i cauda dilatantur aliquantulum i maiore. Ore ca
pillorum ipsozū i anteriori parte & i laterib; ha
bēt quādam reflectionem extra ad grossitudinem
digiti sed non in pte posteriori. Due quoq; ligatē

in eisdem oris supra aures insute sunt quibus sub m-
to colligatis capellū inherere capiti faciūt ac ne a
vento vel aliquo alio euellatur infigunt uel impi-
munt. Super has quoque ligaturas due sunt lingule
pue volatiles ad decorē siue potius ad terrorem. Hu-
iusmodi ergo forma capellozū est tartaris omnibus
que quotquot sunt cū eis. **H**abitus autē tartaricus
quo totū corpus eozū supinduitur exceptis braciis
in pluribus est nigri coloris. In latere sinistro ante
quod induatur diuisus est & aptus ab umbilico & su-
pra in anteriori pte equaliter a latere in latus se ex-
tendens. & inferius vltra gēna nō descendēs. In
parte posteriori descendit plus aliquantulū quā i a-
teriori non extēsus vltra costas vel dilatat. ac us-
que ad humeros retro supraextensus duabus lingu-
lis latitudinis triū digitorū insutis sup humeros p-
ti posteriorā. & inferius recte descendētibus. p-
ti anteriori p umbilicū a latere in latus se equalitē
extendentes insuuntur. Ab ipso autē indumento nec
brachia nec latera nec pectus neque aliqua anterior
pars ab umbilico & supra exceptis duabus lingulis
sunt cooperta. Quidā etiā ipsorū supra dispositioez
pdictam in duobus lateribus habent fissurā. hec est
forma specialis indumenti quo a ceteris hominibus
discernuntur tartari. **A**rmati autē sunt corijs supe-
positis laminis ferreis coniunctis. laminisq; uel co-
rio brachia cooperiūt supius sed nō inferius. **C**um
autē sagittas arcu trahunt. dextrū brachiū a tota
armatura exiit factūque tractu reindunt. hac utū-
tur tantūmodo barones ac pugnatozū duces. eozū
que signiferi & cūestabuli. **V**nde nō crediē decima
pars ipsorū eā habere aut ipsā deferre. **C**apellos ha-
bent de corio multiplicato ad modū patellule. gla-
diosq; paruos ut saraceni longitudinis vnius bra-
chij & vnius incisionis seu cesure cultellis nesciunt
pugnare nec portant illos apte. **N**on veniunt scu-
tis. paucissimi quoque utuntur lanceis. cū autē utun-
tur eis a latere pcutiunt ex ipsis vinculo insū mita-
te lancee ligato & in brachio ipsā portant. **Q**uidā
autem vncos habēt i fine lanceaz. **S**up omnia ve-
ro innituntur arcubus & sagittis & cursu equozū.

LXXX Qualiter i pugna se habent.

In bellis em astutissimi sunt. quia iam per
lxxx annos & amplius cū ceteris gentibus
ut dicitur dimicauerūt. **L**icet em superi-
us dictū sit quod in anno domini. M. cclj. iuxta quos-
dam de terra sua egressi sūt. **Q**uidā tamen dicunt
quod citius exierūt. & fortassis ante illū exitū vltimū
multis iā annis pugnaverāt. in quibus & domi sui
terā & alias ppinquas regiones vastauerūt ita quod
a terra sua nō ex toto recesserāt. cum autem ad bel-
lū ire volūt cursores pmittūt. qui secū nichil pter
filtra sua deferunt. **E**t hij quod nichil rapiūt. domos
nō cōburunt. bestias nō occidunt. sed homines tan-
tū vulnerāt. aut piment si possunt. vel saltem i fu-
gam mittunt. nichilominus autē principes exercitus
ex omni pte mittunt predones. & post hoc ad iue-
niendū homines ac iumenta mittunt alios qui ual-
de sunt ad querendum sagaces. cum autem vident
hostes. vadūt ad eos & unusquisque iacet tres sagit-
tas vel quattuor contra sibi oppositos. & si supare
non possunt eos. regrediuntur ad suos. hoc autē
i fraudē faciunt ut aduersarij sequantur illos ad lo-
ca quibus insidias posuerūt. **T**unc em illos circum-
dant & vulnerāt & occidunt. **P**orro si magnū ostra-
se exercitū vidēt. aliquando per vnā dietā vel du-
as ab eo diuertunt. aliāque terre partē inuadunt &

homines interficiunt. terramque vastates destruunt
ac si nec hoc quidē facere possūt ad .x. vel .xij. die-
tas retrocedunt. **A**liquando etiā i loco tuto morā-
tur. donec aduersariorum exercitus sepetur. & tūc
furtim veniūt subitoque totam terram depopulātes
irruūt. **D**enique sicut dictum ē supra non tam viri-
bus pugnat quod dolo & fallacia. cū itaque volūt ad
pugnā accedere acies ordinant. duces que vel princi-
pes bellū non intrant. sed alonge cōtrastant. **I**ux-
ta se uero pueros & mulieres in equis habēt & ali-
quando etiā sup equos ponūt imagines hominū
ut credatur esse multitudo magna bellantium. con-
tra faciē hostium vnā aciem captiuozū suoz trās-
mittunt. & alias fortiorum hominum acies ad dex-
tram & ad sinistram mittunt. ut aduersarij illas nō
videant. sicque illos circūdant & i mediū colligūt
ex omni pte pugnare incipiunt. si forte aduersarij
fortiter pugnant & faciunt eis viā ut fugiāt. mox
que ibi fugientes abinuicem separati sūt insequantur
illos pluresque tūc in fuga quā i bello possūt occidunt.
Itaque nunquā libenter cōgrediuntur si aliud possūt
sed homines equosque sagittantes vulnerāt & occi-
dunt. cūque tam homines quā equi debilitati sunt
sagittis tunc facile cōgrediuntur cum eis.

LXXXI Qualiter regiones inuadere solēt.

Quoniam autem inuadere pergunt aliquam re-
gionem i vnum ordinem procedentes acie
faciem suam occupant terre latitudinem
& situm in quo positus ē vnusquisque tenet. nec ad
dextrā vel sinistram diuertere ptez audet. **I**taque regio-
nem illam ingressuri & accepturi omnes de nocte
ad montes circumadiacentes ascendunt. **E**t mane fa-
cto cursarios ad planiciem de quibus supradictū
est premittunt. **A**lli vero de planicie cursarios eui-
tare nitentes fugiunt ad montes ubi se saluē pos-
se credūt. statimque occiduntur a tartaris ibidem la-
tentibus. & ad ipsos descendentes. **I**taque qui vo-
lūt regiones suas ab illoz inuasionē seruare. debēt
contra illos homines ad pugnam priusquā ipsi p-
ram incipiant diffundi mittere. **P**ostquam em spgi
per aliquam terram incipiunt. nullus iam congrue
de terra illa potest alteri auxilium prebere. quoni-
am ipsi cateruatim homines querūt & occidunt et
sic quidem se in castris includunt tartari tria vel quē-
tuor milia hominū aut plures circa munitionē quā
eam obsideāt ponūt. ibique nichilominus per terrā
ad hominum occisionem se diffundunt. **T**ales etiā
qui se munitionibus includunt porcos suos incar-
ceratos esse dicunt. magisque de talibus quam de a-
liis securi sunt & gaudent. quia iam illos esse suos
asserūt. **C**um autem inimicis ad pugnā occurrunt
primis currentibus terminos vltra quos nō gradi-
untur ponunt. **S**imiliter faciūt etiam secundis &
tercijs et omnibus alijs. **I**terumque quādo refugiunt
termini sunt eis positi vltra quos nullatenus fugi-
ant. **C**um em aduersariorum fortitudinē se preuale-
re posse non credunt ante illos fugiunt et quasi se
ab illis fugari faciunt. cūque illi armati tartaros in-
ermes diu insecuti fuerint ac pre grauitate armorū
et uie lōgitudine lassati iam non amplius sequi po-
tuerint. tunc tartari super equos recentes ascenden-
tes. se super illos cōuertunt & in eos et capiēdo &
occidendo insiliunt. **A**liquando eē fugiēdo cedunt
eis. ut eis locum inē ipsos intrantibus faciunt. ipsi
que se dispergunt & dilatant ut ita dispersi ad sibu-
lum vel clamorem unius i vnum cōgregati. hostes
vndique circumtingant & conterāt. **I**n omnibus autē

etiam quas destruunt tarenti semp sequitur fames

LXXXII Qualiter munitiones obsident

Doro cum aliqua munitione obsident. unde
q3 illaz ne quis ingredi vel egredi possit
circūdant. fortissimeq3 machinis & sagit
tis impugnat. Nec die vel nocte a prelio cessat ut
illi qui sunt in munitione non quiescant. Ipsi tamē
tartari vicissim quiescunt. quia ne nimis fatigentur
acies diuidunt. ita q3 una succedit alteri in pugna.
Proiciunt etiā ignē grecū & arumaz hominū quos
occidunt ipsam liquefactam sup domos proiciunt
& ubicunq3 super illā pinguedinem uenit ignis ar
det velut inextinguibilis. Extingui tamen potest
vini aut ceruise supereffusione. Et si super carnez
cecidit. extinguitur manus confractione. Cum au
tem hoc modo vi preualere nō possunt introitum
munitionis vel fontes aut etiam fluuium obstruūt
vel fluuiū diruando illā submergunt. alioquin mu
nitionem suffodiunt. & armati sub tera ingrediū
tur. Vnaq3 pars cū hominibus intra munitionem
pugnat. altera vero pars ignem apponit ut com
buratur. si vero nec sic preualent. ante munitionē se
dunt. suamq3 munitionem contra illā faciunt ne g
uentur ab illis fortasse iaculis aut sagittis. & aliqñ
stāt añ munitionē per multa tempora. s. p. xij. años
& amplius. sicut vidit frater iohannes de planoca
pi i alania. Porro qñz cū obsidentes castz vel urbē
habitantibus in ea se preualere nō posse vident. nō
longe ab illa fugiūt. & aliquantulū latitant. Cūq3
obsessi eos longe recessisse vel etiam omnino. a fini
bus illis abscessisse credunt. tunc quasi securi mu
nitionem aperiunt. ac illi statim in eos irruūt. urbem
q3 vel castrū accipiunt. Cūq3 item em centū porta
rū in phide que vocatur sapham nō sua virtute sed
aquaz inundatione quas illuc diruari fecerūt. acce
perūt. Sic quoq3 multas terras plus fraudulencia
vel ingenio q3 viribus acceperunt. **LXXXIII**

Qualiter erga captos vel deditos se habet

Autem superius iam dictū est blāde lo
quē obsessis. multa q3 fallaciter ut in eo
rū magus se tradant pmettūt eis. Cū illi
se reddiderit vel capti fuerint. oēs occidūt excep
tis artificibz quos ad opa sua reseruat. vel si quos
alios retinere pro seruis acceperunt. Nobilibus &
honestis hominibus nūq3 parcūt. & si forte aliquo
casu reseruant ex illis nec prece nec precio vterit
de captiuitate exire permittūt. Occidēdos autem
ut dictū est supra per cētenarios diuidūt. cūq3 i
homines de obsesso castro tāq3 sibi repugnātes oc
ciderūt in signū victorie ac glorie. certicūdisq3 nu
meri occisorū atq3 ad terrorem ceteris hominibus
incutendum vnū ex illis quasi millenariū in aliqñ
locū excelsū & eminētē erigūt. capite subuerso pe
dibus erectis. alijs hominibz occisis iacētibz i ter
ra prostratis. Itaq3 cū cepisset ut dictū est drubal
ti ciuitatem in phide ad sue crudelitatis ostensionē
& audituris incutendū timorem omnibz habitatoz
bz illius decapitatis. aures rebellū sibi iam mortu
orū absiderūt. duosq3 sūmarios oneratos auribz
in aceto positos ad chaam trāsmiserūt. Deniq3 cūz
nullis hominibus pacem faciunt nisi eis subiciātuz
sicut antiquū cingis cham apud eos preceptum ha
becur. hec sūt autem que ab illis petūt qui eis se su
biiciūt videlicet ut cū eis cōtra omnē hominem in
exercitū vadāt. ut & de omnibus tam de hominibz
q3 de alijs rebz decimam illis reddant. Vidit etiam
frater iohannes de planocarpī supradictus. s. d. o. z

ōine fratru minorum quēdam in ruscia saracenum
ex parte chaam missum. qui de tribz pueris vnum
petebat. secumq3 ducebat. similiter etiā ducebat vi
ros qui vxoribus carebant. & mulieres que vires
nō habebant. precipiebat nichilominz ut vnusquis
q3 quantumcūq3 etiam paruus puer diei vnus vel
quantumcūq3 pauper siue mēdicz pro tributo sol
ueret vnā pellem vti albi vel nigri. & vnum ca
storem nigrū vel aliqñ tale quod tantundem va
leret. Principes autem eis subiecti cū ad illos rei
unt habēt ut alie viles perfoe. nec vllum ab eis ho
norem recipiūt. oportet etiam ut eis munera mag
na presētent. precipueq3 ducibus & vxoribus eoz
& officialibus millenariis ac cētenariis. quimetiam
nō solum ipsi sed eoz quoq3 serui valde importūe
petunt ab eis & a nūciis quādo mittūt ab ipis. Ali
quibz inueniunt occasiones ut eos occidant. & ali
quos veneno vel potōibz pūmūt ut ipsi soli in ter
ra dominiū habeant. Itaq3 quos sub tyrannide sua
reigūt cōfrīgūt & atterūt. in bilibz oculis inuē
tes ac dētibz infremētes i eos. s. quos subiugare nō
possūt. **LXXXIII**

De sclauis eorum

Turcos & salimanos. i. saracenos & co
manos. & etiam tartares seruos suos &
xpianos ad se de diuersis locis adductos
quos in bellis sibi mediāte gladio acquisierūt sclau
uos suos faciūt. Quos & nudos & i pēuria victz
extrema pene spiritz exhalātes. verberāt etiā & af
fligūt prout volunt. Eosdem etiam sine causa si eis
placet occidunt. Ritus autem xpianos & quaslibz
sectas & quozlibet hominum cultus secure ac li
bere obseruari permittūt inter se. Et ubicunq3 eti
am dominantur nec curant de quozlibet hominū
consuetudinibus dummodo sicut ipsi precipiunt i
omnibus eisdem seruiantur. Itaq3 machometi lex i eo
rū exercitu a saracenis quotidie quinquies palam
omnibus auditibus proclamatur. & etiam p om
nes ciuitates in quibus ipsi saraceni habitāt. & qui
eoz dominio subiugant. Ipsi quoq3 saraceni i exē
citu eoz & in omnibus eoz ciuitatibus ad perfidi
am suam nephandam exhortant et atterunt homi
nes ac pervertunt. ut errorem eoz sequantur. sunt
etiam mulieres plurime inter eos captiue. Nam p
ter artifices operū quos sibi vt les estimāt. et ido
de ciuitatibz captis illos i perpetuam seruitutez si
bi reseruant. Mulieres quoq3 iuenculas virgines.
aut coniugatas captas sibi forarias faciunt. easq3 i
nuditate et extrema famis pēuria seruire cogūt ho
minum quoq3 decimas ut dictum est accipiunt et
ipsos i seruitutem redigunt. Decem enim pueros
computāt et vnum accipiunt. et de puellis idem fa
ciunt. Quos omnes ducunt i terram suam. et i ser
uitutem tenent perpetuā. Quidam etiam viuentes
vnum de sclauis suis eligunt ut i tumulo ipsoz vi
u? pōat cum eis quanto in morte sepeliendū sunt.
Deniq3 adeo subiectis suis odiosi sunt. ut etiā mul
ti qui cum eis i exercitu sunt si haberent fiduciā q3
nostri nō eos occiderent ex omni parte cōtra illos
pugnarent sicut ipsimet fratri iohanni supradicto
dixerunt. **LXXXV**

De mulieribz eorum

Artaree autem mulieres epistie sūt. Vx
orate quidem omnes super capita sua de
ferunt canistrū longitudinis vni? pedis
ac fere dimidiū undiq3 rotundum. et in parte supe
riori latiore. coopertum et ornatum undiq3 seri
co vel samite atq3 margaritis et monilibus circum
datum. oculis pauonum infixis desuper ad decorē

habēt etiam frena fallerata & inargentata et inaurata. atq; in pectoralib; campanulas infixas magnum emittētes sonitum ad gloriā eaz & decore. Palefridos equitant magnos et pingues. habētq; cambucas de corio diuersis colorib; depicto. cu; auro multo inserto. ex utroq; equi latere depēdentes. virgines autem et n̄ vxorate de facili discerni non possunt a viris. qm̄ in omnib; maximeq; i habitu ac gestu vniformes sūt illis. vxores autē magnoz baronū omnes indute sūt samitis vl' pūpuzis deauratis. sicut & mariti earum. Communiter autē alie mulieres boqueranno stricto sub cingulo multis plicis sumptuosis operato & insuto omnes vestiunt. quod añ in se totum vnum continuum p; quā indutū est i sinistro latere cū quattuor vel qnz nodulis claudic vel firmat. Habent etiam alia idu menta de panno laneo albo communiter omnes tātari quo se induūt desuper in tempore pluuiali vel etiam hiemali. Et viri quidem eaz exceptis sagittis omnino nichil operantur. sed exercentes se ad sagittandū ueniantur & inter se luctantur. De gregib; etiam aliquantulum habēt curam. Equos valdē custodiunt. imo etiam rezz omnū maximū cōseruatores sunt. Porro mulieres opera diūsa faciunt operantes. s. pellicia. vestes. calceos. ocreas. & omnia que de corio fiūt. Curzus etiam ducunt & repant camelos onerāt. & alique sicut & viri sagittant. se moraliibus etiam omnes vtūt sicut & viri. Sunt etiam alie velocissime & in omnib; operibus suis strenue. virgines & omnes mulieres equitant. pharetras & arc; portant. In equis quoq; sicut & viri agiler currūt. & vtriq; multū i equitando laborare possunt. **LXXXVI. De morte ac sepultura eoz**

Omnis aliquis eoz ad mortē infirmatē hasta vna i eius statione erigit. & circa illā filerū nigrū circūuoluitur. Extunc nullus audet ita re terminos statōis illi. Cūq; fuerit mortuus si d̄ minorib; est. occulte i campis sepelitur cū vno tētozio suo sedendo i medio ei; ponūtq; mensā ante illū. & alueolum carnib; plenū & lactis iumentū ciphū. Sepeliūt etiam cū eo iumentū vnū cū pullo & equ; cū sella & freno. aliū autem omedūt et cū stramine coriū ei; implentes super duo ligna vl' qe tuoz i alto ponūt que omnia faciunt p mortuo ut habeat tentoriū & etiam iumentū i alio mūdo. de quo. s. iumento lac habere possit. & equos sibi multiplicare i quib; tūc possit equitare. oītaq; illi; eq; quem cōmedunt pro anima ei; cōburūt. vnde que nūc mulier ad ossa oburēda pro anīab; ipoz mortuoz. Si vero diues & magnus homo fuerit tātarus qui mortē cū habitu preciosissimo sepeliūt. ac remoti; ab omnibus i abscondito loco ne habitu suo spoliēt. Amici quoq; ipsius equū eius a capite icipientes vsq; ad caudā excoziant. & corrigiam i de latitudinis pue pūmo secundū longitudinem illaz excindunt. Deinde totam equi pellem extrahentes palea implent. & i memoriale mortni habēdū. contū per equi fundamentū vsq; ad collū figūt. ipsūq; hinc & inde supra duas furcas eleuatū suspēdūt. Porro carnes equi quasi pro anime illius suffragio vt dictū est omedunt. & planctum super mortuo quidam p. xxx. dies. quidā plus. quidam minus faciūt. Magni quoq; barones vt dictum est. anteq; moriant. vnū sibi de sclauis suis eligunt. quem signo quodam suo signātes quando moriūtur viuum poni secū in tumulo suo faciunt. sūt & alij tartari

quidam inter alios xpiani quidem sed pessimi. quorum filij cū patres suos senescere vident. ac tedio senectutis aggrauari. dant eis comedere pinguiā quēdam vt caudas arietū & huiusmodi. quib; oppressi de facili valeāt suffocari. Cūq; sic mortui fuerint. corpora eoz cōburunt. ac puluerem eoz colligentes quasi preciosum quiddā custodiunt. Inde q; quotidie quādo comedūt cibaria sua ex hoc puluere spargunt. **LXXXVII. De nationibus quas tartari p; necē dñi sui subiugarunt**

Regē itaq; dauid cū omnibus suis necato vt predictum est a tartaris. cingiscā cetēriq; tartari d̄ perpetratis supra modum gloriātes flagitiis in tantā amentie exarserunt supbiā. vt instigāte dyabolo cōcipent animo sicut dñi sui terzā. ita totū paulatim mundum suo subiugare dominio. Animati nāq; super obventa victoria de indis deo pmittente. regisq; dauid & populi suis exigentibus peccatis. iuuenibus fortibus ac bellicosus viris secum retentis. & in seruitutē suā redactis. arcuadiacentes regiones ceperūt paulatim inuadē & expugnare. tādēq; no dō minio penitus subiugare. sicq; qui a principio pauperes & abiecti sclauū & tributarij tām regis indie inuaserūt. super ordināte dñi iudicio. multozq; populozū peccatis exigētib; i auro argēto & possessionibus aialū ac multitudīne seruientiū diuites facti ac fere sup oīa colla ozietaliū nationū domi effecti sunt. siq; dē nulli hoim cedētes a tartaria fere vsq; ad ortus solis & ab ortu solis vsq; ad mare mediteraneū dilataci sunt. & innumerabilia regna suo dominio usbiecerūt. In oīib; autē terzis que ab eis destruntur. statim fames valida sequit. sicut postea p exēpla manifestabit. Plurimis itaq; terzis i seruitutē eoz redactis quēdam viriliter resisterūt eis. videlicet idia magna. & quēdā magna pars alanoz & qdam magna pars hioz et ges saxozū. Quādā em̄ eoz ciuitatē tartari obsederunt. sed eis pualere nō potuerūt. Et reuera tartari nō par timidi sunt erga illos qui eis fortē resistūt. nec vnq; insiliunt i homines ostātes. seq; viriliter defēdētes atq; repugnātes. sed virtus eoz ē ptra fugiētes. Itaq; super omēs populos timēt fracos. Sic em̄ ipsi et oēs trāsmarini large sumpto vocabulo nomināt omēs xpianos. Vnō frates pōcatores a papa missi ad eos cū venissēt in exercitū eoz timuerūt ipsi tartari valde dicebātq; p exercitū q; franci veniebāt. qui sequētes fratres i media turquia erāt. Deniq; vbiq; potestātē habēt. francos in solidis. i. stipēdijs recipi phibēt. Quātū vero odiunt tartaros sacraceni et georgiani et armeni. cetēriq; populi qui eis tributarie sūiunt nulli dubium ē. fratrib; p dictis ipsimet eoz afflictōe et miseria cōstricti retulerūt. **LXXXVIII. Qualiter corasminos destruētes fugauerunt**

Taq; post victoriā de indis vt pōictū est engētes ceruicē supbie. ac te totū mūdi subiectione psumentes. ad corasminos trans miserūt pmos nūcios tāq; ad sibi ppinquiores arzogāter eis mādantes quatenus cingiscā et eius exercitui humiliter obedirēt. ei;q; seruitiū ppetuū cū tributo impēderēt. At vero corasmini sup mādatiōe sibi facta qplurimū indignati predictos nūcios omnes fecerūt interfici. Tartari ergo sup illozum occisione supra modū indignati et turbati. et congregata multitudīne magna tartarorum eozumq; qui eis voluntarij vel inuici se iniunxerunt. terram

corasminorum inuasit. quotquot inuenire potuerunt ex eis gladio persterneret. omnesque alios tanquam exules & profugos de finibus illis penitus effugantes. Itaque corasmini persecutione eorum delinquentes fugerunt & in fines se phidis maximeque in ciuitate georgie trisfelis effuderunt. ubi & .vij. milia hominum occiderunt. Postmodum vero cum in fines illos tartari superuenerunt. iterum corasmini fugientes ad tempus in terra soldanorum turque latuerunt. Postea vero a soldano habito: me domino egypti inuitati atque conducti in regnum hierosolimitanum uenientes & christianos obellantes ante gazam ciuitatem magnam fractorum multitudinem domum promittente perstrauerunt. & gloriosum domum nostrum sepulcrum destruxerunt. atque intra & extra sanctam ciuitatem christianos plurimos occiderunt. Quod factum est anno domini .M. cc. xliij. sicut infra dicitur in loco suo. Qui. corasmini postquam deo promittente tantum facimus & impietatem commiserunt. tantum ipso domino disponente iam fere omnes ad nichilum redacti sunt.

CXXXIX De destructione psaru.

Ubi autem tartari phide inuasit. ciuitatem in ea. c. portarum que vocatur sapha acceperunt non quidem virtute sua sed aquarum inundatione quas illuc diruere fecerunt. Porro ad sue crudelitatis ostensionem & ad incutendum audituris timorem cum accepissent quidam in ea ciuitate forte drubaldi vocata in pede montium caspiorum habitatores inuitis illis omnibus decapitatis aures rebellium sibi iam mortuorum absiderunt. duosque sumarios eisde auri bus in aceto positos oneratos ad chana transmiserunt. Quia vero de montibus caspijs hic facta est mentio hic vnu quod in dubium michi venit. inserere volo. Cum enim dicat historie nostre scolastice quod alexander magnus rex macedonum oratione impetravit a domino reclusionem iudeorum inter montes caspios. ipsosque circa finem mundi predicet exituros. fratres nostri. s. erodinis predicatores in georgia ciuitate triphelis. que prope montes caspios est .p. vij. annos commorati sunt diligenter a georgianis & a phis. & etiam a iudeis de inclusione illa inquisierunt. & dicunt omnes etiam iudei quod nichil penitus inde sciunt. nec unquam istud in suis historijs inuenerunt. Hoc autem scriptum habet tantummodo quod alexander ille quosdam homines immittit & horribiles prope montes caspios habitantes qui alios homines & etiam seinuicem omne debent. inera motes illos habitare coegit. & etiam ibi portas extrui fecit que videlicet adhuc porte alexandri dicte sunt. Vndeque illarum tartari confregerunt. Ceterum de reclusionem hominum in montibus illis nichil aliud repie veritatis in illis locis.

CXC Qualiter alexius constantinopolis imperium recuperavit per francos et rex philippus normannia & pictauiam subiugauit

Anno autem gracie .M. c. iij. pegrini federe inito cum venetis post multas impeditices iadarā urbem regis hūgarie obsident. capiunt & duant. Indeque constantinopolim festināter nauigant. Alexius quem andronicus exsecrari preceperat per nuncios mittit ad fracos. quod si ei succurrat. eos a obitibus .xxx. milium marcarum erga venetos liberet. preciaque nauum soluet necnon & orientalem ecclesiam pape subiacet ac terre sancte mirabiliter subueniet. Itaque apud iadarā vocat. prestat super hijs iuramentum. Fraci cum venetis constantinopolim applicant. & turri que galathas dicit expugnat. cathenam viriliter dissoluentes. graueque victualium penurias patiuntur. Incubatores imperij secum habens .xxx. milia equitum & pedites innumerabiles cum nostris cōgrediuntur. qui non erant

ultra .ij. milia pati ad pugnam. Itaque partibus vicinis quantum potest arcu iacere tyrannus diuinitus pauescit intra menia se reclusit. eaque nocte cum uxore ac liberis cum paucis fugit. porro greci ueniunt & si ne mora alexium eligunt. mane autem facto porte aperit unum grecus inermes suum querit electum. caput patris thursath quondam imperatoris exhibet. & statim alexius coronatur. Ipseque & pater eius rogat nostros ut secum tota hieme proxima morentur. precia denique nauum debita venetorum soluuntur. & .cc. milia marcas nostris a venetis conferuntur. pacta de obedientia romane ecclesie & de succursu terre sancte inouantur & confirmantur. Greci autem referunt quod in principio quidem nostros spreuerunt ob paucitatem. & in cōgressu viderunt gentem niueam viriliter succurrentem. Eodem anno rex philippus normannia iterum intrauit. palestina castro fortissimum & donofrontem et ca. donum cepit. totamque terram circumpositam usque ad montem sancti michaelis sue dominationi subiecit. Denique normanni petentes ab eo veniam. omnes res quas custodiebant ei tradiderunt. s. constantiam baicas. lexouium abimcas cum castris & suburbanis. Nam ebroicas iam cepit. nichilque de tota normannia remanebat propter rothomagum & vernoliū & archas. cum itaque rothomagum obseisset. videntes normanni quod nec ipsi se defendere poterant. nec a rege anglie succursu habere. urbem cum duobus predictis castellis ei tradiderunt sine contradictione. Quam urbem cum tota normannia nullus predecessorum eius .p. cc. & .xv. annos habuerat a tempore. s. karoli simplici. cui rothodanum cum suis paganis supueniens ipsam iure armorum abstulerat postea rex cum exercitu aquitaniam ingressus urbem pictauis cum omni terra circumposita recepit. & hieme supueniente contra lothas & chimonum obsidione posita in franciam rediit. In anno vero sequenti utrunque castrum potenter impugnando cepit & apud chimonem vicecomitem lemonicensis captiuum liberauit.

CXCI De morculpho imperatore et ignominioso eius fine

Eodem anno. s. ab incarnatione domini. m. cc. iij. Alexius imperator nostros rogat ut sint extra urbem ob discordias vitandas. Itaque nostri acquiescunt et ex diuerso vrbis iterum cente portu castra sibi construunt. Imperator classe centere parat que ipsum ad coronam ad duxerat. At eum per succumbit in omnibus. Itaque greci exosum cum habentes imperatorem sibi creant alium mittunt ad nostros morculphum sibi familiarem. qui iuratur ex parte imperatoris se traditurum eis palacium plakernam quasi pacationis obsequium. Accedit marchio ut recipiat illud ipsique marchio illud dicitur. marculphus reuelat grecis secretum de reddendo palacio et in odium alexij statim attollitur imperator. Qui mox in dominum dormientem manum mittens eum in carcerat. et nicolaum qui apud sanctam sophiam imperiales insulas nuper usurpauerat captum in carcerat. Thursath alexij pater moritur. cleus et populus in nostram perniciem machinantur. Itaque nostri terra frequenter marique impetuntur sed dei uirtute protegentur. Quadam itaque die ad querendum victualia egrediuntur ex nostris circiter mille. qui bus accurat imperator cum graui multitudine moxque fugit et arma uexillumque cum iconia sancte dei genitricis quam ante se faciebat deferri precepit. Vnde enim nocte naues suas .xvj. ascendit. et velis expansis in nostras mittit. At cum multo nostrorum labore naues eorum indemnes fiunt domino protegente

Impator quoq; eū nostris colloquiū petiit. s; dux
venetie respōdet se loqui nolle cū ppij domini de
tētoze. Se quēti autē nocte dominū suū necat vitā
eius terminatā simulās laqueo quē ipse cōfinxerat.
Nostri porro insultū faciūt. sed pzeualentib; gre
cis machinas suas pount. Porro duab; nauib; col
ligatis que appellanē padis; & pegrina. prime illa
rū scale muros attingit. Itaq; irumpentibus no
stis vrb; populosa capitur a paucis grecis i pala
cia fugiētib; nostri de assultu deliberāt. Impera
toz nocte fugit & mane greci cōstantinū impato
rem nominant. Nostri vero petētes arma capiunt
greci fugiūt. palacia vacua deserunt. ac de spolijs
eoz nostri diuites efficiūt. Comes flādrēsis bal
duinus eligitur. & impator assecratur. Mozelph;
captus excecā. & de loco emimētissimo pēpitaē.
ac p vrbē tract; decerpit. Eodē āno petr; rex ar
roganum comes barcimonie & dominus montis
pessulani regnum suum obtulit innocencio papē il
ludq; sibi ac successorib; suis iperpetuū pro reme
dio anime sue ac pgenitoz suorū constituē cēsu
ale. vt annuatim de camera ipsius regis. cc. & l. nā
semūtine apostolice sedi reddant. & ipse ac succes
sores e; eidem specialiter fideles & obnoxij teneā.

XCII De balduino & henrico imperatorib;
cōstantinopolis & qbusdā frācoz & ale māoz gestis

HNno domi. m. ccv. rex blācoz & rex bur
garoz cū cumanis & grecis ac thurcis o
gressi cū nostris vincūt eos maiorib; per
emptis. nam impator andropolim a cōstantinopoli
distācē. v. diebus obsederat. & puocari ab hostib;
nostri dū incaute incedūt. impator rapit ac pluri
mi pīmuntur. Eodē anno tempestas per loca pluri
ma profligat segetes & uimeas. Rex philipp; i pig
nus caritatis ecclesie beati dionisij multas reliqui
as preciosissimas quas impator baldūm; de sacra
capella que dicitur os leonis acceperat. cōtulit eas
q; henrico abbati manu ppiā tradidit quas conue
tus cū processione & laudib; & nudis pedib; oc
curēs suscepit. Anno sequēti pridie. kl. marcij fu
it eclipsis solis pricularis hora. v. diei. In sequenti
vero mense adela regis philippi mater apud parisi
us obiit & in burgūdia sepulta est apud pontigni
acū iuxta patrē suū theobaldū comitē crescentiū at
q; blesensiū. qui predictū vt dicitur monasterium
fūdauit. Rex autē philippus pictauis & laodunū
& mirabellū ac cetera q; illis habebat muniuit. & rex
anglie iohānes andegauis cepit. totamq; terrā de
struxit. Porro vicecomes thoarcēsis recedens a fi
delitate regis francoz ofederat; est regi angloz.
Quo audito rex philipp; i pictauā redijt. & rege
angloz apud thoarcū existēte terrā uicecomitis o
struxit. Tandē datus treugis rex iohānes exhaustis
loculis redijt in āgliam. & rex philipp; in franciā.
Otho cū philippo duce sueuie de imperio contendit
& deficientib; a se pib; intra coloniam asistit. nā
sola colonia ei fauet. ea m; philippus obsid; Ciuēs
egrediuntur sed repellunt. & othone fugato colo
nia capitur. Henric; baldūini frater cōstantinopo
lis impator efficit. Eodē āno mense decembri tā
ta fluminū inundatō facta est. quanta nūq; ab ho
bus illius temporis uisa uel a pzedecessorib; au
dita est. Itaq; parisi; secana tres arch; paruipōtis
fregit. & q; plures domos ibidē euerit. infirmitaq;
damna i multis locis intulit. **XCIII** De lega
tione duodecim abbatū contra albigenes & de sa
cto didaco episcopo

Sequenti āno. s. ab incarnatione domi. m.
.ccvij. cisterciēsis ordinis abbates et alij
quidā a domino papa mittuntur ad prou
ciā ad heresim extirpandā. Ibi pauci fideles tunc in
ueniuntur. ac de infidelibus quoz non erat numer;
paucissimi cōuertunt. **Actoz** De hac autē le
gatione in gestis beati domici ordinis picatorū
magistri & patroni sic legitur. Missi sūt eo tempe
ab innocencio papa. xij. abbates cisterciēsis ordi
s cū vno apostolice sedis legato in terrā albigenū
vt fidē catholicā predicātes. heretica venena. p ui
ribus expularent. Qui conuocato archiepiscopo
rū & epoz aliozq; in pibus illis ecclesie prelato
rū concilio. conquirebant inter se quo nā modo o
modius id cuius gracia venerat. executioni mādā
rēt. Illis autē super hac deliberatione sollicitis vene
rabilis didacus oxoniēsis epus superuenit cum ho
noze autē suscipitur asulitur & fides eius consilijs
adhibetur. hoc autē fuit eius spiritu diuino sugge
rente consiliū. vt abiecta pompa superflui appa
tus quaz equidē satis incongrue qui ad xpm paupe
rem predicandū aduenerant. in expensis ac equita
tibus ac vestibus & varia suppellectili pferēbāt
veramq; atq; euangelicā i se pcederant pau
peratē. & fidē xpi non verbis tantū & labijs per
sonarēt. sed rebus & manibus demonstrarēt. atq;
hoc modo animas quas heretici falsa virtute ac pi
etatis imagine delucebant. ipsi vero sanctitatis ac
religionis exhibitione possent ad fidē veritatē re
uocare. Fauent q; omnes ei; consilio et iuxta ver
bū ei; se facere pollicētur. Ipse vero p mus dictis
suis facta compēsans. cepit facere quod alijs suad
bat. statimq; misit suos oxoniam cū equitaturis et
suppellectili. & diuerso quem secū tulerat appa
tu. Retinuit tñ sibi paucos ex clericis & fratrē do
minicū. scilicet sue oxoniēsis ecclesie suppriorē
qui extūc iā cepit frater dominicus & non suppi
or appellari. remissiq; ad loca sua temporalia sa
cristis. ceperūt singuli euangelicā paupertate; am
plecti. pedites discurre. ac strenue fide; xpi verbo
& opere predicare. habentes super se quasi totū
negocij ducem epm oxoniensem. Quod vidētes ac
inuidentes heretici. ceperūt ex aduerso oportuni;
predicare. Petrus itaq; de castro nouo domini pa
pe legatus a comite tholosano quem ppter hētico
rū defensionē excommunicauerat occiditur ideoq;
tra ei; expugnanda regi francoz a papa expositur.

XCIII De origine ac studiis beati domici

Ex gestis eius

Pse autem domicus paulo ante nomiat;
ex hispanie villa calaroga oxoniēsis dio
cesis extitit oriūsus. Cuius mater anteq; ipsū con
ciperet uidit i somnis se gestare catulū accensaz fa
culam baiolantem i ore qui egressus ex ore totum
mundū videbatur accendere. & triq; uerbū ei; ut
facula arsit quia in spiritu helie uenit. Nato igitur
ex pijs parentibus et religiose viuētib; i illa pu
erili etate sua cor ei senile iam inerat et sensus. ve
neranda canicies sub tenella facie latitabat. cū em
esset adhuc puerulus nondū a nutriticis diligentia
segregat; deprehensus est sepe lectū dimitte qua
si iā carnis delicias abhorreret. et eligebat potius
ad terrā accūbere. cuidā autē matrone nobili que o
fonte baptisimi eū leuauerat visus est per somnium
ide; puer dominicus qsi stellam hñs i fronte. que to
tam terram suo lumie perlustrabat. Quo utiq; do
monstrāte futurozū pscio dabat itelligi q; i lucē

gentium dandus erat. post hoc ob liberalium artium doctrinam missus pallentiam ubi tunc generale studium florebatur. cepit puer sancte indolis eruditum diligenter intendere. Et ut animi sui plenius ad sapientiam transferret. cogitavit carnem suam a vino abstrahere. unde & p decemium vinum non bibit. & in liberalium artium eruditione supra multos coetaneos profecit. **P**ost hoc ad theologie studium se contulit totum. & diuinis eloquijs vehementer inhiare cepit. quorum mellea dulcedine delectatus hausit. unde quod postea effudit abunde.

XCIV Qualiter habitum regularem suscepit & hospitium suum ab heresi conuertit

Ergo cum in hispaniis ingratis fuisset dei manes adhuc palente cum videret egenorum miseras. & solatio neminem auxilio. copatiens affectu rediens libris quos admodum necessarios sibi habebat & omni suppellectili pretium acceptum displicet & pauperibus dedit. Quo exemplo multos quoque diuites & magistratos ad opera misericordie prouocauit. Cumque honestatis eius late patres preconium. oxoniensis dicat episcopi attigisset auditum. accersitum eum fecit in ecclesia sua regularem canonicum. Qui statim inter canonicos velut singulare iubar emicuit. Et de virtute in virtute mira celeritate progrediens omnium aspectum ipse prouocauit. Erat enim in oratione assiduus. caritate precipuus. compassione anxius & sibi subditis humilitate subiectus. Speciali gratia contulerat ei deus. scilicet per peccatores. per miseris & afflictis prout animarum zelo succens. nec minus desiderio celestis habitaculis affectus crebro in orationibus percontabatur. Sepe autem & inter orationes fugiebat a gemitu cordis sui. nec otium se poterat. qui vox plangentis euidenter eminus audiret. Frequenter autem & aures diuine clementie hac speciali petitione pulsabat. quatenus cordis eius illam caritatem dignaretur infundere. qua proximorum possit efficacius salutem procurare. exemplo eius videlicet qui se totum nostram obtulit salutem. Sane librum qui collationes patrum inscribit. studiose legens ac vigilanter intelligens. salutis in eo rimatus semitas. magnam perfectionis apicem apprehendit. Agit siquidem liber ille de cordis puritate. de vicijs & de omni perfectione virtutum. Porro prefatus diuinus episcopus aldefonsi regis castelle rogatu ad marchias pergens ut eius filio feruente cuiusdam puelle nobilis oscularetur conubia seruum dei diuinitus ecclesie sue suppliciorum secum duxit. Et cum tholosam peruenisset. eadem nocte sancti domini eius hospitium suum hereticum tam affabili persuasione efficiens. quam rationum inuentione deuicere. ad fidem catholicam deo cooperante conuertit. Post hoc idem episcopus curiam romanam adiens ac summo pontifici propositum suum exponens. videlicet asserens sui fore voti eumano conuersioni curam impendere cessionem petiit sed impetrare non valuit. **XCVI** Qualiter eius libellus

Dignetur ter exiit ille. **O**rgo cum in tribus albigensium ut superius dictum est. idem episcopus eiusque socii pedites discurrendo fidem christi uerbo & ope strenue predicarent atque inter catholicos & hereticos ibidem frequenter disputationum conflictus fieret. Ad quas uariis quoque sexus multitudo populi confluebat. factum est ut apud sanum iouis celeberrimum idiceret disputatio sub iudicibus deputatis. quibus ab utraque parte scripto prefatori deberet ipsa assertio fidei quam docebat. Quapropter scriptis diuersis super hoc a catholicis diligenter libellis & in comune redactis ac mutua collatione inter se discussis. libellus quem scripserat beatus dominicus omniter & commendat pre ceteris & decer-

ni presentandus. Statuto itaque die & multitudine populi circumstante. libelli uariis partibus in medium proferuntur. Vix iudicibus inter se discrepantibus hec fuit tandem communis eorum sententia ut utrosque libellos flammis immiceret. & quod ab igne contingeret non oburi ille veram fidem proculdubio teneret. fidelis sermo & omni acceptione dignus. Accusatus est in publicum magnus ignis libelli proijciunt in medium. libellus partibus heretice statim oburit. libellus uero sui dei dominici non solum non leditur. vix etiam ab igne foras pro silio in longinquum. Secundo quoque imiectus ac tertio equo prodijt incobustus ut sic diuina potentia quod olim in tribus pueris gestum cognouimus. in uno eodemque prodorsus libelli ab igne consuati stupendo prodigio & orthodoxe fidei veritate & sui comprobaret auctoris sanctitatem. **XCVII** De sancto francisco & eius uisionis primordio. **E**x gestis eius

Ergo tempore beatus frater sanctus ordinis fratrum minorum institutor vite sanctitate floruit qui nimis sub innocencio papa cursus suum in domino cepit. ac sub eiusdem successore honorio feliciter consumauit. Hic quondam in vallis spoletane finibus ciuitate assisio negotiator fuit officio diues terrenis opibus & mundi vanitatibus intenter nutritus suis nutritioibus insolentior effectus. Itaque cordis inquieti lasciuia iocis & lusu gestis & habitu uerbis impudicis & caribus ostentabat. et quia prodigus erat ac perianis suorum dissipatione humanus & affabilis videbatur. multorum sibi coheretium caudam iniquam post se trahebat. sic usque ad annu etatis sue fere. xxv. in via positionis incessit. donec ad exemplum peccatoribus in gratiam respirandis mutatio dextre excelsae apparuit. et primo quidem a domino languoribus attritus cogebatur solitis dissimilia cogitare. cepitque quidquid in desiderio prius habuerat statim fastidire sed & talium amatores stultissimos reputare. sed ardentibus iterum prosperis cepit adhuc sibi maiora prioribus de seculi vanitatibus promittere diuiciarum cupidus & glorie. Cumque negotiationis causa pareret in apuliam pergere ostensum est ei per uisionem domus sua militaribus apparatibus plena. que uenaliu esse consueuerat panorum cumulis occupata. stupentique aduentu rei insolitum responsu est hec omnia fore sua militumque suorum euigilans aut quamuis huiusmodi uisionem proposito suo uideret applaudere subito tamen mirabiliter cepit ab eodem proposito tepescere. ita ut noue milicie dux futurus & ex ipsa sui mutatione penderet dictam uisionem longe aliud quam ediderat imitari. extunc igitur cepit mores pristinos ad plenum mutare. & a publicis negotiationis tumultu se subtrahens. euangelicum negotiatorem efficere. Quondam enim sibi familiare ad loca secretiora sepius euocabat. eo quoque deforis expectante & quid ageret ignorante. quondam cripta intra bat. ibique cum lacrimis celestem exorabat patrem ut uiam eius dirigens. suam ei plenius ostenderet voluntatem. sicque in oratione persistens & grauiter se affligens eandem pro voto meruit exaudiri. celicoque infallibiliter iudicio quid ageret edoceri. Itaque letus exurgens assumptis secum panis uenalibus preciosis ad fulgineum ciuitatis prexit. quibus cum equo cui insederat uenditis onustus pecunia repegnauit. quam pauperum usus et aliarum necessitatum pijs obsequiis mancipare disposuit. et apud quendam pauperem presbiterum moram fecit. Interim pater eius post longam inquisitionem de eo quid actum esset. cum audisset qualiter in prefato loco misere degendo delitesceret. turbatus ad

locum cucurrit. sed ille ne videretur a patre se cui-
dā cauce immerit. in qua quasi p. mensē integroz
latitans vno qui forsitan locū solus sciebat obseq-
um ei impendere diuinā clemētiā in se iunij & fle-
tu implorare nō dñt. **EXCVIII De patientia**

Peiusdē & nuditate et humilitate
Ronde sic exozanti effusa est in tenebris
mira quedā et inexta leticia. qua intan-
tum animatus est. vt et in publicum prodiret. et
quia segniter latuerit seipsū grauer argueret. vi-
dentes autē noti eius eū a statu pristino alteratū
et maciei squalore confectū. nō id supne gracie s3
dementie potius imputabāt & insultantes ei luto
eū ac lapidib3 impetebāt. At ille nulla fractus in-
iuria cūctos surda aure trāsibat. & illi a quo dñs
per ofortabat grās agebat. Pater vero audiēs &
accurrens. plus etiā ceteris omnibus i eū insanire ce-
pit & inhoneste peractū. primo quidē cōtumeliis
& uerberib3 crudeliter affect. deinde vinctū i cā-
cerē retrahit. At vero matre ei3 pietate omota pa-
tre absente latenter vincula rupit. filiūq3 solutū li-
berz abire permisit. qd vt pater domū rediēs agnouit
iratus vxorē cōtumeliis lacessuit & post ad filiū
effrenat3 cucurrit. Cui ille se liber & intrepid3 of-
ferēs iā ei3 furie nō cedebat. sed adhuc maiora pro-
xpo pati gratā se velle clamabat. Vidēs igit3 pa-
ter inflexibile ei3 ostentiā. Demū ad pecuniā ouer-
titur extorquendā. qm ubi a scto viro tanq3 vilez
puluerē i fenestrā proiectā inuenit & subtulit. iāz
erga filiū suū mitius agere cepit quia sitis auaricie
paulisp3 extincta furozē ipius animi tempauit. P3
hoc illū ad epm loci vt omnes facultates suas i ma-
nibus eius resignaret pduxit. Qui promptus & hi-
laris ad hoc ipm se offerēs omnia indumēta sua nec
semozalibus quidē retētis deponēs ea restituit. sic
q3 nudus qmīno quē iam nil terrenū a diuino stu-
itu nisi sol3 carnis paries sepabat. In mūdo se ex-
ulē designauit. & i cruce nudato se osfirmavit. Eps
vero faciē eius admirās inera brachia sua collectuz
pallio quo induebat obtegit. Post hec humilis sui
cōtemproz etiā se ab omnib3 cōtemni cōtemnēs ad-
leptos se contulit. quib3 deuotissime seruies. etia3
eoz vlcera humiliter lauit. saniēq3 d etergere non
abhorruit. Antea tamē cū adhuc esset i peccatis hu-
iusmodi uidere nō poterat. sed eos intantū dñs
erat qd nō solū eos e vicino sed etiā eoz domos e
longinquo pspiciens manib3 nares obcurare osue-
uerat. Deniq3 triū ecclesiarū ope cōsumato habitū
adhuc heremiticū tūc tps habuit. baculūq3 manu
gestās pedibus calciatis. & corrigia cinct3 inces-
sit. Audiēs autē die quadā i missa ea que xps i euan-
gelio missis ad predicandū discipulis loquē ne. s.
aurum vel argentum possideāt. ne peram i uia ul
sacculū vel virgā vel panē porrent. ne calciamēta
vel duas tunicas habeant. Et hec eadē itelligēs ple-
nūs a presbitero. gaudio replet3 ait. Hoc ē iq uic
quod quero. & totis pcorijs cōcupisco. Duplic-
bus ergo sñ mora depositis ex hoc iā calciamentis
virga sacculūq3 & pera nō reens. tunicā cōtemp-
tibile plurimū & incultā fecit. reiectaq3 corrigia.
funiculo eam cinxit. & pñie verba simpliciter i pu-
blicū pponere cepit. Sed & sicut ipse testatus ē qd
huiusmodi salutatiōe domino reuelate didicerat
vt diceret. Domin3 det tibi pacē i omni predicatō-
ne sua pacē annūciāns populū i sermonis exordio
salutabat. **EXCIX De multiplicatōe fratrum**
mimo3 ac regula & predicatōe eozum

OEperūtq3 vñ quidā ei3 exemplo ad pe-
tentiā animari & ei relictis omnib3 habi-
tu vitāq3 coniūgi. Iamq3 sex fratru socie-
tate gaudebat & inter minores vt minim3 se gere-
bat i omnib3. Quadā em die cū ex more se orationi
dedisset. & de beneficiis sibi impensis deo grācias
agēs. annosq3 male trāsactos in amaritudine ani-
me sue recogitās domino tremebundus assisteret.
cepit passim ei3 menti mera quedā suauitas & leti-
cia supinfundi intantū. s. vt a seipso deficeret. do-
nec remissionis omnū culpaz suaz certitudinē ac-
ciperet. Plura quoq3 de futuris archana oteplat3
est. Deniq3 octonario numero fratru cōpleto sex
illozū bimos in diuersas regiones ad pace3 cū peni-
tentiā nūciāz mittens. plura eis de regno dei &
de mūdi sui3 concēptu dulciter pposuit. Ipse quo-
q3 in aliā mūdi prem vno secū retento secessit. Cū
q3 multopost videndi eos desiderio tenere orans
dominū exaudiēs. ita vt i breui omnes improuise et
mirabiliter i vnū cōgregarēt. beneficiaq3 diuinit3
sibi impensa referentes gaudio patris congratula-
batur. Cernens igit3 accrescere numez fratru. bre-
ui regulā sermone conscripsit. interpositis i ea sa-
cri euāgelij verbis. ad cuius pfectionē quantū po-
tuit a nbelauit. Desiderans autē que scripserat a sū-
mo pontifice confirmari. xi. quos habuit fratres se-
cū assūpsit. & cū illis ipse duodecim3 romā prexit.
Quib3 papa innocētius de regula confirmanda
dans consensū. & de penitentiā predicāda manda-
tū cū gaudio illos dimisit eisq3 adhuc āplioza mul-
tiplicatis i posterū compmisit. Vir itaq3 sanctus
p ciuitates & villas circūiens pōicabat ostentissī-
me penitentiāz. Mirabanē em viri literati ei3 quē
homo non docuerat verbo3 virtutez videntes. ad
ipsū nobiles & ignobiles turmatim confluere ei3
tolerē intendē. Qui etiā tres ordines istituuit quo-
rū primū ipse tenuit. s. frat3 minoz. secundus fuit
pauperū dominarū ac virginū. tertius uero peiten-
tiū. Tantūq3 i seipo rigore iusticie exercuit. qd si a-
liquando vt affolet temptatio carnis surripet hie
mali tempe i locū glacie vel niuib3 plenū vsq3 ad
illiciti motus abscessū se mergeret. **CC De qui-**

Husd3 incidentibus illius temporis.
Nno prenotato. s. ab incarnatione domini.
M. ccvij. philippus rex francoz aquita-
niā ingressus. terram vicecomitis tho. arce nris va-
stauit. parchenatū cepit. & alias qplures circūpo-
sitas munitiones evertit. Quasdam vero munitas
sub custodia marescalli sui & guillermi de rupib3
dereliquit. Hugo antiodorensis episcop3 i eccle-
sia lateranensi cumulat3. vir nobilis & magnificus
in vtroq3 iure pītus. persecutor hēticoz p. cipu-
us. qui etiā inter alia relatu digna per comitez pe-
tz ab urbe iudeos eliminari fecit. eozūq3 sinagogā
eliminata spurcicia in honore dei & sanctorū con-
fessozū. s. nicolai ac renoberti basilicā consecrauit.
Post que3 eligē in episcopū guillermus et ipse ge-
nere nobilis ac literatura bonisq3 morib3 adorna-
tus. et quia rex episcopalia confisctāz precepit ele-
ctus p legatos restitutionē petiit nec ipeit. Itaq3
consecratus adit psonaliter regez & cū multis la-
horib3 ac sūptib3 ppetuā regaliū obtinet libertatē.
Magister reū. supproz cāuariēis i archiepiscopū
electus vadit romā. sed rege volēte aliū intrude-
re. papa in archiepiscopū consecrat magistrū ste-
phanū de languetoniis sancti crisogoni presbiterū
cardinalē. Regē autē excomunicat. ppē monachozū

eliminationem ac rez ecclesiasticarum offitiorum. & iter dicto subicit anglia. In vigilia sancti nicolai audiunt tonitrua. & plurima fulminibus incendunt edificia. sequitur quoque aquarum inundatio mirabilis & damno sa. Eodem anno sacella civitas munitissima capitur a paganis cum maximo nostrorum danno. **CCI De nece philippi imperatoris et legatione gualonis.**

Equenti autem anno quidam comes palestinus cui lingua eorum landagrana vocabatur id est comes palatii philippum imperatorem interfecit. Cuius uxor filia thursac imperatoris grecorum pro dolore moritur. Et otho filius ducis saxonie per industriam & auctoritatem innocencij pape imperium obtinere nititur. Pro de castro nouo monachus a papa legatus. comitem tholosanum excommunicat & comes eum apud villam sancti egidij satisfactionem de commissis pollicens vocat nec tamen vult satisfacere sed mortem ei comminat publice. Itaque legatus recedens duo seruitores comitis se adiungunt & in eodem hospicio per hospitium sunt. Mane petrus celebrat & dum ad flumen veniunt unus e duobus ipsi lancea ferit posterum inter costas qui percussor respexit ac verbum istud sepius repetiit. De tibi dimittat et ego dimitto. per modicum vero vitam finiuit. Odo etiam episcopus parisiensis obiit & petrus thesaurarius thuronensis moribus potius quam literis eruditus ei successit. Guillelmus quoque bituricensis archiepiscopus genere ac uirtutibus adornatus parans iter contra albigenses in christo dormit. Eodem anno misit innocencius papa legatum in franciam gualonem sancte marie portici diaconum cardinalem iurisperitum bonis moribus ornatum & ecclesiarum visitatorem diligentissimum philippo regi & omnibus regni sui principibus mandans & precipiens ut cum exercitu magno tanquam viri catholici terram tholosanam et albigensium & narbonensium aliasque adiacentes inuaderent atque omnes hereticos qui eos occupauerant deleverent. Et si forte in via vel in bello contra illos mererentur ab ipso papa de omnibus peccatis a die natiuitatis sue tractis de quibus confessi essent absoluerent. Guillelmus de rupibus et marescallus francie sub quorum custodia rex philippus quasdam munitiones ut supradictum est reliquerat in pictauia collectis fere centum militibus vicecomitem thourcensem & sonaricum de malo leone qui cum manu valida terras regis intrauerat. pradamque ducebat ex impulsu superuenientes confecerunt in quibus confectura milites christiani & eo amplius captos regi philippo parauit miserunt. **CCII De dissensione inter episcopum aurelianensem & antiodorensem a rege philippo.**

Anno domini M. cci. x. rebellis de mediana uir nobilis ac strenuus nuntiavit regi philippo quoddam castrum esse firmatum in septentrionali latere minoris britannie super mare in excelsa rupe cui nomen guarplie de quo facilis patebat transitus in anglia. Quod videlicet castrum armis & hominibus & uictualibus ac machinis munitum erat. Ibi quoque anglicos inimicos regni recipiebant & circumiacentem regionem siue prouinciam damnis cabant rex itaque philippus ob hoc apud medontam exercitum congregauit & castrum uicinctum atque fidelibus suis multum dicto vibello tradidit. Verum cum ad prefatum exercitum barones et episcopi vocati uenissent & ad mandatum regis homines suos more debito in expeditionem illam misissent aurelianensis & antiodorensis episcopi cum militibus suis ad propria sunt reuersi dicentes se non quando rex ipse persona liter perficeretur in exercitu vel mittere vel ire non te

neri. cumque generali consuetudine contra ipsos facere nullo ad id se tueri privilegio possent nec tamen ad petitionem regis hoc emendare uellent rex eorum regalia confiscauit ea scilicet tantummodo temporalia que ab ipso feudaliter tenebant sciens scilicet mas autem & alia spiritualia eis in pace dimittens. Ipsi uero terra regis et hominibus interdictis ad romanam curiam miserunt & in personis propriis accesserunt. Sed innocencius papa nolente iura regni & consuetudines infringere tandem emenda facta & regi soluta post duos annos cum terra que a rege confiscata fuerat recepit. Eodem anno iohannes baueris comes in regem hierusalimitanum eligitur & filia comitis quondam regis ducta in uxorem apud terram solenniter coronatur. **CCIII De peregrinatione nostrorum contra terram albigensium & obitu sancti didaci episcopi & de sancto dominico.**

Eodem anno crucisignati omnes contra albigenses iter arripuerunt cumque comes adiungitur tholosanus quem absoluerat papa per legatum. Itaque biteras capitur omnesque piter cruciatur ita quod christiani hominum ferro & incendio periret carcasona obsideretur & rogerus fortitudine nostrorum uideri fecit pactum ut liceat suis recedere quo uolunt sine rebus. Illis receptis diligentissime custoditur rogerus. Simon autem dominus montisfortis toti regi oni habite & habende piter preficitur. Porro albigenses uidentes recessisse principes multa mala nominis irrogant. Quendam namque abbatem cisterciensis ordinis & eius conuersum occidunt monachum quoque ueneratum estimantes mortuum deserunt. Girardus de pio cuidam capellano permittit quod ipsum & sex milites & alii sanctos secum deducet usque ad nostros ipsaque nocte recipit eos ad mensam suam & postea spoliatur & in carcerem paleasque ministri girardi ponunt in carcere blasphemantes matrem misericordie. At uero capellanus ac sanctos eductos sustinet incendium nec tam uenit. Porro duo ex militibus ceteris permittentes fidei catholicam abnegare nolentes propriis pollicibus exoculant. unusque radicatus amputatur & nares cum labio superiori obturcat. quorum unus pro dolore moritur alter postea uiuus inuenitur. Comes fuffensis unico filio suo ob fidei derelicto redit ad uocatum & nostros multi per eum in quietat. **Ex gestis sancti domini.** Antea dum suus dei didacus oxoniensis episcopus ut supradictum est in terra illa predicaret tanta in eo lux diuine gratie radiabat ut amoris sibi omnem raperet et ipsos quoque ad uersarios gratie ut quodam honestatis alliceret ut ab illis etiam amaretur. Exacto tamen in fidei predicatione biennio prefatus episcopus ne forte negligentie posset redargui circa sibi commissam ecclesiam oxoniensem in hispaniam redire decreuit. Relictis ergo ibidem quibusdam ex sociis fratribus quidam dominicum eis spiritu alium cura quendam uero guillelmum clareti dictum in temporalium administratione prefecit ita tamen ut ad fratres dominicum referret omnium que ageret rationem cumque multo labore oxoniensem peruenisset pedes transiens per castellam ad extremum uite sue productus est. Fere etiam post obitum claruisse miraculis. **CCIII De constanti predicatione et caritate sancti domini.**

Auidito igitur transitu oxoniensis episcopi ceteri qui in partibus tholosanis gratia predicandi remanserant ad propria sunt reuersi. Solus autem frater dominicus cum paucis adherentibus in predicationis indefessam continuationem permansit. Cepit in terra de mandato domini pape innocencij crux contra albigenses in francia predicari ut instructuosos

palmites quos verbi dei gladius putare non poterat. ipsos priusquam vineam domus sabaoth demolirentur ad libitum materialis gladius penitus amputaret. **M**an sit autem tunc episcopus beatus dominicus usque ad obitum constantem annuncians dei verbum. Nec apostolorum quidem fraudatus est gloria qua dignus est habitus per nos iesu. contumeliam pati. Iradebant liquidem & multipliciter subannabant heretici viz sanctum conspuentes & luctum & huiusmodi vilia in eum proicietes. Cum autem aliquando pertransisset locum in quo. sibi suspicabatur insidias non solum intrepidus. verum etiam cantas et alacer incedebat. Audientes autem post hec heretici admirantes eius constantiam incircumscissa dixerunt ei. Numquid tu non mortis horrore concuteris Quid acturus esas si nos apprehendissemus te At ille rogare vos inquit michi breui copendio mortem inferretis. sed paulatim membra singula mutilantes corpus premittere eis sic cruentum in suo sanguine volitari. Ad hec enim verba veritatis adversarii stupefacti destiterunt ultra insidiari ei. cum seuentes in eum potius servire sibi. & persequentes obsequi viderent. ipse vero animas christo lucrari quas poterat. totis viribus & zelo ferventissimo satagebat. caritatis quoque perfectione non vacuus. per salute proximorum animam suam ponere promptus erat. Exhortatus enim aliquando quendam dolis impietatis heretice circumventum ut ad matris ecclesie rediret sinum. cum didicisset eum temporalium egestate compulsum. ab infidelium societate non posse discedere. Nam ipsi victum ei quem alii inde habere non poterat ministrabant deliberavit autem dei famulus seipsum vendit atque sui pretio redime proximum redemptionis omnium imitatus exemplum. Quod & fecisset non deus qui dives est in omnibus aliumde providisset. quo miserabilis illius hominis releveret egestas. Simile quidem prius fecisse didicimus. cum adhuc in patria sua moraretur. Quedam enim mulier concubina est ei fratre suum apud saracenos decimeri captivum at ille ut erat plenus spiritu pietatis intimo compassione affectu se ucius vendendum se obtulit pro redemptione captivi sed non permisit hoc dominus qui eum sibi ad uberiorum fructus iusticie & animarum plurimum conversionem servabat. **CVII** De sancta eius ipocrisi

Eo tempore sciens dei famulus secularium corda exemplis potius moveri quam verbis. ideo plurimos mouere subdola hereticorum suscitatos illectos pertrahi ad errorem excogitavit exemplis exempla retundere. & veris virtutibus sophisticas expugnare. Quasdam enim nobiles dominas incredulorum familiares adiit. & apud eas hospitio receptus est. & per totam quadragesimam ibi mansit. Igitur & ipse eas ostensione sanctitatis alliceret tanta seipsum cum societate sua cepit austeritate afficere quam sine auxilio diuine gracie sustinere nequaquam infirmitas humana potuisset. Etiam cum sibi cibi more solito preparati ab ipsis hospitibus preferrent. Nos inquit huiusmodi nunc alimentis non vivimus. Pamen nobis tantum & aqua frigida exhibete. Ieiunavit ergo vir sanctus cum socio suo in pane & aqua quotidie per totam quadragesimam usque ad pascha ita ut mirarentur familiares hereticorum & dicerent. Vere isti boni homines sunt. Stratus quoque cum sibi pararet ad quiescendum idoncus. Non inquit in hac mollicie sed super tabulas quiescemus Stratis itaque sibi nudis tabulis accubuerunt quotidie nudo dormientes in ligno exemplo eius qui somnum mortis suscepit in crucis patibulo. Somnus autem eorum brevis erat. Surgebant enim precitius & anticipabant vigilas orationibus in-

stentes. Allocutus est beatus dominicus aliquas ex domibus illis. rogavit ut sibi & socio cilia quarent. addiditque. nemo sciat seruetur secretum. Hec autem faciebat vir spiritu dei plenus. non ut sibi fauore laudis humane acquireret. sed ut mentes infidelium ad amorem catholice religionis alliceret. Hic non nunquam pater ille sanctos admonebat fratres suos. ut cum apud seculares esset. ad proximorum edificandam aliquam ostenderet in seipso virtutis apparentiam in abstinentiis & vigiliis. verborum quoque ac gestuum disciplina & sic eos quadam sancta ipocrisi ad fidei reuerentiam & virtutis amorem propensius imitarentur. Unde & apostolus sumptus recusabat accipere. ne quod offendiculum prestatet euangelio christi. virtutes etiam suas & labores. necnon & dei reuelationes enumerat ut plures lucrifaciat. Igitur seruus dei dominicus apud deum & homines gracia proficiebat & fama. Hereticos vero torquebat inuidia. predicandi pro viribus insistebat. Habebat vero ad sui & suorum sustentationem ecclesiam famam iouis & quedam alia castitatem etiam insigne quod dicitur cassanuel sibi a comite mortisforis collatum. cuius comitis erga eum seruabat devotio & specialis dilectio. De omnibus vero que habebat beatus dominicus quidquid sibi suisque sociis subtrahere poterat domibus monasterij de priuiliano impetiri studebat. Mansit autem in eis diebus prout quasi solus annis fere. x. a transitu videlicet beate memorie didaci oxoniensis episcopi usque ad illud tempus quo lateranense concilium celebratum est. **CVI**

De coronacione othonis quinti imperatoris et eius depositione. **E**x cronica. Anno prenotato. s. ab incarnatione domini. M. cc. x. mundi vero quintimillesimo. d. lxxij. Innocencius papa contra voluntatem philippi regis francorum & contradicentibus per maxima parte romanis multis etiam ex magnatibus imperij dissidentibus othonem imperatorem coronauit. cuius pater. s. dux saxonie de crimine lese maiestatis imperatore friderico confectus. & vniuerso baronum imperij iudicio condemnatus. atque a ducatu fuerat impetu deiectus. In ipsa vero coronacione papa iurandorum exegit ab eo de patrimonio & iure beati petri indemniter ipsi et ecclesie romane in pace dimittendo. et de quolibet defendendo. Quo facto venit contra iuramentum ipso die. Propter hoc ipsum & propter quasdam pensas quas ab imperatore romani ex debito petebant & propter quasdam iniurias quas eis teutonici irrogabant. orta discordia romani cum eis conflixerunt. multique de theutunicis occisi sunt. Plurimum etiam eos damnificauerunt. ita ut cum de damnis sibi resarciendis imperator cum romanis postmodum ageret in illo bello se. Met centum equos amisisse propter homines et alia affirmavit. Rediens autem inde sicut dudum animo conceperat. castra et munitiones occupauit. que. s. iuris beati petri erant racofonum montem flasconis ac pene totam romaniam. Inde transiit in apuliam. oppugnauit terram friderici filij imperatoris herici. cepitque multas vires atque castella in regno apulie quod totum est de feudo beati petri. Missis igitur hinc inde nuncijs cum imperator ea que occupauerat resignare nullatenus vellet. quin etiam a suis quos in castris posuerat spoliari romipetas faceret. papa in eum communitatis fratrum consilio. excommunicationis sententiam promulgauit. Deinde cum sic nec respiscere vellet sed magis ecclesie res occuparet ac romipetaz iter impediret. omnes subditos eius a fidelitate ipsius absoluit papa. sub anathematis interminatione

prohibēs ne quis eū impatorē haberet aut nomia-
ret. Sicq; recesserūt ab eo lādegrauī? thurigiē et
archieps maguntinus ac treuerēsis. duxq; austrie.
& rex bohemiē. multiq; alij tā seculares q̄ ecclesi-
astice p̄sone. Anno domini. M. ccx. nostri mimerbiaz
obsidēt & capiūt. dāq; optio. vt qui uoluerit he-
resim abiurare liber recedat. Ibiq; circiter. c. lxxx. i-
uenti sūt qui potius cōburi q̄ abiurare heresim ele-
gerūt. Terme castz fortissimū obsidēt. ibiq; pere-
grinū ramalia ferentē ad implendū fossata. quidaz
balista sup signū crucis quod ī pectore gerebat spi-
culo ferit. & spiculū tanq̄ si sup lapidē cecidissz re-
sistit. Itaq; pegrinus corruit. sed cōsurgēs nullam
vestis aut corpis lesionē pcepit. Obsessi vero lōga
obsidione fatigati. dū nocte fugiūt ab excubijs in-
tercepti. quotquot repiunt gladijs obruncantur.
Guillelmus de pipionib? heretic? tres sacerdotes
& 4. catholicos incendit. qui post tridū inusti re-
perti sūt. Parisius de heresi. xliij. homines quoz e-
tiā aliqui sacerdotes erāt cōiūcunt. ex quibus x.
incendio tradunt et quatuor includuntur.

CCVII. De amalrico heresiarcha & sequaci-
bus eius combustis

Nam ī diebus illis florebat studiū literaz
p̄sius illucq; vndiq; de toto orbe scolari-
bus confluentib?. nō solū ppter loci amenitatē &
bonoz oīm affluentia. sed etiā ppter libertatez ac
specialē p̄rogatiuā quā. s. ipendebat eis rex philip-
pus & ante ipm pater eius. Illic in sacra facultate
studebat quidā amalricus de teritorio carnotensi
villa que dicit bena oriūduz. sempq; suū habuit &
in artibus liberalib? & in sacra pagina discendi ac
q; docendi modū. opinionē p̄uata ac iudiciū ab
alijs separat. Hic ausus ē cōstanter affirmare q̄ qui
libz tenet credē se esse m̄bz xpi & hoc vnū esse d̄ a
tulis fidei. sine quo n̄ potest homo saluari. Omni-
bus autē catholicis in hoc ei contradicentib? ad sū-
mū pontificē coactus accessit. Qui audita ei? ppo-
sitione. & vniuersitatis scolariūm contradicōne
contra ipm sentenciāuit. Reuersus ergo p̄sius cō-
pellit ore confiteri q̄ ī contrariū sentiret p̄dicte
opinionē. Ideo inq; ore. quia nūquā discessit corde
Itaq; tedio & indignatōe affectus vt dicitur egro-
tauit. ac lecto decumbens in breui decessit. Post
cuius mortē eius venenosa doctrina quidā ifecti
surxerūt. qui plusquā optet sapientes ad exufflā-
dū xpm & noui testamenti sacramēta. nouos & in-
auditos errores & adinuentōes dyabolicas cōfin-
xerūt. Inter cetera vero impudētē asserere conabā-
tur q̄ patris potestas durauit quādiu viguit lex
mosaica. & quia scriptū est nouis supuenientibus
abijciētis vetera. Postquā em̄ xps venit absoluta
sūt omnia veteris testamenti sacramēta. & vige-
it noua lex vsq; ad illud temp? videlicet quo p̄ci-
cabāt talia. Illo ergo tempe dicebāt noui testamē-
ti sacramēta finē habere. & spirītu sancti tēpus
incepisse. Ideoq; confessionē baptisimū. eucharistiā
& alia etiā sine quibus nō est salus locū. & cetero
non habere. sed vnūquemq; p gr̄ aciā spirītu sancti
tantū interius sine aliquo exteriori actū. inspirataz
saluari posse. caritatis quoq; virtutē sic ampliabāt
vt id quod aliter peccatū esset si fieret ī caritate iā
non esse peccatū dicerent. Vnde & stupra & adul-
teria ceterasq; corpis voluptates ī caritatis nomi-
ne cōmittebāt. mulieribusq; cū quib? peccabāt &
simplicib? quos decipiebāt. impunitatē peccati p-
mittebāt deū. s. tantū modo bonū & nō iustū p̄iciā

tes. Huiusmodi em̄ fama cū ad petrū parisiensem
ep̄m & fratres guarinū regis philippi cōsiliariū oc-
culte puenisset. miserunt clam magistrū radulphū
de namurcio clericū qui huiusmodi secte viros di-
ligenter inquireret. hic ad singulos astute ac cede-
bat. & de eoz secta se esse fingeat. illiq; secreta
sua reuelabāt itaq; plures huiusmodi secte facez
dotes & clerici & laici vtriusq; sexus directi & ca-
pti p̄sius sūt adducti. ibidē ergo cōgregato cōsilio
conuicti & cōdempnati atq; ab ordinib? suis deg-
dati & curie traditi. iussu regis extra portā ī cāpel-
lis cremati sūt. Mulieribus autē ac simplicib? qui p
maiores corrupti sūt ac decepti pepererūt. Heresi-
archa vero amalricus licet iā fuisset vt putabāt in
pace ecclesie sepultus. quia tñ plene constitit sectā
illā ab ipso habuisse originē. ab vniuerso cōcilio d-
tempnat? est & excommunicatus. ac de sacro cōmū-
terio eiectus. eius cinis & ossa p sterquilinā sune
dispersa ac eiecta.

CCVIII. De domino heli-
nādo monacho & scriptis ei? **A**ctor
is temporibus ī teritorio beluacēsi fuit he-
linandus monachus frigidī montis. vir re-
ligiosus & faciūdia disertus. qui & illos versus d-
morte ī vulgari nostro qui publice legunt tam ele-
ganter & vtiliter vt luce clarius patet oposuit. &
etiā cronicā diligēt ab initio mūdi vsq; ad temp?
suū ī maximo quodā volumine digessit. Et hoc qm̄
dē opus dissipatū est et dispersū. vt nusquā totū re-
piat. Ferē em̄ q̄ idē helinād? cuidā filiari suo. s.
bone memorie domino garino siluanectēsi ep̄sco-
po. quodā ei? dē operis quattuordecim accomodatit
heq; siue p obliuionē siue p negligentia. siue alia d-
causa penitus amiserit. De hoc tñ opē put inueni-
re potui in hoc quoq; nō ope multa p diūsa loca
inferui. hic autē etiā quedā ei? dē operis notabilia q̄
nusquā sūt superius posita inferē volui. et etiā de
quibusdā alijs eius scriptis vnde flores excerpfi.
Scriptis em̄ vt legē epistolā cuius titulus ē de re-
paratōe lapsi missā. s. ad galterū clericū qui fuerat
nouicius ī ordine cisterciēsi. et canonicus ī ordie p-
monstratēsi. et tādē m quasi liberū se a voto existi-
mans. eo q̄ minime fuisset professus. rediēs ad se-
cularē vitā duxit uxore nomine rixēdā. Super qui-
bus rogatus helinādus a guillermo. s. fratre eius dē
galteri socio et cōclaustrali ipius helinādi scriptis
epistolaz ad eū dē galterū sub eius ē guillermi per-
sona ita vt ipius esse videat. Scripsit etiā idē he-
linandus sermones aliquos peroptimos. hec sūt autē
que de p̄fatis ei? opusculis excerpfi. et ī vnū b ap-
posui. Helinādus ī cronicis libro octauo. Erro-
res philosophoz d ingressu animaz ad corpora. et
regressu a corporibus. et de locis inferoz latius ex-
posui. vt meli? intellecta facilius caueantur. Itaq;
de oraculo appolinis de quo macrobius erroz su-
um nititur confirmare. s. e celo descendit gnochofo-
litos sermonē ī conuētū fratrum edidisse me memi in
hunc modū. Legitur ī libro ieb. v. Visitans speci-
em tuam non peccabis. sermo oportū? ē oportū? ē
Quid ē sermo oportū? Sermo oportū? ē tem-
pori et loco accomodatus et persone. iuxta illud
lapiētis. Nichil tam cognitū sapientie q̄ locis et
temporibus sermones aptare. Tempus de quo loq-
mur tempus visitationis est. Locus in quo congre-
gamur ad hoc institutus est. Personē ad quas loq-
mur visitatores sūt et visitandi. O tu quisquis es
uistator aliorū si temetipsū p̄ci? visitaueris p̄ea
visitando proximū non peccabis. nā ī teipō poteris

legere quomodo aliorum debeas errata iudicare. Et reuera quid iustius quid puenienti? quod ut spirituales medici qui spiritualiter infirmos visitant prius se ipsos visitare studeant. & de statu suo interiore digitos discretiois interrogent. venasque pulsatiles affectuum pulsant. ne forte contingat illis nondum visitatis & iam visitantibus. in nondum correctis & iam alijs corripiendis? audire hoc puerbum. ab infirmis sub murmuratibus. medice cura teipsum. **CCIX**

De illo appollinis oraculo gnotosolitos. in nosce teipsum

Olim apud delphos scriptum fuisse legitur in vetustissimo tripode appollinis famosissimum illud oraculum consulenti quomodo ad beatitudinem pueniret gnotosolitos. in nosce teipsum. Huius autem sententie non est credendum apollinem fuisse auctorem vel inuentorem sed potius furum. Furatus est enim eam de presenti loco. Idem est enim nosse seipsum quod speciem suam visitare. Aut certe de illo loco catioci cati cor. nisi cognoueris te o pulchra inter mulieres egredere & abi re. Hanc autem sententiam. uel potius hoc furum appollinis satiricus noster iuuenalis diuinam & celestem sententiam appellat propter summam utilitatem quam illa continet. Ait enim. Illud ego iure. Despiciam. qui scit quanto sublimior athlas omnibus? in libia monteibus. hic tamen idem. Ignoret quantum ferata distet ab archa. Sacculus. e celo descendit gnotis elicon. Quod est dicere stulta scientia est & inimpies sapientia supuacua noscere. necessarijs ignoratis. Quid enim potest homini scire metiri mundum. & nescire seipsum. Absque hac scientia nichil mortalibus est utile nichil hominibus salutare. hec in primis necessaria est. & si sola sit sufficiens. docet enim hominem timere deum. cauere peccatum. diligere proximum. terrena despiciere et amare celestia. Dico enim hunc medacissimum spiritum hoc respondisse. non docendi studio. sed fallendi animo. Sic enim putauit se persuadere posse hominibus ut crederent se ortos ex deorum genere quos fuisse homines audiebant. ut ita puocaret illos ad contentionem mutuum & ambitionem honoris. dominandi que libidinem sub uelamine libertatis. Denique sapientes grece de hoc oraculo consulti a regibus. nichil aliud respondebant nisi quod homini cognoscendum erat se esse de genere deorum. Hinc & macrobius super somnium scipionis animas dicit de celo lapsas in corpora. & hanc esse animam perfectam sapientiam dum corpore ueritur. si unde orta sit recognoscat. Sic enim putat eas virtutes ipsas consecra nobilitatis induere. quibus post corpus euecto eo unde descenderat repoteret. Sed hec expositio omnem peccandi licentiam vulgo suggererat. secundum ciuilem theologiam quando illos videbantur imitari. quorum infinita flagitia & facinorosa representari in theatris audiebant. Ceterum demones plerumque proferunt ueritatem & bene consulunt hominibus non sponte sed iuri necessitate coacti uidelicet a potestatibus superioribus sanctorum. s. uel angelorum uel dei. sicut legitur de illo demone in demoniaco habitante. quem beata brigida interrogauit dicens. Dic michi uerbum domini. Cui demon per obsessum primo respondit. audiete populo. Brigida time deum & timeberis ab omnibus? Ama deum & amaberis ab omnibus? Numquid dyabolus tui moris & amoris dei potest fieri uoluntarius predicator. sed coactus hec dicebat & inuit? Similiter quotiens in euangelijs uel sanctorum legem legis dyabolus aliquod uerbum protulisse salutis coactus hoc fecisse credendum est. Nec solum in scripturis sanctis. sed etiam in historijs gentium leguntur talia. sic ergo creden

dum est apollinem respondisse. non sponte sed inuite quod sciebat hominibus futurum utile. aut certe sponte protulisse dictum ambiguum quod non putabat in bona parte id est in argumentum humilitatis accipiendum. **CCX**

De cognitione exterioris hominis.

Ed iam videamus utilitatem sermonis prophetici & vere diuini & non delphici. Visitas inquit speciem tuam non peccabis. Duplex est enim hominis species. quia duplex est ipse homo iuxta testimonium apostoli dicentis. Et si is qui foris est non ster homo corruptus. tamen is qui intus est renouatur de die in diem. Exterior enim homo corpus interius uero animus est. In exteriori autem specie quatuor uisitanda sunt id est frequentius meditanda. uilitas. s. materie. dignitas forme. penalitas uite. necessitas ruine. de prima est illud. formauit deus hominem de limo terre. de secunda illud. Prona que cum spectet animalia cetera terrena. Os homini sublimis dedit. celumque uidere. Insit. & erectos ad sidera tollere uultus. De tertia. homo ad laborem nascitur. De quarta. puluis es & in puluerem reuerteris. hic est illud disticum unde supbit homo cuius conceptio culpa nasci pena. labor uita necesse mori. que latius explicat satiricus prius dicens. Discite o miseri. & causas cognoscite rerum. Quid sum? & quidnam uicturi gignimur. ordo. Quis datus aut metes. quam mollis ferz & unde. Hec autem consideratio quadruptiz parit fructum. uilitatem sui. & desiderium celestis regni caritatem proximi timorem iudicii. Primum de uilitate materie preedit. secundum de dignitate forme. tertium de penaltate uite. quartum de necessitate ruine. Homo siquidem natus de muliere. bre. u. t. replet multis in uisibus & corporis scilicet & anime. Idcirco oculos ad celum erectos habemus. ut contempta terrena celum desideremus & ut deum per omnibus diligamus qui nos in tam eleganti forma composuit & inter cetera etiam animalia sic humanam speciem nobilitauit. Idcirco plato egit nature gratias quod homo natus esset. Erant aliquando fratres simul in auditorio colloquentes cum quidam ad socios suos diceret se nichil aspice unde non edificaret quidam satis promptus ad loquendum respondit. Quid tibi confert obsecro edificatio nisi uisio bufonis. Et ille statim inquit certe multum quia cum nichil meruisset quare me deus magis formaret hominem quam bufonem. Quotiens enim bufonem video. hoc beneficium dei gratitum ad mentem refero & ei gratias ago quod michi nichil merito tam execrabilem formam non tribuit. sed speciem pulcherrimam & figuram regiam michi dedit deinde & hoc michi confert bufonis uisio. quod quotiens video eum formam tam horridam. naturam tam seuum. gressu tam pigrum ueneno tam noxium homini tam inimicum ualde formidone assimilatus illi in moribus. peccatore & ventre repleto aliquando quod auerrat a me deus. tradat huiusmodi pessimis uermibus de uozandus. non hijs terrenis qui cito coteruntur. sed his terribilibus in gehenna & de gehenna uiuentibus qui nunquam moriuntur hoc igitur sapientissimo fratris responso usus obiurgator obtinuit. Sola igitur humane forme dignitas ut cetera in hominem diuina beneficia taceantur magna est in nobis diuine dilectionis occasio. penalitas autem uite que omnibus communis est magnam causam continet caritatis fraternae. Nam ut disertissime ait quidam cum calamitas sit querela & felicitas sit superbia. nisi mutuo miseri essemus cum alius alij esset fastidio. Stultissimus autem est cui mortis necessitas timorem iudicii non infert. cum

scriptū sit. Statutū est hominibz semel mori. p^o hoc autē iudiciū. Hec de exteriori specie dicta sūt. nūc de interiori videamus. **CCXI** De cognitiōe in

terioris hominis q^o ad speciem naturalem. Interioris autē hominis species duplex ē. naturalis. s. & arbitria. Naturalis generalis ē oīz. Arbitraria p^oia singulorū. Naturalis attēditur secundū p^oitōz arbitria secundū volūtate. In naturali quattuor attendenda sūt. q^o aīa rationalis est q^o immortalis q^o inuisibilis q^o illocalis. Prima consideratio hominē p^ohibet a luxuria. secūda ab auaricia. tertia a iactātia. quarta ab inuidia. & a qualibet fratris iniuria. Inter omnia monstra huius mūdi nichil michi videtur esse monstruosius. q^o q^o i quibusdā humanis corporibus brutos videmus animos & affectus p^ocellere bestiales. Aristotiles em̄ & salustius homines gula & libidini deditos. nō inter homines sed iter animalia censent numerandos. Quid hic dicūt homines xpiani nomine & vita iumentini qui in suo stercore cōputrescūt. Rationis autē triplex officiū est. discernere re p^obare eligere. Discernere inter cōtraria reprobare p^oiora eligere meliora. Primū officiū naturaliter habēt demones. secūdo & tercio p^ouantur. nō naturaliter quidē sed volūtate. Ideo d^o monibz nō hominibus cōnumerādi sūt. qui sciēter eligentes mala & respuentes bona. illo se p^ophetice pallio maledictōis obuoluūt. Ve qui dicunt malū bonū & euerſo rē. Secūda cōsideratio vt supra diximus nos abstinere oportet ab auaricia. Nichil em̄ longius a ratōe. q^o hominē qui animo immortalis est eodē animo mortaliter immortali ter concupiscere. cū omnino necesse sit concupita i proximo a concupiscēte relinqui. Tercia enī consideratō p^o suadere nobis debet fugiendū esse iactātiā & oīnem elationē & laudis amorē. Nā q^o anim^o noster inuisibilis est magno argumento nobis est. omnia recte facta vel dicta nobis iuisibiliter quātū i nobis est & i abscondito esse faciēda vel dicēda vt pater noster qui videt i abscondito reddat nobis. Alioquin grandis reuera abusio est. & fere magis adequāda vestigijs. auctozē absconditū & iuisibile i suis recte factis vel dictis p^o iactātie uiciū ad humanos oculos foras expompāri. huius uicio efficacissimū & celerissimū remediū est. si mens nostra frequentius uisitet mala sua q^o bona. Quarta vero uisitatio id est consideratō interioris hominis. s. quomō anima illocaliter totū corpus vegetz se qz singulis illius p^oibus totā donat. nullā a sentiendi munere relinquens expertē. nonne mirabilis q^odam est ad fraternā incitatio & p^ouasio caritatem. Sic em̄ apostolus pulcherrimo demonstrauit exemplo. omne corpus quātelibet congregationis vno et eodē spiritu debere vegetari cū dixit. Si patitur vnum membrum cōpati omnia rē. Quid hic dicūt detractozes & iuidi qui omnē fratris honorē suū i honozationē reputāt. sue dēptū existimantes glorie quidquid cesserit aliene. cū potius e contrario existimare debuērāt sue glorie additū. quid quid aliene cesserit. Quid iquit emularis pro me. Quis det ut omnes p^ophetēt. O infelicitissimos omnium mortaliū. qui de sua proximoz p^oesperantur miseria. & quibus sola fratru p^osperitas aduersat. hic est ille oculus nequā & vt esopo vel auiaō credas. Videbis qui sibi altez oculū velit erui. duz p^oximus eius p^oauerit utroqz. **CCXII** De cognitiōe e^o de hoīs quātū ad speciem arbitriam.

Hec de naturali specie interioris hominis diximus nūc de alia quam vocabimus arbitriam videamus. Hec siquidē species i hominis arbitrio constituitur idcirco & arbitria nūcupatur quia. s. vt supius dictū est secundū arbitrij voluntatē attendit. Itaqz pulcritudo huius cōsistit i duobus videlicet i volēdo q^o deū velle scim^o & in nolendo q^o ipm nolle nō dubitam^o. nā vt ait quidā sanct^o. volūtas dei regula est ad quā utiqz volūtate nostrā corrigere ac dirigere debem^o. Deniqz pulcritudo anime sanctitas est. sanctitas autē est affectio sancta & i sancto p^oposito constans ac firma. Hec autē ē gemina. videlicet odiū sanctū & amor sanctus. odiū mali & desideriu boni. Et malū quidē nichil ē nisi peccatū & peccati occasio. Bonū vero nil ē nisi dū & dei imitatio. Prima itaqz duo semp fugiēda sūt. secūda vero amplectēda. in his em̄ duabz affectionibus consistit cordis mundi cia. vnde dicitur Oculi tui inquit colūbar ū. Colūba siquidē auis ē valde timorosa et nimis amorosa. Hinc est illō poete. timidissima turba colūbe. duo igitur oculi colūbarz nichil aliud sūt q^o sanctus timor. & sanctus amor. hec de illo smone nostra excerpta sufficiāt. ad p^obandū q^o apollinis oraculū male a macrobio & alijs quibz dā philosophis sit intellectū. **CCXIII** De septē similitudinibz aīe

Dme ad deū & p^oimo de tribus p^oimis. De hoc eodē oraculo epistolā quandā olim ad diononē nouiomensē canonicū scripsit se me memi cuius partē i hoc loco inferere curauit. Cognitiō hominis in eisde consistit in quibz & compositio. Compositio autē i duobus. vel potius ex duobus. ex anima. s. & corpe. Cognitiō vero anime habet ex suo exemplari ad cui^o imaginē & similitudinē facta est. Vt ergo cōuincam^o apollinē fallacem p^oius est cognoscendus de^o qz homo. Natura liter enī p^oius est idea qz idos sigillū qz sigillatum exemplar q^o opus. Deus spiritus est. & aīa similiter. deus simplex ē & anima. deus immortalis est & anima. Inuisibilis est deus. inuisibilis & anima. deus vnus est in substantia & trinus in p^osonis. Anima est vna in essēcia & trina in potēcijs. deus substantialiter totus ē ubiqz anima nō quidem ubiqz. sed in corpe suo p^o singulas p^oes tota diffundit. Postremo. deus rationalis ē vel potius ratio. anima similiter ē rationalis. Ecce habes. vij. similitudines anime ad deū. quāz p^oime. vij. etiā brutorum animabus conueniūt. non enim spiritus brutoz si cut quidā mentiūtur corporeus ē quāuis sit mortalis. sed incorporeus. Sola autē septima similitudo anime appropriatur humane. omni quidez sed nō soli. Verūtamen p^oimaz p^ooprietatum cognitio multū ei vtilitatis affert. p^o hoc enim q^o anima humana cognoscit se esse spiritū cognoscere potest & aliā vitā spiritū a vita carnis separat. p^o hoc etiā cognoscere potest se magis secundū spiritū q^o secundū carnem debere ambulare iuxta illud spiritū ambulare rē. In hoc autē q^o simplex est demonstratur ei q^o simpliciter ambulare debet. et omnem fugere simulationem. per hoc q^o immortalis est. cognoscere potest mortalia fugiēda sibi gaudia et immortalia semp appetēda. et eadem ratione mortalia non debere supplicia metui sed immortalia.

CCXIII De quattuor vltimis. Er hoc autem q^o inuisibilis est cognoscere potest q^o omne bonū qd agit in hoc seculo quātū in se est debet facere in abscondito. p^o hoc

q̄ vna est i substantia. scire debet quonia ei semper retinenda est vna & eade inocetie & iusticie forma quia stultus vt luna mutat. Per hoc aut q̄ trima e i potentis innuit ei. vt singulari no appetat pote ratu sed & alioz altior intellectus i hoc ternario d monstra. Ternarius em primus numerus e hns ligatura. Na binarius qui sine medio e. sine vincu lo e. & ideo diuisione significat. Ternarius autem quia mediu habz concordie & coiunctionis e signu. Est em primus impariu numeroz. & prim? tot? impar. unde quasi totus concordia est. Na quelibz ei? ps inter duas reliquas media e. Qua re no im merito signat idiuidua trinitatis substantia & opa tionē inseparabile et indissolubile caritatez. Et quo nia omnis numerus impar vinculo quoda media tois ligatus e. p imparē numez pacez & cōcordiaz puto significasse vate māuanū cū dixit. Numero deus impare gaudet. quod idē e achi diceret. De? pacē diligit ac dilectionē. quia ipse pax ac dilectō est. Igitur anima p tres suas potēcias sibi tā firmi ter tam naturaliter coherētes. admonet omnē di uisionē & scisma fugere & seruare vnitatē spiritū i uicūlo pacis. p hoc aut q̄ membris omib? se totā ex equo cōmunicat. admonet homo omi suo pro ximo. i. omni homi debitū humanitatis obsequium p suis viribus cōmunicare debere iuxta illud. Om ni petēti te tribue. Postremo vero rationalis e aia sicut & deus nisi q̄ deus nō tā rationalis dicēd? e q̄ etiā ipa ratio. Vnde seneca. Deus inquit totus est ratio. p hanc aut similitudinē admonet homo nō appetenda fugere. vel fugienda appetere. sed inter vtraq; ratiois oculo discernere. & de discretis meli ora eligere. Inutiliter em pcedit discretio inter bo nū & malū. vel bonū & melius. vel malū & peius nisi melioris electō & peioris reprobato subsequat. Sic & inutiliter voluntas eligit quod prius eligen dū ratio nō pbauit. Electionē aut sine discretōe ha bent iumenta. & discretionē sine electione habent demonia. Hoc est em i infernū descēdere viuente. i. peccare scientez. hoc est aptis oculis cadē sicut balaā cadebat. & ille qui dicebat. video meliora p boq; deteriora sequor. Deniq; sicut i enitate que deus est due psonē pcedūt ab vna. sic i trinitate po tentiaz anime irascibilitas & cōcupiscibilitas sem per ex ratione debent procedē vt nichil fugiat illa nichil appetat ista. nisi quod ratio fugiendū uel ap petendū dictauerit. naz sine ratione nichil aliud e ista vel illa q̄ furor & insania. Igit quod est cha mus. asino frenū equo. auriga curzui. domitor leōi hoc est ratio ire & amozi. proinde necesse est ferzi vtrunq; i precipitiū. nisi vtriq; prebeat ratio du catū. Et hec ad presens dicta sūt de cognitōe inte rioris hominis. nūc de exteriori videamus.

CXV De cognitōe humani corporis. **C**orporis humani cognitio in duobus e in materia. s. & forma. Complexionē autem medicis relinquo. Materia em de luto vel d ceno e de celo vero forma. Vnde quidaz ait. De celo ista possideo. Formauit igitur dominus deus hominē de limo terre. Formato igit homine iussit illi? for mā in celo respicere vt scirz formatorē suū in celo habitare. Ex his aut duobus trahit omo necessita tē duplicem. de forma vt sanctus sit. de materia vt humilis. Licet aut forma humana iter omes for mas animalū ab ipa mūdī creatōe semp excelluerit tamen ex incarnatōe verbī & forma hominis a deo assumpti. longe maiorē dignitatis excellentiā ac

quisiuit. Neq; em frustra istā caritatē qua dilexit nos deus nimia appellauit apostolus. sed pro certo intellexit q̄ tantū beneficiū sicut nulla mundāe iu sticie magnitudo promereri poterat. sic nulla est mare ponderatō vel estimatio ponderare. Melius em estiat deuotō nostra q̄ rōciatio. gratiaz actio q̄ disputatio. Faciliusq; compar illud paupertas spi ritus q̄ quilibet diuitiaz acervus. Ante incarnati onem verbī similis erat deo sola homis forma inte rior. s. ab incarnatione verbī facta est forma dei ip sa quoq; hominis forma exterior. Igitur ad omnez spētis suggestionē cogitare debemus huius for me duplicis vnica dignitatez & mox pudebit nos l turpe aliquid cogitasse. Dignior est enī forma vē q; vt tā turpi bestie conforment. Sane vero d vtra q; dici potest. imo etiā dici debet verbū illud egre giū. non faciat ad mores tā bona forma malos. Ali oquin quid passuz putas supplicij qui dehonestā uerit formā dei. Potest aut humani corpis cogni tio alia colligi ratōe. Tria quippe in humāo corpe considerāda sūt. origo sordida vita misera mors ne cessaria id e ex necessitate ptingens. Homo enīz no ster exterior de immūdo semine concept? est. ad la borez nat? . velit nolit morietur? . Clamat nobis cer tissima mors & hora mortis incertissima. Morzez semp ad omīz pendere oculos. & ideo semp habē dā ab omibus pre oculis sempq; meditandaz. sicut scriptū est i ecclesiastico. Memorare nouissima tua zē. In huius aut meditōe plato & pictagoras & basilius noster xpianoz philosophus sapiāz posue runt. **CXVI** Adhuc de miseria eiusdem.

Hec enī tria potest illa referri diffinitō hominis a quoda sapiente respōsa querē ti. quid est homo. vile inquit sperma uas stercoz esca vermū. vile sperma fuit i conceptu. vas stercozum est in reliquo vite cursu. esca vermi um est in occasu. Ego autem dico. q̄ non solū p? mortem. sed etiam ante mortem esca vermium est omnis homo. Quauis enī vestē mutet & remutet nō tamen omnimodis carē potest morib? timearū uel pulciū aut huiusmodi. Quid aut pfuit neroni q̄ nullā vestē bis induit. aut hilarioni quid obfuit q̄ ciliciū nō mutauit. Loc? iste fabulā exposcit. au di ergo fabulā. nō fabulā sed rē gestā de tuo belinā do. Philippus eps beluacensis apud nos aliquādo hospitauit? ē nō vt quidā deuoratōis causa sed duo tionis. Iā enī ordinis nostri cōmunis hospitalitas plures inuenit qui eā deuorēt q̄ singularis sancti tas qui eā honorent. pcepit aut michi prefat? epus ut eū facerez missā matutinalē audire. Ad quez cū die crastina prima iā cātata venissē iueni eū adhuc dormientē. & nemo uel de familia vel de suis fami liaribus eū excitare pfumebat. Ego aut accessi pro pius & excitauī eū quasi iocando dicens. Iam diu est q̄ passerēs surrexerunt ad benedicendū domio et adhuc nostri pontifices stertūt i cubili suo. Ad quā vocē expgefactus ille et ofusus indignat? ad uersū me q̄ tā libere eū arguissēz. substomochans ait. vade hic miser et iterfice pediculos tuos. Ego autē motū illius ouertens in iocū. contine respō di. vide tu pater ne iterficiant te vermes tui. ego enī iaz vermes meos iterfeci. Scito g? hanc eē diffe rētiāz inter vmes diuitū et vermes paupēz. q̄ ver mes diuitū diuites occidūt. vermes autem paupe rū a pauperibus occidunt. Lege machabeoz & io sephi & actūz apostolorū historias. & inuenies reges potētissimos anthiochū et herodē agrippā

a vermibus consumptos. Qua ratione simul & au-
toritate oppressus ille statim obmutuit. **CCXVII.**
Adhuc de cognitione hominis & animabus p²
mortem apparētibus

Sed & de cognitione hominis hec ad p^{ns}
dicta sufficiat. que tibi frater idō descri-
psi. ne putares verā cognitionē hominis
haberi posse ex subdola spūit² immūdi sēctia sed
de sola spūitus sancti doctrina saluari. Si autem
de eadē cognitōe pfectioz tractatū cupis agno-
scere. lege moralia beati gregoriū de ipso sctispi-
ritus ore p²fusa. teste petro diacono qui columbaz
vidit ad aūrē beati gregoriū ūba q̄ scriberz sugge-
rentē. Lege quoq; p²lerrimū libz beati bernardi
de cōsideratione ad eugenīū papā. ex cui² nobilif-
simo stilo & sentencijs fere plusq̄ humanis potēis
agnoscere non solū quid sit homo sed etiā quid sit
deus. poterisq; intelligere auctorē huius libri sapiē-
tiorē fuisse ipso. appelline. eloquētiōz demostene
subtiliorē arestotile. moraliorē socrate. discretiorē
platonē. Hec dicta sūt pro eo q̄ macrobius ad p²
bandū animas e celo lapsas inducit auctoritatez re-
sponsū delphici gnothofolitos. Et hāc esse hominis
agnitiōē suū dicit. Si exordia prima respexerit. ut
ex conscientia nobilis sue originis virtutes induat
quibus eo vnde descenderat reascēdat. Eodez loco
accipienda est virgilij auctoritas de heroyb² quos
apud inferos relegauit. quos dicit nosse solē suūz
& sua sidera. qui etiā res leuiores quas viui exēcu-
erāt eos p² mortē exercere testat² dicēs. Que gra-
tia curzū. Armozūq; fuit viuis. que cura nitentes
pascere equos. eadē sequit² tellure repositos. Hec
autē falsitas opinioniū ul² opinio falsitatis. inde ni-
si fallor sumpsit iniciū. q̄ anime defunctorz suorūz
p²coz p²as lugētes mltis apparē solēt in eo habitu
in quo prius vixerāt. id est rustici in rusticano. mi-
lites ī militari. sicut vulgus asserere solet. de fami-
lia bellequini. de qua a hēic² aurelianēsis episcop²
nostri beluacensis epī frater referre solebat rez val-
de mirabilē quā ipse audierat ab illo qui viderat. s²
iohanne aurelianēsis ecclesie canonico. Dicebat. n²
iohannes iste loquens de hac re ad prefatū epm

CCXVIII. **Exemplum ad hec de fami-**
lia bellequini.

Burcardus archidiaconus cognitiōis d²
pmsato iturus erat romā. Rogauit autez
me vt quēdā clericū natalē nomine do-
mus nūc echonomūz ei sociū darē. quia tantalus
erat in rei familiaris custodia. bonus dispensator
& prudens & fidelis quod rarissime in dispēsato-
ribus inueniē. Volebat ergo idē burcardus hunc
habere sociū i²meris sui. non tam ideo q̄ eum dili-
geret. q̄ quia pecunie sue vt auarissimus valde ti-
meret. Ego autem tā nobili p²sone & archidiacono
meo non potui negare. Precepi ego natali clerico
vt cū eo iret. & ei tanq̄ mihi in omnibus obediret
quod ille inuitus annuit timens mores burcadi cu-
ius auariciā non ignorabat. Inieramus autē ego et
natalis fedus quod dā secretissimū. q̄ vter ex duo-
bus nobis prius moreret² intra. xxx. dies si posset
ad sociū suū rediret. nihil ei in apparitione sua tē-
roris incutiens. sed blande illum commonefaciens
& de statu suo certificans. Cum autē iam ppe ro-
mam essent. accidit quadam die vt prefatus burcā-
dus cum natali clerico rationem poneret de quoti-
dianis expēsis & de magna summa minucile singu-
los numos & obulos exigeret qui in quos vsus ab

issent. Natalis autem qui tam minutas ratiōes fo-
dere michi non consueuerat. quippe cui ego tanq̄
michi credebā irat² aduersus vīz nobilē sordidissī-
me puidētie cū in reddenda ratiōe deficeret. se
quod auditu quoq; horrendum est demonibus cō-
mendauit. Eodem autem die enī quādam aquam
transuadarēt. id est burcardus & natalis. idē na-
talis submersus est. Sequenti uero nocte proxima
cum in lecto meo quiescēm vigilans & coram me
lumen fulgēt in lampade. quia semp nocte consue-
ui tenebras horrescē. ecce natalis clericus meus
ante me astitit. capa indutus pluuiali sicut michi
videbatur pulcerāma coloris plumbei. Ego autez
nihil omnino territus & eum optime recognoscēs
cepi quasi gratulans de tā maturo eius reditu tñf
alpino ad eum dicere. Natalis beneueneritis. Nun-
quid iam redijt archidiaconus. Nō inquit domine
sed ego solus redij iuxta constitutum. mortu² enī
sum. Nolite ergo timere. ego nulluz timorē vobis
inferam. Sed precor vt succurratis michi. ego enī
in magnis tormētis sum. Cur inquam. satis enī ho-
neste vixistis apud me. Domine inquit verum est.
Bene quidē michi esset. nisi hodie subita preuētus
ira me demonibus commēdassey. Rogo autez uos
vt quoscunq; potueritis moneatis vt hoc nunquā
faciant. Qui enī se commēdat demonibus. dat eis
potestātē super se. sicut & ego miserimus feci. vn-
de potestatem habuerunt vt me statim submerge-
rent & ppter hoc solum torqueoz. Nam bene con-
fessus eram de omnibus peccatis meis & in nullum
recideram. Tunc ego. Quomodo tam pulcrā ca-
pam habetis si in tormētis estis. Domine inq̄t hec
capa que tam pulcra vobis videtur pēderosior &
grauior est michi q̄ turris pmarientis si michi sup-
posita esset. Pulcritudo autem ista spes est venie-
quam habeo propter confessionē quam feci si tam
michi succurratur. Cui ait. Cēte inquam ego vobis
succurram quantūcunq; potero. Sed obsecro vt di-
catis mihi si vos estis deputatus in illa militia quā
dicunt belliq̄ni. Et ille non domine. Illa militia iā
non vadit. sed nupire desijt. quia penitentiam suā
peregīt. Corrupte autē dictus est a vulgo bellequi-
nus pro hazequinus. Fuit enī karolus quintus. q̄
peccatorum suorū longam egit penitentiam. & nu-
per tandē per intercessionē beati dionisij liberatus
est. sed rogo vos ut misereamini mei. & hoc dicēs
cum fletu euauit. **CCXIX.**

Iterū aliud exēplū ad idē

Nec idcirco dixi. vt per hoc elucescat vnde
sumpsit exordium virgilianus error de ai-
mabus defunctorum quas heroas appel-
lat dicēs eos habē eandē curam equorum & curru-
um & armorum post mortem quā habuerant dum
viuebant. De qua re certissimum refēbat exēplum
patruus meus elebendus henrici quondam remen-
lis archiepiscopi cubicularius. Dicebat enī. Domi-
nus meus archiepiscopus mittebat me apud attre-
batū. duz autē circa meridiē apud quoddam nem²
appropinquassemus ego & famulus meus qui me
pcedebat celerius equitans vt michi pararet hospī-
tium. audiuit ille tumultum magnum in nemore q̄
si multiplices & varios equoz frētus armorū soni-
tus. & velut uoces mltitudinis impetu prozuetis
in bellum. Expauēfactus ergo ipse & equus ei² cō-
tinuo reuersus ē ad me. A quo cum querēm quare
reuerteretur respondit. Equus meus non fuisse nec
calcaribus etiā cogi potest vt procedat. Et ego

etiam ipse adeo terzitus sum ut omnino procedere non audeat. Mira enim uidi & audiui. Nemo enim istud de functorum animabus & demonibus plenum est. Audiui autem illos clamare & dicere. Jam habemus prepositum de area in proximo autem habebimus archiepiscopum scopum remensē. Ad quod ego respondi. Signum crucis nostris frontibus imprimamus & securi precedamus. Cum ergo processisset & ad nemus peruenisset iam umbrę processerant. & tamen voces quasdam confusas audiui. & fragores armorum & equorum fremitus. sed nec umbras uide nec voces intelligere potui. Cum autem redisset iam archiepiscopum inuenimus in extremis. nec post has voces. xv. diebus superuixit. unde conicitur eum ab illis spiritibus raptum. a quibus auditum fuerat rapiendum. Hic apparet quales equi sint illi. super quos aliquando de functorum anime videntur equitare. Sunt enim demones se in equos transformantes. quorum sessores sunt anime miserrime peccatis onerate. tanquam armis quibusdam & clipeis onustate. Sed reuera proprijs sceleribus in formis talibus onustate. iuxta illud propheticum. Descenderunt in infernum cum animis suis. id est cum membris suis que fecerunt arma iniquitatis peccato. nolentes ea facere arma iusticie deo. Certum est autem equum animal esse superbū & contumax. contentionis & belli cupidus. feruentem ad coitum. & in libidine prepotentē. Demones igitur in equos transformari. significat sessores suos se huiusmodi sceleribus oblectasse.

CXX

Adhuc de eodem

Alis equus erat ille quem monstrauit carbonarius comiti cuidam niuernensi. Erat enim carbonarius iste vir pauper in seculo. sed diues in deo. religiosus & timens deum. Ob quod etiam familiaris erat prefato comiti. h. Hinc nocte quadam cum vigilaret & custodiret fossam suam carbonificam incensam acriter. ecce quedam femina nuda currens apparuit. & post eam eques quidam equo nigro insidens euaginato gladio velociter equitans. ut fugientem apprehenderet mulierem que dum fugiens fossam circumiret. comprehensa est ab eo. & profusa gladio & facta est quasi mortua. Quam ille proiecit in ignem & exustam rursus extraxit. & posuit ante se super equum & abiit. hec autem visio pluribus noctibus ostensa est illi. Cum ergo quadam die se huiusmodi visione tam frequenter nimis anxius cogitaret. sic cogitabundus & tristis obuiavit comiti. Miratus comes traxit eum in partes & secrete requisit ab eo quid haberet dicens. Si quis tibi fecit iniuriam vel molestiam aliquam intulit ne celaueris a me. ego enim te bene uideabo. Si in egestate es ego tibi subueniam. qui respondit. Nichil necesse habeo. de nullo conqueror. sed hec & hec totiens uidi. & uideam uos uidissetis. Certe inquit comes eius tecum uadam. & uidebo rationem hanc magnam. Igitur comes confessus omnia peccata sua mutat habitum. & assumit secum carbonarium. abiitque cum eo solus in siluam. Et cum uigilaret circa mediam noctem. audiunt quendam buccinantes fortiter. & signauit se per totum. Et ecce misera mulier illa accurrens nuda sicut prius cepit fugiens fossam circumire. quam eques ille insequens & comprehendens gladio percutit & in ignem proiecit. Et iterum resupina qua super equum ante se posita eum fugere uellet. coadjuuauit eum in nomine domini ut staret & diceret ei quis esset & cur hoc faceret. Tunc ille subsistens ait. Ego sum uester ille miles. & hec est illa mulier nobilis uxor illius militis quem pro amore meo in

terfecit. ut licetius ac frequentius meo concubitu frueretur. Et in hoc peccato ab eo mortui sumus. in quo heu sero in hac ipsa morte penitimus. Nunc autem tale tormentum patitur quod singulis noctibus a me interficitur & comburitur. Tantum enim dolore patitur in ictu gladii quo eam serio quantum nullus unquam in morte sua passus est. & multo maiorem in combustionem. Ad hec comes. quis est ille equus super quem sedetis. Diabolus inquit quidam est qui nos ineffabili uexatione torquet. Posset ne uobis ait aliquis succurrere. Posset inquit. si uos faceretis in cunctis congregationibus que uobis subiecte sunt orare pro nobis. & a presbiteris celebrare missas & psalmos a clericis decantari. Talis erat equus super quem ascendit infelix ille mathisconensis. de quo refert petrus abbas clugniacensis in libro miraculorum. quod cum quadam die soleni ille mathiscone in proprio palacio sedet. multis militibus diuersi ordinis constipatus repente ignotus homo insidens equo postum palatium ingressus. cunctis uidentibus & admirantibus usque ad ipsum peruenit. dicens se uelle ei colloqui. imperans ei ut surgat & se sequatur. qui inuisibili potentie non ualens resistere. surrexit. & usque ad ostium domus processit. ubi equum paratum inuenit. quem iussus statim ascendit. cuius habenas ille accipiens qui propter illum uenerat. velocissimo cursu per aera cunctis uidentibus ferre cepit. Ille autem miserabiliter clamans succurrite ciues succurrite. totam ciuitatem commouit. Omnes autem currentes eum per aera conspexerunt quod diu naturali oculorum acie potuerunt. sicque tandem subtractus uisibus hominum. factus est eternus socius demonum.

CXXI De constituto rege & primo de moribus eius

Quoniam inquit constitues regem quem dominus deus tuus elegerit de numero fratrum tuorum. Queritur cur deo displicuerit populus quando sub samuele regem sibi desiderauerat fieri. cum hic inueniatur esse permixtus. ad quod dicendum est quod ideo displicuit. quia non precepit ut hoc fieret. sed considerantibus promissum hoc facere. Cumque fuerit constitutus. non multiplicabit sibi equos quorum numerositate sit subditis onerosus. Equos multiplicare est plures quam necessitas exigit. uane glorie causa uel errore alterius congregare. Multo minus ergo licet ei multiplicare canes & uolucres rapaces aut bestias truces. aut quelibet portentosa nature. De histrionibus autem & mimis. scurris & lenonibus & meretricibus & huiusmodi prodigijs hominum. que princeps potius exterminare quam fouere debet non erat in lege mentio facienda. Sequitur. Nec reducet populum in egiptum. id est inferiores non corrumpat exemplo. quia componitur ordinatio orbis regis ad exemplum. nec sic inflecte sensus humanos edicta ualent. ut uita regentis mobile mutatur semper cum principe uulgus. Sequitur. Nec habebit uxores plurimas que alliciant animam eius. cum in alijs plures uxores esse unius licitum fuerat. ut in abraham isaac & iacob gratia propagande proli. & fidelis populi dilatandi in regibus perpetuo obtineatur ut in una unius sit. Multo minus igitur licet eum uel fornicari uel adulterari. uel quelibet stuprum committere. Quomodo autem hec crimina puniet in alijs subiectus eiusdem. Sequitur. nec habebit aurum & argentum imensa pondera. Quid ergo hic dicunt qui domino prohibente aurum & argentum sibi thesaurizant questum ex calumnia facientes. & querentes abundantiam singularem de multorum inopia. & de rapinis

diuitias beatitudinem de calamitate. Non enim habebit diuitias quos nomine possidet alieno. et sibi prout uata erunt fiscalia que publica confitetur. Non est autem mihi si regi non licet habere priuata fiscalia cum nec ipse suus sit. sed subdito. **CXXII.**

De studio eius vel sapientia.

Postquam autem inquit sederit in solio regni sui describit sibi deuteronomium legis huius in uolumine. Igitur princeps iuris non debet esse ignarus licet multis priuilegijs gaudeat. nec preterea militie legem domini permittitur ignorare. Sed et princeps christianissimus legibus suis indicit. nec dedignetur princeps sacros canones imitari. Inutilis enim est omnis constitutio principis si non est ecclesiastice discipline conformis. Sequitur. Et habebit secum legem illam omnibus diebus uite sue. Necessaria est ergo principi pericia literarum cui quoti die legem domini legere precipitur. Quam enim die legem non legerit. non ei dies uite est. sed dies mortis. Hinc est quod in literis quas rex romanorum misisse legitur ad regem francoz hortans eum ut liberos suos liberalibus disciplinis instruere faceret. adiecitque inter cetera. rex illiteratus est quasi asinus coronatus. Quod si forte illiteratus est. certe literatorum consilijs eum regi necesse est. Hinc est quod exemplar legis a sacerdotibus leuitice tribus iubeat assumere. id est a catholicis uiris & literatis. Plato enim ut boetius testis est. respublicas fore beatas dixit. si eas aut sapientes regunt. aut earum rectores sapientie studeant. Sapientia enim ipsa dicit. Per me reges regnant. & conditores legum iusta decernunt. Gentiles enim sapientia. quasi deum deorum colebant. si ne cuius dei nutu nihil facere non credebant. Unde & antiqui philosophi imaginem sapientie preforant omni templorum pingi. cum hac circumscriptione essent fuerunt. Vnus me genuit peperit memoria. sophiam me vocant graeci. vos sapientiam. & hec iterum scribi iusserunt. Ego odi homines ignaua opera. & philosophia scientia. Est autem sapientia rerum diuinarum & humanarum princeps & gerendorum emittendorumque scientia. huic autem insistere philosophari est.

CXXIII. De humilitate eius ac pietate.

Sequitur. Non eleuetur cor eius in superbiam super fratres suos. quod precipue necessarium est sepius replicat. Nunquam enim humilitas satis videtur commendata principibus quia difficilimum est ut grauis honoris non fiat tumor in animo ipsius presidentis. Tarquinium namque a regno superba dicitur. In iure autem romano cautum est. ut qui ius reddit. se facile in adeundo prebeat. contemni tamen non patiatur. Principes sic medici nunquam ut debent grauius remedijs nisi cum leuium beneficio desiderata sanitas desperat. Unde lucius. Principem senem moribus esse oportet. Et qui moderatiora consilia sequatur. & vicez gerere medicorum qui morbos curant. nunc exinanitione in repletis. nunc refectione in vacuis. Et dolores etiam sedant. nunc cauterio. nunc fomentum. Si enim citharedi alijque fidicines multa diligentia procurant quomodo oberantis corde cōpescant vicijs & alijs concordem reddant. quanta sollicitudine oportet principem moderari. ut subditos reddat quasi vna nimes & unius moris habitantes in domo. Certum est autem quod tutius est cordas remitti amplius quam intentius protendi. remissarum namque intentio artificis opera conualescit. Que autem semel rupta est. nullo artificio reparatur. Sit piger ad penas prim-

ceps. ad premia velox. & doleat quotiens cogitur esse ferox. quorum alterum iusticie est. alterumque pietatis. de quibus salomon ait. Misericordia & veritas non te deferant. Circunda eas gutturi tuo. & describe eas in tabulas cordis tui. & inuenies gratiam & disciplinam bonam coram deo & hominibus. Gratia namque debetur misericordie. disciplina vero iusticie. Qui sine prima est. omnibus odibilis est. qui vero sine secunda omnibus contemptibilis. Plutarchus enim librum scripsit de magistratu moderato. Plato inquit cum subditos opprimunt magistratus proinde est enim ac si caput corporis intumescat. ut a membris aut omnino aut sine ingenti molestia ferri non possit. Ideo cum in subditos potestas seuit idem est ac si pupillorum tutor persequatur. vel eorum suo mucrone iugules qui tibi ad defensionem suam gladium dedit. Unde claudianus.

Sis pius in primis. in fine iustus & hostis.

Nam cum uincamur in omni munere dato

Sola deos equat semper clementia nobis.

Tu licet extremos late dominare peridos.

Te medus. te mollis arabs. te seres adorant

Si metuis. si praua cupis. si ducis ira

Seruitij patie iugum. tolerabis iugum.

Interdum leges. tunc omnia iura tenebis.

Cum poteris rex esse tui. prodiuior usus

In peiora dat. suadetque licet luxu

Allecebris. effrena fauet. Tunc uiue caste.

Asperius. cum prompta uenis. tunc durius ire

Consulit. cum pœa patet. sed cōprime motum

Nec tibi quid liceat sed quid fecisse decebit.

Occurrit. mentemque domet respectus honesti.

CXXIII. De ipsius equitate.

Sequitur. Neque declinet in partem dexteram siue in sinistram. Declinare in dexteram est non dei gratie sed sibi retribuere uelle quod rectum est. Vel declinare in dexteram vel in sinistram est peccare propter eorum felicitatem que appetuntur. aut propter eorum infelicitatem que fugiuntur. Vel etiam ad dexteram declinare. est virtutibus ipsis vehementer insistere. & in virtutis operibus que in modo consistit modum excedere. Unde iuuenalis. Infanti sapiens nomen feret equus iniqui. Ultra quam satis est virtutem si petat ipsa. Et philosophus. Cautum quod nimium est. quia si hec ipsa cautela. modestiam deserit. eo ipso a tramite virtutis recedit. Omnis autem vehementia salutis inimica est. & excessus omnis in culpa. bonarumque rerum consuetudo nimia. pessima est. Unde salomon noli esse nimis iustus. Quid ergo nimium prodest si regina uirtutum nimietate sui obest. Nimia quoque humilitas maxima pars superbie est. Item ad sinistram declinat qui in subditorum culpis puniendis nimis pronus est ad vindictam. Ad dexteram uero qui mansuetudini nimis indulget. Iterum non declinet in dexteram vel in sinistram partem. Equitas enim cui iudex obsequium debet. amoris dexteram vel odij sinistram nescit. Iuste iustum exequi est. nec durius equo. nec remissius. in assertionem executionem iusticie nihil aliud quam iusticiam querere. Munera tamen curiales licent accipiant. dum modo non extorqueant impudenter. Pudorem abiecit qui regat. bis etiam emit. Ad rei namque vel spei precium uerecundia vendit. munus vero iniuste petitionis notam non habet. quod deuotio liberalitatis obtulit. non improbitas deprecantis extorlit. Ita tamen ut iniquorum munera non acceptet. ne aut ingratum sit. si eos non foueat

accepto munere. aut si fouerit iniustus habeatur
Nota enī habenda est & cause & persone ut nec
a turpi nec turpiter accipiat. Nam plerumq; a
manu. a causa a tempore. a loco vel modo splen:
dēt munera v' sordescūt. **CXXXV** De p'mio
regalis iusticie in ipso & i herede.

Equitur. vt longo tempore regnet ipse
& filius eius super israhel. De virtute nā
q; parētum sepe protenditur successio fi
liorum. & succedentium felicitas ex descendentiū
iniquitate p'ceditur. iuxta illud. Inisti autem di
sp'eribunt simul. re. im. interibunt. Item regnum a
gente in gentem transfertur. propter iniusticias &
iniurias & contumelias & diuersos dolos. Inisti
cia vt stoycis placet est. mentis habitus qui a regi
one morum exterminat equitatem. Iusticia est nō
nocere. & ex humanitatis officio nocentes prohi
bere. Nocere est iniuria. nocentes non impedire in
iusticia. Contumelia est quando tumorem mentis
in lesione alterius manifesta operis sequela comi
tatur. Dolus ut acquiris diffinit est. cum aliud
agitur & aliud simulatur. Malus quando fit in
intentione nocendi. & quasi in insidijs nocet. Do
lus igitur quia ex timore est aduersatur fortitudi
ni. contumelia vero prudentie que dicit sibi ipsi.
& quid superbis terra & cinis. 2c. Iniuriam tempe
rantia non admittit. nolens inferre alij quod sibi
nollet ab alio irrogari. Inisticia iusticia excludit
faciens alij. quod vellet sibi fieri. bene & honeste.
Q; autem addit diuersos. puto ad omnia cōmuni
ter referendum non solum ad viciozum diūsas spe
cies. sed etiam ad diuersas p'sōas & ad omnes mo
dos quibus a quocunq; hec vicia cōmittuntur. Pn
ceps enim tenetur pro omnibus. & omnium etiā
actor videtur esse. quia cum omnia possit corni
gere. eorum merito particeps ē que noluit cū po
tuit emendare. Cū enim potestas publica sit omni
um vires exhaurit. & ne in se deficiat incolumita
tē oim debet procurare m'broz. Sic autem poten
tes tormenta potenter patiuntur. si a iusticia des
flexerint. sic & iusticie p'emijs fruuntur abundan
tius. si recte exercuerint potentatum. & tantam in
futuro pre subditis habebunt gloriā. quanta vir
tute eos in magna delinquendi licentia p'cesserit.
Vnde dicitur. Potuit enim transgredi & non est
transgressus. 2c. Ad iusticiam nanq; reputatur pn
cipibus etiam cum temperant ab iniurijs. & facul
tas delinquendi est eis materia meritorum. Decl
inare autem a malo in eis magnum est. etiam si ma
gna bona non faciunt. dum tamen subditos indul
gentia sua non perimāt. Patri ergo succedit fili?
si patris iusticiam imitatur. Cautatis autē ordo
minime seruat. cum amorem qui patrie & paren
tibus p'cipue debetur. pater transfundit in filios
& filialis affectus paterni p'ectionis cellam sol? ex
haurit. ac hodie vicia liberosum saluti reipublice
p'feruntur. licet salutem populi liberis omnibus
oporteat anteferrī. In libro enim regum latet saul
arguitur. q; in voto sancto de diurno ieiunio pep
cit ionathe contra ipsius religionis votum. cuius
p'uaricatione populi corruerant. & hely etiam li
cet in se sanct? esset. quia filijs pepercit perit. Vt
autem de ceteris taceam quantum reipublicaz di
lexit deus pater qui propter eam proprio filio suo
non pepercit sed pro nobis omnibus tradidit illuz.
CXXXVI De quatuor p'icipi necessariis &
corpore reipublice.

Quatuor autem principibus inculcare plu
tarchus nititur scilicet reuerentiam dei.
cultum sui. disciplinam officialiū. et po
testatum affectum. & protectionem subditorum.
Nam qualis debeat esse princeps eleganter descri
psit in libro pulcherrimo qui inscribitur institutio ē
iani. cuius principium superius in loco suo posui
mus. Deniq; tu ait quid vis rectissime geres si nō
recesseris a teipso. si primo te cōposueris ad vtu
tem. recte procedent vniuersa. Politice em cōsti
tutionis maiores tibi vires exclusi. cui si obtempe
ras plutharcū viuendi habes autorem. Alioquin
presentem epistolam testem inuoco. quia in p'ni
ciem imperij non pergis autore plutharco. Sequū
tur postea politice constitutionis capitula. Est i
taq; respublica vt plutharco placet corpus quod
dam quod diuini muneris beneficio animatur. &
nucū sūme equitatis agitur & regitur quodā mo
deramine ratiois. Que em ad religionem pertinet
vicem anime obtinent. Princeps caput est huius
corporis vni subiectus deo. & his qui vices dei a
gunt in terzis. Cordis autē locum senatus obtinē
Oculorum. aurium. & lingue officia sibi vendicant
iudices & p'presides prouinciarum. Officiales et mi
lites manibus coaptantur. Qui semper assistūt pn
cipi lateribus assimilantur. Questores & cōmēta
rienses non illi qui carceribus p'sunt sed comites
rerum priuatarum ventris & intestinorum ferunt
imaginem. Pedes agricole sunt. Ex his ergo qua
tuor illa sunt que plutharcus principibus inculca
re conatur. reuerentiam dei. s. 2c. supradicta.
CXXXVII De reuerētia dei & cultu sui.

Iro autem modo deus intelligentiam sui
sic infundit vt subtrahat. sic subtrahit vt
infundat. In multis enim multipliciter luz
cet. Est autem a maiestate mirabilis. a sapiētia ve
nerabilis. amabilis a bonitate. Et hic est funicul?
triplex inter creatorem scilicet & creaturam qui fa
cile non rumpit. sed vt timeatur. honoretur & di
ligatur. Colitur autē deus dupliciter. affectu mētis
& exhibitione corporis. reuerentia que corporaliter
exhibetur. aut in personis consistit. aut i rebus.
In personis. aut a natura. aut ab officio. aut a mo
ribus. aut a condicione. aut a fortuna. Natura vt
parentes cognati & affines. Officium est debitum
exequendi que vnicuiq; ex institutis aut moribus
agenda sunt. quorum agendorum. alia ad publicū
alia ad suum cuiusq; pertinent statum. Nam offi
ciorum. quedam publica. quedam dicuntur priua
ta. Priuata em tot sunt quot sunt persone. Publi
ca aut a diuino. aut ab humano iure descendunt.
Publico officio tanta debet reuerentia. q'ta est e
minentia cuiuslibet magistratus. Mos est mētis ha
bitus ex quo singulorum opezz assiduitas manat.
hic virtutes & vicia eque complectitur. Vnde ho
nos & malos mores dicimus moratos siue morige
ros a bono. morosos a malo nominam? Condicio
est status persone fortuitus. quo aut in aduersis. ā
in prosperis degitur. In his autem qui diuina iura
ministrant deus p' ceteris aut honoraē aut sper
nit. cum illorum honorem & contemptum propū
reputz dicens. Qui vos spernit me spernit. & qui
vos recipit me recipit. Reuerētia que in rebus cō
sistit. aut ut in corporalibus est. vt edibus & locis
sacris ā sacrificijs. Aut in spiritualibus vt sūt iu
ra que sacris rebus competunt. que temerare sac
legum est morse expianduz. Rerum autem sacraz

immunitates conuellere insurgere in deum est. cul-
tus sui maxime in temperantia consistit. **M**arcum
cathonem eodem vino quo remiges contentus fu-
isse tradunt. **G**aius curius fabiorum victor nolens
agros suos ex senatus consulto ampliari. gregali
um portione contentus fuit. malum ciuem dicens
esse cui non satis esset id quod ceteris ciuibus.

CXXVIII. De officialium disciplina.

Equitur de potestate & officialium disci-
plina. nihil iniquo diuitis consiliario per-
niciosius. **V**nde in prouerbij. **O**mnis cu-
stodia serua cor tuum. quoniam ex ipso vita proce-
dit. **E**st igitur prouidendum potestati. ne consilia
sui indigeant. neue aliena immoderati concupiscant.
Nihil est scelerius quam amare pecuniam. **N**on so-
lum in corde. id est in consiliario. sed etiam in ven-
tre & intestinis reipublice. id est. questoribus &
commentariensibus. hec ratio seruanda est. **I**n lateri-
bus quoque id est illis qui semper principi assistunt.
Nam a conuictu mores mutantur. **E**t qui tangit
picem inquinabitur ab ea. vitaeque conspecta. vel co-
taeta liuorez ducit ab una. **I**ta quidem legati apo-
stolice sedis in prouincijs debachantur. ac si ad ec-
clesiam flagellandam egressus sit sathanas. a facie
domini. acceptores personarum & quasi quidam
bonorum mallei. **V**nde iuuenalis. **O**mnis animi vi-
cium tanto conspectus. **I**n se crimen habet. quan-
to maior qui peccat habetur. **E**piscoporum nomine
& officium venerabile esset. si tanta impleteretur so-
licitudine quanta interdum appetitur ambitio. &
diligenter ut patres. timere ut domini. coleren-
tur ut sancti. si exactionibus parcerent. & proijce-
rent ex animo. quidquid prouenit ex calumnia nec
omnem questum pietatem putarent. **I**n domibus
prelatorum & principum omnia hodie venalia sunt
fustra apud curiales de testimonio conscientie. de
venustate morum. de torrente eloquentie. nisi pre-
dio interueniente confidis. **I**pse licet venias musis
comitatus habere. **S**i nihil attuleris ibi habere fo-
ras. **E**go enim credo me vidisse ostiariorum cerbero du-
riorum. **A**pud inferos tamen cerber? ut aiunt vnus
est. **S**ed quot sunt diuertacula curiarum tot cerbe-
ri. **T**ota enim familia aut mordet. aut latrat. **V**etus
prouerbiu est. **V**acue manus temeraria petito e
Apud aduocatos quoque & ipsum silentium vena-
le est. **H**oc fortassis a demostene acceperunt. qui cum
aristodimum autorem fabularum interrogasset quon-
tum mercedis. ut ageret accepisset. & respondisset
talentum. at ego ait demostenes pl? accepi. ut
tacerem. **C**ausidicorum lingua damnifica est. nisi e-
am ut dici solet funibus argenteis vincias. **N**ihil
autem ut ait seneca venali misericordia turpius. **I**n
iustum proorsus est misericordiam vendere siue ius-
ticiam. **I**n lege vero scriptum est. **I**uste quod ius-
tum est exequeris. **L**ege quoque iulia repetendarum.
tenetur qui cum haberet aliquam potestatem. ob iu-
dicandum vel denunciandum. pecuniam acceperit.
quo magis aut minus quid ex officio faceret. **H**ec
verba legis sunt. **I**teque omnes cognitores aut ius-
dices a pecunijs & patrocinijs manus absteineant.
Neq; enim alienum iurgium suam putet predam. **P**le-
bisato etiam contineatur ne quis presidum munus
donum ut caperet. nisi esculentum poculentum ve-
& id quidem inter dies proximos prodigatur. sed
nec exenia producenda sunt ad munerum qualita-
tem. **D**e talium muneribus ait epistola seueri impa-
toris. **V**etus prouerbiu est. nec omnia nec semp

nec ab omnibus. **N**am valde inhumanum est a nemi-
ne accipere. passim vilissimum. p omnia avarissimum.

CXXIX. De publicis exacto- ribus & eorum violentia.

Egregie autem de talibus ait taurēt? me-
diolanensis episcopus. ubi publicos exa-
ctores describit. **P**ublicanus inquit est. ca-
put rapine. lex violentie. predo sine pudore. medi-
cus exterminij immanior furibus. **N**am fur timens de-
linquit. hic autem confidenter. **F**ur laqueos legis
timet. hic quidquid fecerit legem vocat. **Q**uis eo
iniquior. qui verbis iusticie iusticiam damnat. &
armis innocentie spoliatur. vulnerat. occidit innocen-
tes. **L**ege utique legem perimit. & dum alios regit
ad legem. ex lege deicit. **P**ublicanorum autem a ma-
ximo usque ad minimum cetus concussioni potius.
quam iusticie vacat. & ita in populum debachant. ut
quod reliquit vnus alii non moventur auferre. tam-
quam ad hoc constituti sint. ut residuum lucuste come-
dat bruceus. **O**fficiali cesaris nisi in omnibus acqui-
eueris. cesari contradicis. **E**t quidquid dicte. nisi
sit sic. & nisi sic stet. est in personam regis. contra
que coronam. quidquid dixerit ita obtinet. ac si inue-
niatur in actis. & cum alias habita moderatone in
culpate tutele uim vi repellere liceat. concutienti-
bus officialibus. spoliantibus. torquentibus muti-
re non licet. hec autem omnia. in principem redun-
dant. **S**inguli quippe tenentur ad singula. principi
vero onera incumbunt vniuersa. **P**rinceps autem le-
gis nexibus dicitur absolutus. non quia ei iniqua
liceat. sed quia is esse debet qui non timore pene-
sed amore iusticie equitatem colat. **N**am in negocijs
publicis nil ei velle licet. nisi quod lex aut equitas
psuad. aut ratio dis utilitatis inducit.

CXXX. De equitate iudicij.

Equitas autem iuris ut periti asserunt est
rerum conuenientia. que cum cetera coequipa-
rat ratione. & in paribus causis paria iu-
ra desiderat. **L**ex vero eius interpretis est. **Q**uidquid
autem equum est. ita demum iustum est. si est volunta-
rium. **I**n nulla re hodie tantum offendunt huius se-
culi potestates sicut in iudicijs. non attendentes quod
scriptum est. in quo iudicio iudicaueritis. de vobis
iudicabitur. **E**t illud quod supra posuimus. **I**uste
quod iustum est exequeris. id est sine acceptione per-
sonarum. vel munerum. mox ut tibi liquebit de cau-
sa iustam de veraque parte feres sententiam. **N**am
dum causa anceps est protelanda est sententia. qua
festinata iudicia pariunt penitentiam. **S**i ergo in iu-
dicando periculum vitari non potest. nichil est vs-
tilius quam differri. **S**i autem alterutrus litigantium
periclitatur veritas. & rei difficultas moram non ex-
igit. iniquissimum est iudicium protelari. **I**pso au-
tem iure cautum est ut sacrorum euangeliorum se-
pture terribiles ante sedem iudicis deponantur.
ibi quoque ab initio initium usque ad finem permaneant.
nec amoueantur nisi sententia recitata. quo totius
consistorii latitudo dei ipsius repleta presentia om-
nibus ad sacrosanctas scripturas metu incutiat &
reuerentiam. & ab inquisitione veritatis omnis in-
iquitas propulsetur. **V**t autem dicitur in libro co-
dicis secundo. procliuioza sunt iura ad de fecedum
quam ad impugnandum. faciliusque ad exceptionem. quam
ad actionem trahit. **V**nde cum non omnes ad accusa-
tionem admittuntur. omnes ad defensionem admittun-
tur. nisi aliquis absens damnandus est. **CXXXI**
De militum electione & eorum officio.

Uidimus de membris ceteris reipublice .
nunc de militibus videamus . qui manus
appellantur . Nullus est ut ait vegetius
renatus quem oporteat vel plura vel meliora scire
quam principem . Christianus princeps milites magis a
fide et moribus quam a viribus debet eligere . Nostri
autem milites hodie sic ad bella quasi ad nuptias
dealbati procedunt . In castris sermo illis est de
uiuio in conuiuio de armis . Non sunt que faciunt
militem tam corporalem quam spiritualem . electio et
sacramentum . longa pax militem incuriosius legit
lucio flacco . et g . i . y . o . verzone consulibus . Milites
primo iureiurando facti sunt . Antea enim sacramen-
to tantummodo a tribunis rogabantur . Conceptio
sacramenti teste vegetio hec est . Iurant milites per
deum et christum eius . et spiritum sanctum et p
maiestatem principis que secundum deum huma-
no generi diligenda est et colenda . se strenue factu-
ros omnia que preceperit princeps nunquam des-
turos militiam vel mortem recusaturos pro repu-
blica cuius sunt conscripti milicie . Catho militem
non dicit nisi eum qui sacramento ad militiam iam
consecratus est . Miles igitur sicut laboris ita et ho-
no . is nomen est . Nemo enim sibi honorem sumat .
nisi qui vocatur a domino . qui non electus seipsu
militie ingerit . in se gladium prouocat . quez ap-
temeritate usurpat . Vfus autem ordinate militie
est tueri ecclesiam . impugnare perfidiam . et sacer-
dotium venerari . pauperum propulsare iniurias .
pacare prouinciam . pro fratribus (ut sacramenti do-
cet conceptio) fundere sanguinem . Miroz aut quo-
modo princeps illis habet fide quos videt deo suo
cui ut cetera taceam et sacramento militie alligati
sunt . fidem debitam non seruare . nequaquam fide
seruabit secundam . qui primam iritam facit . De-
niqz consecratio militis hec est . consuetudo solen-
nis est . ut ea die qua quis militari cingulo decorat
ecclesiam solenniter adbeat . gladioqz super altari po-
sito et oblato quasi celebri professione facta . seip-
sum altaris obsequio deuoueat . et gladij . s . officij
sui iugem deo spondeat famulatum . Eis ergo pro
ecclesia plurimum . contra ecclesiam licet nichil . a
em plus aut non minus in sua professione faciunt
quam episcopi et abbates qui cedulam offerunt . In q
busdam etiam locis moris est militem in crastinu
consecrandum . totam noctem precedentem perui-
gilem in orationibus ducere . et nec iacendi nec sedē
di habere licentiam . nisi forte repentine infirmita-
tis necessitas coegerit . sed tota nocte stantes ora-
re . **CXXXII.** **Q**ue obediē de-
bet principi sed magis deo .

Primum hominum deo debetur cuius est
homo creatione et redemptione . Secun-
dum autem homini . saluo tamē hominio
dei . qui ab omnibus hominibus suis exigit innocē-
tiam . Cum periculo ergo innocentie nemo cuius o-
bet fidem . nec abbati monachus . nec patri filius .
nec domino seruus . nec marito vxor . Est igitur p-
cipis prouidere in primis ne miles suus perdat in-
nocentiam pro defensione reipublice . sine qua res
publica salua esse non potest . Solus . n . ille pnceps
est bonus . est et iudex incorruptus . cuius sentētia
ex contemplatione assidua imago ē equitatis . Est
enim publice equitatis iudex et equitatis seruus
et in eo personam publicam gerit . q . omniū inu-
rias et damna corrigit . et omnia crimina media eq-
tate punit . cuius officium est illis qui nimirum pos-

sunt plurimum prodesse . et qui nocere desiderant
plurimum aduersari . Vnde et in sacra scripta co-
lumbe gladius appellatur . qz sine felle rixatur . sine
iracundia ferit . et cum dimicat amaritudinē nulla
recipit . Nam ut ait cicero orator egregius . Sicut
lex psequit culpas sine odio psonaz ita princeps
facere debet . Dauid vir sanguinum dictus est . nō
ppter bella ut ait augustinus . sed ppter vnam . Naz
nec samuel nec helias nec phimees vir sanguinū ap-
pellatus est . cū quilibet eoz sanguinē fuderit . Pul-
cre autē secundum stoicos lictor dicitur quasi legis
ictor . quia ad eius spectat officiū ferire quē lex iu-
dicat feriendū . Vnde et antiquitus illi cuius mā-
iudex innocens nocentem punit . cū reo gladius im-
mimeret dicebat . obtempera legis arbitrio vel legem
imple . ut vel sic mansuetudo verborum puniendi
rei tristitiam mitigaret . Cuz ergo milites sint ma-
nus corpis publice potestatis illius principis . ma-
nus sanguine plene sunt . cuius officiales et milites
vel innocentū sanguinē fundūt vel innocentes op-
primunt . Huius ergo principis orō nunq exaudie-
da est . elemosina deo nunq acceptanda .

CXXXIII.

De mutuo

affectu principis et subditorum .

Ultimū eoz que plucharcus habere iubet
principem . ē amor subitorz . Codrus eniz
atheniensiu rex pro victoria populi sui se
ipsum morti tradidit . naz mutato regis habitu sar-
menta colligēs . castra hostium ingressus . a milite
quē falce in iurgio percusserat interfectus est . Vnde
et illud poeticū . Et iurgia codri . Decios duces ro-
manoz se p suis exercitibus morti deuouisse pce-
lebze est . Iulius em celsar dicere solitus erat . Dux
qui non laborat ut militibus carus sit . militē nescit
amare nescit humanitatē ducis in exercitu . et adue-
sus hostē debē esse . Idem em pistozē in vincula de-
cit . quia sibi meliorē panē quam ceteris militibus in m-
sa supposuerat . Alexander milite suū macedonem
senio confectū nimio frigore obstupefactū ipse i
sublimi et p . m . q . na igni sede sedēs . cū aduertissz
statim descendit . et in suis manibz corpus frigore
duplicatū i suā iposuit sedē . Plato cū vidisset di-
onisiū tirannū sicilie corpis sui circūseptum custo-
dibus . Quod tantū malū inquit fecisti . ut a tā m-
tis custodibz necesse habeas custodi . Principem
em sic oportet vincire obsequijs omnium affectz
ut quisqz subditus p eo piculis imminentibus ca-
put opponat . Sic etiā virgente natura p capite ce-
tera se solent membra opponere . Vnde claudianus
non sic excubie . nō circūstantia tela . Quam tutat
amor nō extorqz bis amari . Hec aeterna fides hec si-
plex gratia donat . Hucusqz dictū sit de institutōe
regū et principū . qualē se habē debeant vel domi-
ni militie . non solum secundū leges diuinas sed e-
tiam humanas que eatē valēt . quatenus a diuinis
nō discrepēt . Alioquin falsū est quod in lege scri-
ptū est . Qd principū placz legis habz vigore . Nul-
las em leges credunt quidam ciuilibus pfēndas . sz
has anatharsis seta telis aranee comparauit . que
muscas et culices detinent et volatilia grandioza
transmictūt . **CXXXIII.** **P**lanctus
amici lapsi . a statu monachali .

Glamētatoēs et reb de carmine nichil
ad re . Carmē em illis debet quibus bonū
ē confiteri domino et psallere nomini do-
mini altissimi . Carmē illis debetur quoz in cordi-
bus cātatur domio . psallitur spiritu . mente iubilat

Et quorum opatio christo citharizat. organizat cogi-
tatio. psalterizat oratio. deuotio lirizat. Nichil. n.
tibi & carmini. Non est enim tibi cantare canticum
domini in terra aliena. nichil tibi & aue qui n. mu-
tas nomen eue. nichil tibi & salue. qui n. saluas co-
medata dū mandata nō seruas. dū te nō pas ad iu-
diciū. nō cōparas auxiliū aduocati tui christi. s. sal-
uatori tuo crucem reparas secundaz. mortisq. tibi
p. paras secunde cruciatū. nichil tibi & vale. qui nō
vixit nisi male. qui valere n. affectas dū detractas
penitere. Tu ergo anima mea fratri meo expectā-
ti & reexpectanti modicū in seculo. nimīū in pec-
cato. mādā remādā lamentatōes & veb. Perlustra-
ta nāq. cū omni sollicitudine materie p. sentis tota
multitudine. nil inuenire potui. quod mittere pro
carmine. sed plenus amaritudine. plenus anxietu-
dine quod scripsi scripsi. Salus a non sō missa nu-
gatoria est. missa uero inuita supflua. Deniq. quid
prodest alicui salus vlla destituta. cui nulla salus
grata. Plane frustra salutā a quo salus nō optat.
Quis dabit aquā capiti meo. & oculis meis fontē
lacrimarū. vt copiose lugeā dignum mei fratris in-
teritū. Iustus es domine etiam si disputem tecum
Veruntamē etiam iuste loquar ad te. non tanquā
tecum disputans sed tanquā tecum cōputās. que
mecū supputo & fratri meo iputo. Ad huc. n. fra-
ter meus mendicat siliquas porcorum in regione
illa in qua fames oritur nec moriē. ubi egestas inci-
pit nec desinit. nec recordatur infelix quanti non
solum filii sed & mercenarij in domo patris sui a-
bundent panibus. Ipse vero nec dolore cōuincit.
nec rubore ofunditur q. & fame pereat & siti torre-
at. & labore fatigetur. & seruitute p. matur. & o-
q. facili transitu hec omnia transiret. duobus tamē
passibus a tam graui exilio resiliat. quoz primo i-
uerteretur ad se. ad te vero pat. altero conuerteret.
Iussisti autē mihi vt non solum euz sed & quemli-
bz proximū meuz diligam quantū meipm. Sed q.
mihi proximior fratre meo. Nusq. ergo totus allū
vbi abest frater meus. Dimidiū enī ē anime mee.
Nonne domine tu iubēs diligī in tota anima. Quo-
modo ergo tota anima mea te diligz nisi vtrāq. e.
medietas te diligat. Non. n. bene diligetis ad me.
dietet. Vt ergo te totus diligā. fac oro vt te di-
ligat & frater meus. Si vis ut sequar te. sequat
te obsecro & frater meus. neq. enī dimidiū. sequi
te potero. Vt me totū saluū facias. saluū fac &
fratres meuz. qui totum hominem saluū fecisti in
sabbato. Quippe n. bil facis ad medietatem. sed q.
quid facis p. facis. Alioquin nō diceretur de operi-
bus tuis q. vniuersa essent val de bona. Et in deu-
tronomie dei p. facta sunt opaz.

CXXXV. Reprehensio eiusde.

G. Lamentatōes & veb. Lamentatō de pre-
senti est. carmen & veb de futuro. Veb tibi
bi p. posui vt ab eo fugeres. lamentatōes
preposui vt ad eas confugeres. Carmen uero nec
posui vt remota omnis lete rei memoria. nulli tran-
sitorio decori cor tuum apponeres. sed quādiu te
super flumina babilonis sedere cognosceres. flēs.
plorares. gemeres. & in eius salicibus organa sus-
penderes. & te totū penitus medullitus expōeres
dolori. Nulla tibi nulla de carmine mentō fiet. do-
nec illud impleas pceptum. Exite d. babilone. fu-
gite a chaldeis. sed iā loquar ad te. Ipa lamentatō
f. que hactenus locuta est pro te quomodo cecidi

sti lucifer qui mane oriebaris. qui iubilabas domo
cum matutinis astris. quando in cetū nouitiorum
in fletu monachoz. in metu conuersoz. i. p. spectu
angelorum psallebas altissio. Quomodo attrahi-
ua illa cauda draconis cum sua tertia parte stella-
rum te etiam secū traxit cui deus dederat lucem sa-
pientie. splendorē scientie. iubar intellectus. ut cū
stellis stantibus luceres si uelles in perpetuas eter-
nitates. Non parco tibi frater amantissime. vt mi-
chi & tibi parcat deus. Cecidisti. nunquid qui cecidi-
dit nō resurget. Septies in die cadit iustus & resur-
git. id est quotienscūq. cadit toties resurgit. Tu
qui cadis tota die recidis quotidie. cur non resur-
gis vel vno die.

CXXXVI. Quicquid ipsius labentis fuit non ordinis a quo cecidit.

Quid autē ordinem nostrum accusas in-
olerabilis duricie p. fectio non ordinis.
sed accusantis est viciū. neq. n. ordo ita
durus est vt sit inaccessibilis. aut importabilis. a
contra naturam. Alioquin nec ordo esset. sed tu flu-
idus es & eneruis. Preterea quid magis secundū
naturam q. ordinate viuere. At nulla uita ordina-
tior q. nostra. Ibi enī omnia in numero & pondere
& mensura disponuntur. Ibi cibus & quies & som-
nus ad sufficientiam naturalem indulgentur. Ieiū-
ria vero labores & vigilie a nemine supra vires ex-
torquentur. sed omnia mensurate fiunt. Simpliciter
enī victu & vestitu vita sustentatur. natura foue-
tur. conseruatur sanitas. Deniq. quid naturalius
quid sanius illo cibi & potus genere. ad cuius ap-
petitum sola natura & coc. est & medicus. Quis
pane triticeo & leguminibus bene coctis famem
non expellat. Ieiunus raro stomachus vulgaria tē-
nit. Anima saturata calcabit fauū. anima uero e-
suriens & amarum pro dulci habebit. Probabile ē
ait seneca quod natura desiderat ad superuacua su-
datur. Taceo q. ad conseruandam sanitatem nichil
efficacius. q. cibi & potus idemptitas conseruata.
Varia enim fercula variarum sunt naturarū. Om-
nis autem talis varietas parit humorum repugnā-
tiam. & omnis humorum repugnantia repugnat
sanitati. vnde elegatissime & prudentissime respō-
dit quidam de nostris adolescentibus beluacens e-
piscopo eum interroganti. vnde contingeret q. sa-
nior & pulcrior esset in claustro q. solebat esse in
seculo. quia inquit vniiformiter viuo & decenter.
De quorum primo habeo vt sanus sim. de secun-
do vt pulcher sum. In seculo enī uiuebā tam defor-
miter q. multiformiter. de quorum primo turpitu-
do nascitur etiam corporalis. de secundo egritudo.
Perrexitq. episcopus querē dicens. quid ergo eo
medisti hodie. Satis inquit. quid heri. Similiter sa-
tis. non quero inquit de quantitate. sed d. qualita-
te. quid omedisti heri. quid hodie. Heri inquit cōe-
di pisa & holera. hodie holera & pisa. cras autē
cōedam pisa cum holeribus. post cras holera cum
pisis. uide ergo q. pulcro circumitu eandē senten-
tiam circumduxit. vt varijs modis ostendat eadez
se semp vti dieta. que prestat corpori sanitatem &
pulcritudinem.

CXXXVII. Inductio exemplorum ad ordinē tolerandum.

Explosa igitur est omnis difficultatis ac-
cusatio quam contra ordinem induxisti.
& impossibilitatis excusatio quā pro patre

adduxisti. Neq; em ordo tam difficilis est ut infirmos nō recipiat. cum & illis satisfaciāt & accurate & deliquate. neq; tu tam infirmus aut debilis es ut ad illum portandum nequaquam sufficiās cum ego non deficiam. te & infirmior & debilior. Et ut de me taceam quantos tibi possum ostendere. qui de vita delicatissima ad hunc ordinem quem appllas turissimum & difficilimum se transtulerunt. nec tamen adhuc ab eo resilierunt. quamuis & etate iuniores te sint. & natura teneriores & debiliores viribus. Et ut de tot milibus vnum excipiam. vnum tibi excipio qui certe solus sufficit ad omnium exemplum. Ipse quidem spectaculum factus est. & angelis & hominibus leuitate miraculi. qui prius eis spectaculum fuerat miraculo leuitatis. dum non scena. non circus. non theatrum. non amphitheatrum. non amphicircus. non forum. non platea. non gymnasium. non harena sine eo resonabat. Nosti helimandum. si quis non nouit hominem si tam hominem. Neq; enim tam natus erat homo ad laborem q̄ auis ad volandum. circumiens terram & perambulans eam. querens quem deuoraret aut ad dulcēdo aut oburgando. Ecce i claustris clausus est cum totus mundus solebat esse nō solum quasi claustrum. sed etiam quasi carcer. Quomodo ergo nō potes quod ipse potest. cuius mutatio dextere excelsi. quantum stuporem intulit seculo. pudore q̄ diabolo. tantum ipsi domino contulit honore. neq; etenim ipse tam leuis fuerat q̄ ipsa leuitas. Vnde & tanta leuitas tam leuiter mutata. apud pluresq; nichil aliud putatur q̄ leuitas. Hinc est q̄ iam quinquennis eius conuersatio vix facit alicui fides de futuro. nimirum quantum in seipso experimentum dedit inconstantie. tantum perseverantiae constantie nunc debilitat argumentum. Erubescere igitur miserrime te saltem non sequi istum precedentem. iuniozem. infirmiozem. debiliozem. delicatiozem. Quis enim attendens vnde iste surrexerit surgere non possit.

CXXXVIII.

Q̄ iste ordo sit portabilis omnibus infirmis & fortibus.

Itaq; surge & noli declinare in verba malicie ad excusandas excusationes in peccatis. attribuens nature quod est mentis impure necessitati quod est voluntatis. difficiliozem faciens ordinem q̄ sit. te molliorem q̄ esse debeas infirmiozem q̄ esse possis. Nemo em tantam infirmitatem potest incurrere ut rigor ordinis ei de misericordia condescendens. & de caritate compatiens. congruam solacii non suppetet medicina. Si ieiunare pre infirmitate non potest. manducare non solum permittetur. sed etiam cogetur. si laborare non sufficit. quies ei non deficit. Si vigiliis grauatur. somno recreatur. Infirmus es noli refugere. non portabis ordinem. sed ordo te. Fallunt autem pleriq; & non tam fallunt q̄ falluntur. pusillanimitate animi dicentes se nō posse. quod possent si temptarent. sed ante iudicant q̄ discutiant. Et ideo in lumine primo deficiunt. & ante tubam terro occupat arcus. Solent at huiusmodi pusillanimes dicere. Hodie ieiunavi & iam caput doleo. si ergo es ieiunauero. nō ē ut aut freneticus. si aut litargicus. aut melancolicus. aut epilepticus. aut maniacus. Plane non sequitur. debile principium.

melior sequetur fortuna. Multe res intēprate difficiles habent aditus. vsus autem faciles. Dicit ergo infirmus noster. hodie ieiunavi. & ideo caput iam doleo. Mentiris plāe. immo quia nō ieiunasti nisi vno tantum die. Non enim ideo caput doles. quia vel semel ieiunasti. sed quia ieiunare nō cōsueuisti. Deniq; quid scis an ex ieiunio hoc tibi accidit. Huius forte tale quid immoderate comedisti vel bibisti quod naturaliter caput aggrauat. Non ergo omnia aut ad pceptorum difficultatē aut ad virum impossibilitatem referenda sunt.

CXXXIX. Admonitō lapsi ut resurgat.

Surge igitur frater. nō. n. impossibile est surgere quamuis sit difficile. & tam difficile q̄ facile est cadere. Facilius est ait are stiles destruere q̄ astringere. Facilis (ait poeta) te scensus animi. sed reuocare gradum superasq; eua dere ad auras. hoc opus. hic labor est. nō dixit hoc impossibile est. sed hoc inquit opus hic labor est. id est possibile est. & si difficile sit. Possibile ē si exhibeatur opus prebeantur opera. labor adhibeatur. Festina igitur ut resurgas. nam si resurgere est hodie difficile. eras erit difficilior. Qui non ē hodie cras minus aptus erit. Omne autem tempus quod morte adijcitur. additur & casui. Quanto iam cebis diutius. tanto cades profundius. Ipsum nā q̄ iacere cadere est. Cadere fateor humanum est. sed resurgere nichilominus humanum est iuxta illud. Nunquid qui cecidit non resurget. id est. nonne q̄ potuit cadere potest resurgere. non resurgere ergo nullo modo humanum dicendum est. sed dyaboli cum. cuius tota uita ruina est. Notanda igitur in hoc loco quadripartita varietas. Quatuor enī sūt scilicet. stare. cadere. surgere. non resurgere. Horum duo media hominis sunt. Homo enim cadit & surgit. & iterum recidit & iterum resurgit. stare vero absq; casu solius angeli est. non resurgere vero solius dyaboli est. qui ergo stat & non cadit angelus est. qui vero cadit & surgit homo est. qui autem cadit & post casum non surgit. non quia non potest sed quia non vult. profecto dyabolus est. etiam si homo sit. Vnde & de tali homine dictum est. Et vnus ex vobis dyabolus est. Vnde & dicitur ad homines. Temptatō vos non apprehendat. nisi humana. ubi plane dyabolica remouetur. que scilicet triplex ē. supra se. infra se. & contra se. Supra se temptatur quis quando effertur ultra se. Infra se temptatur quis quando viuere appetit inferius & foridius & vilis q̄ nature sue dignitas exposcit. Temptatio contra se est. quando aliquis sciēter peccat etiam ad mortem. & tamen postea non penit. aut desperans. aut minus sperans. aut nec sperans. nec desperans. sed incredulus ad sperandum & ad timendum. id ē. nec misericordiam credēs profuturā nec damnationē obfuturam. quia neueram credit futuram. Sed omne iudicium putat defuturum. dicēs cum epicuro. nichil post mortē. & mors ipsa nichil. quatuor enim tue calamitatis gradus supius enumeraueram. te scilicet non stetisse. cecidisse. iacere non resurgere. Q̄ non stetisti leuitatis fuit. q̄ cecidisti infirmitatis. q̄ iaces voluptatis est. q̄ nō resurgis consuetudinis. Leuitas impellit. infirmitas persternit. pimit voluptas. sepelit consuetudo. Prius fuisti arundo vāto agitata. secundo foliū cadēs ab arbore. tercio factus es paliticus grabato assut.

Nam que est differentia inter mortuum & semper iacetem. Quarto lazarus in sepulcro quadriduanus fetens obvolutus lintheis tumulatus. Arundo fuisse quando ad leuissimum serpentis sibilum te inclinasti. Folium fuisse quando spiritu habente potestatem ascendente super te locum tuum dimisisti. Paralisis autem est dissolutio. nihilque magis hominem dissoluit quam voluptas. His tribus gradibus scilicet leuitati. infirmitati. voluptati consuetudinem adiungens te fecisti quadriduanum. Tumulatus es & oppressus obstinatione. Hec est enim tumba que supponitur cadaveribus animarum mortuorum.

CXL De consideratione que penitentiam prouocat.

Unde ergo timeo ne nimium speres. cum tamen non habear plures rationes nimium sperandi quam desperandi. Nam sicut maledictus christi qui desperauit. ita maledictus omnis qui peccat in spe. Sed christiani dei misericordiam frequentius expectant quam eius iram. id est vindictam cuius modo non est tempus. facilius inclinatur animus in hanc dexteram quam in illam sinistram. quasi deus plus habeat misericordie quam iusticie cum ipse sit veritas. id est misericordia & iusticia. nec possit esse maior seipso. Si ergo cogitas deum esse multum misericordem. cogita eum & tantum esse iustum. iuxta illud. Misericordiam & iudicium cantabo tibi domine. Hec cogitatio pariet tibi timorem qui est initium sapientie. clauis iusticie. que sola clauis reseat animarum sepulcra. Ipse enim est angelus qui reuoluit lapidem ab ostio monumenti. cuius aspectus sicut fulgur & vestimenta eius sicut nix. Asperctus timoris est cogitare & intelligere terribilia. hec sunt maxime quatuor que semper ponenda sunt ante oculos mentis nostre. Iudicii veritas. iudicis seueritas. tormentorum eternitas. & enormitas peccatorum. Hec quatuor sollicite considerata faciunt animum considerantis sicut fulgur. id est ardentem & rubentem. hoc est dolentem & pudentem. Iterum ista quatuor sollicite considerata faciunt ut vestimenta considerantis sint sicut nix. quia cum peccator attente considerat quid meretur. si non peniteat. statim induit saccum penitentie rigentem algore continentie. & renitentem candore castitatis. que scilicet candor & rigor sunt due nimis proprietates. Non enim dixit. & vestimenta eius sicut lana alba. aut sicut lac. sed sicut nix inquit profecto significare volens. quia si penitentia amara est & constringens & rigida. candida tamen est & cito resoluitur. quia breuis est quicunque sit tempus.

CXLI De mala consuetudine abolenda.

Quam tibi ihesus voce magna. Lazare veni foras. excedendum enim tibi est adhuc ligamentis. Quilibet enim sic sepultus ad confessionem consuetudinem etiam secum affert. sed non oblationem. Alioquin nec ad confessionem veniret. Quomodo ergo te soluamus ab his vinculis. Recurrendum est enim ad consuetudinis originem. que primo eradicanda est. ut extirpata penitus eius radice. rami eius non repullulent. At enim augustinus in libro confessionum. Ex peruersa voluntate fit libido. & dum seruitur libidini fit consuetudo. & dum consuetudini non resistitur fit tunc necessitas. que sicut quasi quedam ansule sibi innectunt cathenas faciunt. unde peccator constringitur. De hac cathena vel de hoc funiculo dicitur apud isaiam. Ve quod trahitis iniquitatem in funiculis vilitatis. id est peccatum peccato additis quasi filum filo ad faciendum funem. Hic est funiculus triplex. qui difficile rumpitur. Prima tortio huius funiculi fit ex illis duobus filiis. scilicet peruersa voluntate & libidine. Secunda ex libidine & consuetudine. Et est in hoc funiculo triplex libido. quod bis tortum filum. Tertia vero fit ex consuetudine & necessitate. Quid est peruersa voluntas. peruersus animi motus ad appetendum aliquid preter deum propter seipsum. & ex hoc peruerso motu iam ex pena peccati meretur ut illi sibi libeat. id est placeat. ad quod appetendum se peruerso mouit. & ita sequitur libido secundum peccatum. & pena primi. Libido namque dicitur a libendo id est placendo. At quicunque nobis placeat blanda quadam sui violentia usum sui facile nobis extorqueant. Nam que libenter facimus. si possumus facimus & frequenter. imo si possemus nunquam non faceremus. Sic ergo ex libidine est consuetudo. quia qui hunc cibum comedunt adhuc esurient. Nunquam enim porcorum siliquis venter humanus potest expleri. Quare vero ex consuetudine nascatur necessitas manifestum est. quia uidelicet consuetudo est altera natura. Violentia consuetudinis quantalibet est tua potentia que de libertate facis seruicium de morbo complexionem. de voluntate necessitate de casualibus naturalia. de contingentibus impossibilia. Vis ergo enodare hunc funiculum tam subtiliter quam velociter. recurre ergo ad primum in nodum qui fit ex peruersa voluntate & libidine. & securus esto. quod isto dissoluto dissoluentur alii qui sequuntur quia cessante causa necesse est cessare effectum. Neque hic consistit tota vis huius funiculi. In alijs quidem nouissimus nodus primo soluendus est. & nouissime primus. hic autem e contrario. Auertantur igitur a sensibus corporis res ipsos sensus allicientes. & facile auertetur ab animo peruersa affectio que si auersa fuerit statim libido auersa erit. Unde seneca. Id agendum est inquit. ut irritamenta viciorum quam longissime profugiamus. Quis enim iuxta prostibulum viuat continentem. Quis taberne proximus viuat abstinentem. Quis inter forensia iurgia silenter. imo quis in seculo viuat sapienter. Qui non socius est stulto. efficitur ei similis. Qui picem te tegerit nonne inquinabitur ab ea. Qui flammam se in gesserit. nunquid non inflamabitur.

CXLII De fomentis libidinis subtrahendis & primo de ocio segnicie somno carne fomentis.

Nam ergo extinguere libidinem pone inimicis iter te & mulierem. sufficiat tibi deceptam a serpente. te hactenus decepisse. Noli dare sanguisugae sanguinem ad sugendum. sed auelle eam a cute. velut nolit etiam semiplenam. Vis extinguere libidinem. amoue ligna ab igne. & subidet incendium. Que sunt ignis ligna que non sunt struenda in ignem habet hominis rixosi. Innumerabilia enim sunt. pauca tamen ex eis in quibus & cetera possis recognoscere dinumerabo. Ista sunt ergo. ocia. segnicies. somnus. caro. femina. vinum. propositus. ludus. carmina. forma. puer. De primo habes. Ocium corpus alunt animi quoque pascitur illis. Et lucanus. Variam dant ocia mentes. Et quidam de nostris in consideris est omnis ociosus. Et regula illa benedicti ait. Ociositas inimica est anime. Et quidam de patribus. Nunquam inueniat te diabolus ociosus. De secunda habes. queritur egistus quare sit factus adulter. In promptu causa est. delidiosus erat. De

tercio est illud apud cathonis ethicam. **Pl?** uigila
semper ne sono doctus esto. Nam diuina quies vici
is alimenta ministrat. Denique illa duo prima temp
istud tertium comitatur. Nemo enim potest esse so
nolentus quin sit & ociosus & desidiosus. De qua
to ait apostolus. Bonum est non manducare cane
& caro non prodest quicquam. De quinto quia infini
ta sunt exempla. sufficiat ponere solam mulieris e
thimologiam. Mulier inquit varro dicitur a molli
cie. quasi mollier. Istud mollier intelligendum est
dupl. ceter. id est actiue & passiue. tanquam si dice
retur molliabilis. id est facilis ad molliendum. ut &
cito molliat & cito molliatur. Nolo autem te igno
rare quod malleus similiter dicitur a molliendo. eo quod
ferreum molliat. Ferreas mentes ait hieronimus. ip
salibido domat. Et claudian? Ferrea lasciuia mol
lescent corda sagittis. Vides ergo quomodo con
ueniant rationes ethimologiarum cum rationibus
naturarum. Quid non molliat malleus. Quem non
molliat mulier. igitur mulier est malleus. Vere ipsa
est malleus vniuersae terre. per quem diabolus &
molliat & malleat vniuersum mundum. Quomodo
non cauiisti tibi ab hoc malleo. Nonne ille est malle
us qui tibi massam corporis usque ad plumbeas ex
terminauit laminas. imo etiam qui assidue tunden
do super te suam de te fecit incudem. Si ergo vis
fugere ab hoc malleo exi de fornace ferrea babilo
nis nisi forte quod absit huius tam magni & tam
grauis mallei cunfiones assidue non formidas. quod
contra proprietates aliorum malleorum nihil glu
timare potest. solidare nihil nouit. sed cuncta confri
git & omnia comminuit. dissoluit vniuersa. Redi er
go redi ad crucem domini baiulandam. & noli pa
tem tuam ponere cum pilato qui malleator interpres
tatur. **CCXLIII.** De vino & prosperitate.

Transseamus autem ad cetera viciozum ir
ritamenta de vino quod posui post semi
nam est illud vinum in quo est luxuria. Et
poeta. Et venus in vniuersis ignis in igne fuit. Vnde
elegantius ait hieronimus. Vinum in adolescentia
bibere est oleum addere camino. & gladium vene
no. De prosperitate legimus apud ovidium. luxuria
animi rebus plerumque secundis. Non facile est equa
commoda mente capi. Vnde augustinus de salomone.
Secunde res que sapientium animos fatigant. plerumque
obfuerunt salomoni quod profuit ipsa sapientia. etiam
tunc laudabilis etiam nunc longe lateque memora
bilis. Et ipse salomon in prouerbijs ait. Prosperitas
stultorum perdet illos. Vnde iuuenalis. Prima
peregrinos obscena pecunia mores intulit. & tur
pi fregerunt secula luxu. Diu tunc molles. Sicut au
tem prosperitas attrahit ad peccatum. sic plerumque
aduersitas retrahit a peccato. Vnde grece. Aliquan
do nos mundus retrahit a deo. nunc tantis aduer
sitatibus plenus est. ut nos mittat ad deum. Ecce
enim dominus? sicut promiserat per prophetam. si epi
ait vias tuas spiritus. ut semitas tuas non inuenires
& post amatores tuos non curzeres. quomodo er
go non dicis. Vadam & reuertar ad virum meum
paterem. quia mihi bene erat tunc melius quod nunc
Quare non conuenis dyabolum de uentione qua
tecum inijt. & de federe quod tecum percussit. &
proponis ei hanc disiunctam. Aut mihi da diuitias
& voluntates quas mihi pepigisti te daturum si ti
bi seruirem. aut ibo ad talem dominum qui mihi e
as dabit. & non solum ad facietatem. sed etiam ad
cumulum. O quam conuenientissime hec ei propo

neres. **I**sta enim promittit non solum tibi sed cuiuslibet
eius dominio submittere se volenti. iuxta illud. Hec
omnia tibi dabo si cadens adoraueris me. Ecce qui
cadens adorasti. & adorans eum cecidisti. Aliter e
nim non adoratur nisi cadendo. cui non seruitur nisi
peccando. at quod tibi promiserat. non dedit men
titus est enim. Quid putabas cum posse verum dice
re. nonne ipse mendax est & ab initio in veritate non
stetit. quomodo huius domini fedifragi exactoris
seuissimam intolerabilem toleras seruitutem. Miro
tamen vehementer unde suppetat seruitutis expen
se. non habet unde suum paupertas pascat amorem
non habes unde tuum paucis furibunde furorem
Vnde tuum. Considero enim quod ex quo huic domino
seruire cepisti. nunquam tibi prospere cessit. sed re
cessit omnis prosperitas. successit aduersitas. ac
cessit calamitas infelicitas quicquid modum excessit
Nunc collige breuiter. quod infelix ei seruias. pauper ege
nus. imops. pallens. exanguis. inanis. Ere. cibo. re
quie. frigore. peste. fame. Onerosa seruitus. o a
mara subiectio. seruire scilicet & egere. famulari &
tribulari. humiliari & conculcari. Deus bone quid
amarius. quid onerosius paupertate plena pecca
tis. & peccatis plenius pauperie. Audi ergo consili
um meum. Falle illum qui te fecellit. mentire ei qui
tibi mentitus est. Desine ei seruire qui non solum
sicut promiserat tibi non seruit. sed etiam contra
te seuit sic ars deluditur arte. **CCXLIII.**

De ludo & carmine & forma & puero.
Fugitur d lud o in quo nomine intelligo
omnem iocum est autem omnis iocus fo
mos libidinis. Vnde & venus dicitur i o
cosa. de qua sic ludit ille suus familiaris. Non solus
in mestos illa venire coros. Post ludum enim posui
carmina in quo nomine omne melos musicum co
prehendo. siue fiat instrumento. siue humana vo
ce. Vnde isaias. Cithara & lira & tympanum & ti
bia & vinum in quinijs vestris. & opus domini non
respicietis. Quomodo enim opus domini. id est rei
tatis respiciatur. a quibus tot opera vanitatis non
solum aspiciuntur. sed etiam exercentur. Et ovidius?
Multis pro forma vox sua blanda seruit. Amne
phiscus. Nihil potentius ad eneruandum animum
quod lenocinium melodie. Vnde & quidam demones
illa capiuntur. sicut dicitur de saule arzeptio. &
dauid citharista quod videlicet ille melius habebat quam
do iste psallebat. & appollini delphico. n uenti sunt
ludi musici. & ille optimus musicus & theologus
& poeta & citharista orpheus sua libidinem citha
rizando persecutus est usque ad infernum. In huius
iterum rei argumentum accipe quod difficile inuenitur
aliquis levis vocis & grauis vite. Quippe cum vo
cis leuitas cantum desideret. at vite grauitas plan
ctum. Vidi infinitos tam viros quam feminas tanto pe
oris vite quanto melioris vocis. Sed ut nostris pa
cam temporibus. nero producat in medium de
quo refert suethonius in libro de vita cesarum. quod a
deo delectabatur in cantando. ut nec repentino mo
tu terre ante cantare desisteret quod inchoata finiret
Refert etiam eum multotiens supinum iacere so
lere. & pectori suo laminam plumbeam superpoe
re causa videlicet vocis conseruande. & abstinere
a pomis & a cibis olficientibus & nunquam aliquem
ad uocare nisi aut per alium. aut voce submissa. vn
de dictum esse illud apud iuuenalem. Vox blanda
& nequam digitos habet. Ecce inuenimus hominem
vocis blandissime et vite pessime. et quoniam exprobat

superabundat copia pergam? ad alia. Sequitur d
forma quam semper duo pericula comitantur. Et il
la eadem que vocem blandam id est superbia & la
sciua. Vnde ouidius in libro fastorum. Fastus in
est pulchris. sequiturq; superbia formam. Et iuue
nalis. Rara est concordia forme atq; pudicie. &
iterum ouidius. Lis est cum forma magna pudicie.
Nec damno dona nature. sed caroli tate & va
nitatem. quas indiuiduas & quasi etiam naturales
secum ducunt comites. Sequitur de puero que etiam
peccati fomitem appellauit. ea consideratione
qua & mulierem. Quantum enim periculi sexus af
fert in muliere. tantum etas in puero. De illa sic a
it varro. Mulier quasi mollier. De isto ait naso Pu
ero inquit est etas mollis. De illa virgilius. Vari
um & mutabile semper femina. De isto oratio. Ce
reus in viciu flecti. Periculosa enim est etas pueri
periculosiorq; societas. periculosissima uero fami
liaritas. Vnde legitur in vitas patrum. non habet
dam esse familiaritatem cum femina & puero. ubi
additur. vel heretico. Hec ergo omnia sunt irrita
menta viciozum. hec sunt incitamenta voluptatis
tormenta castitatis. Hoc oleo. hac pice. hac stupa
hac napa. his malleolis his sarmentis incenditur
fornax babilonis. Vis ergo fugere voluptatis in
cendium. fuge omne hoc genus fomitis.

CXLV. Quid ab his omnibus refugium sit
vita claustralis.

Sed quo fugies a facie istorum. Totus cir
cumspice mundum. ubiq; diabolus hamu
peccati aliquo fomite delectationis tescat.
Fugiendus est ergo mundus. ut eius concupiscen
tie fugiantur. Alioquin si in mudo remanere volue
ris. nec abscessis manibus nec truncatis pedibus nec
effossis oculis. eo qd scandalizauerint te. scandalo
non carebis. Relinquitur enim aliquid & auribus &
naribus quod eas scandalizet. & per eas animum.
Igitur quando qd nec sine membris officialibus pos
sumus uiuere. nec illis scandalizantibus bene uiue
re. necessario querendus est locus non tam corpo
ribus qd moribus salubris. ubi corporeorum sensu
um non carentes officiis illorum scandalis caream?
& quis locus ad hoc idoneus nisi claustrum. ubi pax
includitur. honestas clauditur. excluditur volup
tas. secluditur libido. De quo loco scriptum est.
Melius est sedere in angulo domatis. qd cum mul
iere litigiosa. Angulus est cocors cohabitatio clau
straliu in quam ipsi claustrales de diuersis homi
num generibus tanquam de diuersis parietibus co
currentes & habitantes vnius moris in domo vni
tatis. seruantes unitatem spiritus in vinculo pacis
felici discunt experientia. qd bonum & qd iocundu
sit habitare fratres in vnum. Mulier enim litigiosa.
vel omnis ad literam mulier e. vel ipsa caro vel vi
ta muliebris vel societas cum amatoribus mollis.
& muliebris uire. Quodlibet enim istorum semper
rixam mouet viris spiritualibus. O qd conuenient
rixendis ut dicitur appellata est illa captiua mulier
cula que te captiuum trahit. ipsa enim est diabolus.
qui dicitur rixobaldus. quia semper rixam alit. Na
& hoc nomen legitur esse proprium cuiusdam de
monis. Fuge ergo frater dilectissime. fuge rixam
quam tibi mouet rixobaldus iste per illam rixam de
& redi ad claustrum tuum locum pacis & quietis.
amatorem silentij. rixeq; persecutorem. Redi fra
ter a mundano circuiu in quo impij ambulant.
quem semper leo rugiens circuit querens quem d:

uozer. ad claustralem tetragonum. ubi mirabiliter
fabricante prudentia. colonne iusticie super bases
fortitudinis. cemento temperantie firmissime soli
date. spei epistilia infatigabiliter sustinentes. & p
iterualla discretiois seriatim dispositae caritatis laeta. i
latitudinem in humilitatis angulos. scilicet angusti
as lineariter consummantes & ab eisdem incipien
tes uite ordinatissime pulcherrimam stabiliunt qua
draturam. aridente in medio tetragoni ad cumu
lum decoris prout diuinarum scripturarum medi
cinalibus & immarcescibilibus iocundarum senten
ciarum flosculis plenissime referto. Redi ergo fra
ter redi de fornace ferrea ad claustrum refrigerium.
ut in loco amenissimo. sub domino humanissimo.
ihesu christo piissimo. voluptuose transigas presen
tis huius miserie calamitatem.

CXLVI. Quid post votu vite claustra
lis nulla iam patet alia.

Sed dicis. Nunquid non est alia vita que
ducit ad deum qd claustralis. Est plane. sz
non tibi. Antequam enim hac elegisses. plu
res tibi alie patebant. Quando autem de pluribus
hanc vitam tibi elegisti. de omnibus vnam fecisti.
Quid ergo inquis. Nunquid soli claustrales salua
tur. aut omnes pereunt seculares. Sane neutrum.
Sed isti soli facile saluantur. illi omnes difficile. Cur
hoc nisi quia tutior est ab incendio remotus ab i
gne qd proximus igni. Frater non tibi persuadeat
malesuada cogitatio. te quod vouisti non debere fo
dere. quia videlicet non sub sancto benedicto pro
bationis annum perfecisti. nec sub sancto augustino
saltem dimidiaasti dies tuos. sed dixisti in dimi
dio dierum tuorum vadam ad portas inferi. Inter
rega conscientiam tuam. Nescis cum quo mercato
re contractum inisti. cum eo. scilicet qui nescit falle
re. quia iustissimus est. cuius non est posse falli. qd
sapientissimus est. Cui nemo potest resistere. quia
fortissimus est. Quem nemo potest corrumpere.
quia optimus est. A quo nemo potest fugere. qd
vbiq; est. Prius enim contraxeras cum dyabolo. qn
do et a teipso venundatus eras sub peccato. Tunc
vero contraxisti cum domino miro modo distrabens
ei quod ante distractionem suam erat. & tuus p
futurum. Nemo autem suus erit. id est sui iuris. do
nec ei se venderit a quo iam redemptus est. Vis
scire qualis fuerit ille contractus inter te & domi
num. Distraxisti teipsum domino. subtrahens te se
culo. retrahens te a peccato. abstrahens te ab infer
no. extrahens te a luto. contrahens te in claustrum.
Trahens post te dyabolum. attrahens ad te domi
num. & ab ipso ptea ad celum pertrahendus. Por
ro in huius distractionis id est venditionis precium
eternam beatitudinem tibi dominus confirmauit.
hac conditione. scilicet. ut ei perseuerares. an modi
cum tibi videbatur precium quod eras accepturus?
Sed non sunt condigne passionis huius temporis
ad futuram gloriam que reuelabitur in nobis. Qua
re ergo frater contractum istum tibi saluberrimu
utissimum & iocundissimum fide non persequeris.
Qd si negare volueris testes contra te velis nolis
erunt. quicumq; in capitulo illo tunc affuerunt.

CXLVII. De differentia voti solen
nis & simplicis.

Non nego me inquis hoc modo vouisse. Sz
nunquid vouisse taliter est vouisse solen
niter. & non magis simpliciter. Nullo mo
do. Sic enim distinguit iter vota simplicia & solennia

Votum illud simpliciter fit. quod vel fit & silentio. quando scilicet deliberatio suis finibus contenta est. id est non presumptio foras in vocem. vel si presumptio nullo presente. vel paucis presentibus. & hoc extra ecclesiam & habitu pristino non mutato. tale votum dicitur simpliciter factum. vel simpliciter prolatum. vel simplex solum. Illud autem dicitur solemne quod fit coram multis. Vbi coram paucis sed grauibus personis. & in ecclesia. vel in manus presbiteri etiam extra ecclesiam. vel super reliquias. Vbi ut breuius dicam duo sunt que faciunt maxime votum solemne. loci sanctitas. & persone autoritas. Auctoritatem appello hic ordinis dignitatem. Solenniter autem vouetur in omni ecclesia. etiam sine presbitero. si tantummodo assunt aliqui quorum testimonio vacillare non permittat sexus aut infirmitas. aut etas. aut infamia. Solenniter autem vouetur coram omni presbitero. etiam extra omnem ecclesiam. Tu autem vouisti coram multis & grauibus personis. id est conuentu copiosissimo & religiosissimo & coram etiam abbate & ecclesia quia in capitulo. Neque enim capitulum non est pars ecclesie. aut quod in capitulo fit in ecclesia non fit cum in toto corpore ecclesie preter illum ubi altare constituitur nullus locus sit sanctior capitulo nullus reuerentia dignior. nullus diabolo remotior. nullus deo proximior. Ibi enim perdit diabolus quidquid alibi lucratur. Ibi deo restaurat obedientia quidquid alibi illi subtrahit. vel negligentia contemptus. Vides igitur quod quecumque cooperantur ad votum solemne in illo voto concurrunt quod fecisti nouitius in ordine cisterciensium. Nondum enim venio ad illud votum quod fecisti in ordine premonstratensium. **CXLVIII.**

Quod tempore beati benedicti non mutabant habitum secularem nouitij.

Tempore autem beati benedicti alia consuetudo erat. recipienti & probandi nouitios quod modo. Tunc enim nouitij nec mutabant habitum proprium. nec tonsuram monachi accipiebant donec monachi fiebant. quod adhuc precipitur in canonibus. Vnde miror qua fronte nostri temporis abbates hanc consuetudinem ausi fuerint immutare. Sed arbitror quod ad terrorem incutiendum. & pudorem. magis enim verecundatur aliquis reuertere ad seculum seculari habitu cum cruce deposito. quam si nullum istorum reliquisset. Quod autem nouitij non mutabant habitum suum tempore beati benedicti antequam deberent fieri monachi probato ex textu illius regule. In illo enim capitulo quod sic incipitur. de disciplina suscipiendorum fratrum. sic incipit. Mox exuatur in oratorio rebus propriis quibus vestitus est. & induatur rebus monasterij. Et subsequenter. Illa vero vestimenta quibus exutus est reponantur in vestiario. uel si quando suadente diabolo consenserit ut egrediatur de monasterio quod absit. tunc exutus rebus monasterij proiciat. Libere igitur tunc poterat dici nouitio. Liber discede. quando nec mutato habitu pristino. nec tonsura suscepta nullo voto tenebatur apud ecclesiam. sed tantum apud deum. Quod enim ibi dictum est. liber discede subaudiendum est quantum ad nos. quantum autem apud deum liber non discedebat. Plures autem scandalizat claustralis refuga ex dimissione habitus quod ex fractione professionis. Frangendo enim professionem illos solos scandalizat quibus se professione coniunxerat. Dimittendo vero habitum illos o-

nes scandalizat a quibus se disiunxerat eius susceptione. totum ergo seculum Quid tibi nunc animi frater plus nomine quam re. quid tibi nunc animi. Si enim consolatio abscondita est ab oculis christi quia inter fratres infernus diuisurus est. quanto magis abscondenda est ab oculis ipsorum fratrum. ne forte iter eos non diuidat. Obsecro ergo te frater dilectissime per viscera misericordie dei nostri. a quibus visitauit nos oriens ex alto. ut collabores mecum. ne infernus diuidat inter nos. Cur enim nati ex vno carnali utero. & ex vno spiritali renati. vno in ferno diuidamur. Vel etiam ut melius dicam ne diuidat inter nos & christum. quia ei precioso sanguine redempti sumus. Expliciunt flores belinandi monachi viri boni. religiosi. honesti. & sancti. ac vita precipui.